

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 28 november 1945 kl. 6 em.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 oktober 1945 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 342, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.;
- 2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 17 och 18 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff;
- 4) lag om ändrad lydelse av 38 § strafflagen för krigsmakten;
- 5) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
- 6) lag angående ändrad lydelse av 7 och 8 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;
- 7) lag angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;
- 8) lag angående ändring i 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall; samt
- 9) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 433 av herr *Ekströmer m. fl.*,

nr 434 av herr *Ragnar Bergh m. fl.*, samt

inom andra kammaren:

nr 649 av herr *Nolin m. fl.*, likalydande med motionen nr 434 i första kammaren,

nr 650 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* och

nr 651 av fröken *Andersson* och fru *Nordgren*, likalydande med motionen nr 433 i första kammaren.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i propositionen framlagda lagförslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande i samband med redogörelsen för de ämnen, som beröras av motionerna. I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, tillåter sig utskottet att i huvudsak hänvisa till motionerna.

Till grund för de i propositionen framlagda förslagen ligger ett av strafflagberedningen¹ den 14 november 1944 avgivet betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50.)

Strafflagberedningen tillsattes den 6 oktober 1938. Dåvarande chefen för justitiedepartementet lämnade därvid i ett anförande till statsrådsprotokollet direktiv för beredningens verksamhet. Åtskilliga frågor skulle av beredningen uppmärksammas men sammanfattningsvis skulle beredningens uppgift vara att verkställa utredning och framlägga förslag om straffsystemets och anstaltsväsendets reformering. Dessa direktiv innefattade en fortsättning av det program för strafflagsreformer som först framlagts i konselj den 20 april 1934 av dåvarande chefen för justitiedepartementet. (Angående detta program och det i anledning därav verkställda reformarbetet se bilaga till första lagutskottets utlåtande 1938 nr 45.)

Sedan beredningen påbörjat sitt utredningsarbete, togs frågan om en straffverksställighetsreform upp vid 1942 års riksdag i anledning av motioner i första kammaren (nr 18) av herr Engberg m. fl. och i andra kammaren (nr 22) av herr Nilsson i Stockholm m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte anhålla om en översyn av straffverksställigheten vid frihetsstraff i syfte att bringa denna till verklig överensstämmelse med de grundsatser som funnes uttryckta i gällande författningar på området under beaktande av vissa i motionerna anförda synpunkter och att för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Över motionerna avgav första lagutskottet, efter att hava inhämtat yttrandet från bl. a. fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, utlåtande (nr 61). Utskottet framhöll, att redan beslutade eller planerade reformer på det straffrättsliga reaktionssystemets område måste få stort inflytande på själva straffverksställigheten, icke blott i fråga om de kategorier brottslingar som utbrutits eller avsåges skola utbrytas från det vanliga fångvårdsklientelet utan även för de grupper som fortfarande komme att dömas till de ordinära frihetsstraffen. Genom införandet av en ny behandlingsform bleve nämligen sammansättningen av det klientel, mot vilket de vanliga straffarterna skulle tillämpas, förändrad. Utskottet hade därför funnit att de av motionärerna berörda frågorna borde upptagas till behandling samtidigt med vissa spörsmål om straffsystemets reformering. I utlåtandet anförde utskottet vidare åtskilliga synpunkter på frågorna om enrumsstraff

¹ Vid utarbetandet av betänkandet har beredningen bestått av presidenten K. Schlyter, ordförande, professorn R. Bergendal, häradshövdingen G. A. Eriksson, överdirektören H. Göransson och borgmästaren M. Heuman med aktuarien T. Lindberg såsom sekreterare. Såsom särskilda sakkunniga ha i beredningens handläggning av ärendet deltagit professorn I. Agge, överkonstapeln Bror Larsson, advokaten Hugo Lindberg, barnavårdsinspektrisen Göta Rosén, numera avlidne överläkaren docenten S. Stenberg och direktören vid fångvårdens ungdomsanstalt å Skenäs G. Thurén.

och gemensamhetsstraff, om klienteletts uppdelning, fångarbetets organisation och ersättning samt fångvårdspersonalens utbildnings- och rekryteringsfråga. Under hänvisning till att utredningen rörande de straffrättsliga reaktionsformernas reformering vore anförtrodd åt strafflagberedningen och under uttalande av den förmodan, att beredningen i samband med en översyn av straff- och skyddsåtgärdssystemet även komme att få ägna uppmärksamhet åt de frågor som rörde verkställigheten av frihetsstraff, hemställde utskottet, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Den 31 december 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt strafflagberedningen att, jämte den på beredningen ankommande fortsatta utredningen rörande straffsystemets och anstaltsväsendets reformering, till behandling upptaga vissa frågor om verkställighet av frihetsstraff. Dåvarande chefen för justitiedepartementet anförde i detta sammanhang till statsrådsprotokollet, efter omnämmande av nyssnämnda utlåtande, att en närmare utredning syntes påkallad såväl i fråga om en mera tillfredsställande differentiering genom klienteletts uppdelning på anstalter av olika typer som beträffande spörsmålen om cellstraffet och gemensamhetsstraffet, om organisationen av fångarbetet och ersättningen för sådant arbete samt om fångvårdspersonalens utbildning och rekrytering. Vad angår den sistnämnda i viss mån fristående frågan beträffande fångvårdspersonalen har fångvårdsstyrelsen den 30 november 1944 på grund av erhållet uppdrag avlämnat en utredning angående fångvårdspersonalens utbildning och rekrytering m. m. (SOU 1944: 60.)

Yttranden över strafflagberedningens betänkande ha efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, rikets hovrätter, krigshovrätten och chefen för försvarsstaben (såvitt angår militärstraffrättsliga frågor), fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, föreningen Sveriges stadsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska fångvårdssällskapet, Sveriges fångvårdsmannaförbund och Svenska skyddsförbundet. Vissa av dessa myndigheter och sammanslutningar ha bifogat yttranden från underordnade tjänstemän m. fl. I denna ordning ha yttranden bl. a. inkommit från flera landsfogdar samt från flertalet direktörer och föreståndare vid rikets fångvårdsanstalter.

Beredningens förslag har i sin helhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av Göta hovrätt, föreningen Sveriges stadsfiskaler, landsfogden i Östergötlands län, magistraten i Örebro och direktören vid straffängelset i Uppsala. I huvudsak eller i väsentliga delar tillstyrkande yttranden föreligga från justitiekanslersämbetet, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Övre Norrland, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinal-

styrelsen, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, svenska fängvårdssällskapet, Sveriges fängvårdsmannaförbund, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Gävleborgs län, föreningen Sveriges landsfogdar, landsfogdarna i Uppsala och Skaraborgs län, föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler, direktören vid centralfängelset å Härlanda, direktören vid vårdanstalten å Hall, direktörerna vid straffängelserna i Kristianstad, Karlstad och Gävle, direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar samt föreståndaren vid kronohäktet i Nyköping. Interneringsnämnden har förklarat sig icke ha något att erinra mot förslaget, såvitt det avsåge nämndens verksamhetsområde. Ej heller i andra yttranden, däri förslaget endast i vissa delar blivit föremål för granskning, ha några mera vittgående anmärkningar mot detsamma framförts.

I övriga yttranden har förslaget gjorts till föremål för mera omfattande erinringar. Allvarligare betänkligheter ha särskilt framförts i yttrandena från statskontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Gotlands och Väster-norrlands län, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges landsfiskaler och direktören vid centralfängelset i Härnösand.

En närmare redogörelse för vad yttrandena innehålla i fråga om förslagets allmänna grunder finnes intagen i propositionen å s. 82—112. Därjämte redogöres i propositionen vid behandlingen av de särskilda paragraferna i de inom justitiedepartementet upprättade lagförslagen för de uttalanden som i yttrandena gjorts angående detaljerna i beredningens förslag. Till dessa redogörelser hänvisar utskottet.

Straffverkställighetens nuvarande gestaltning.

Gällande bestämmelser.

Rörande verkställigheten av frihetsstraff stadgas i 2 kap. 5 § strafflagen, att den som skall undergå straffarbete eller fängelse skall insättas i allmän straffinrättning och att med honom skall förfaras såsom särskilt är stadgat. I övrigt innehåller strafflagen — frånsett vissa bestämmelser om straffskärpning — inga föreskrifter med avseende å verkställigheten. De närmare bestämmelserna härom äro meddelade i ett stort antal författningar, delvis av lags natur och delvis utfärdade i administrativ ordning.

Formella föreskrifter om tid och sätt för bringande till verkställighet av utslag, varigenom frihetsstraff ådömts, samt om uppskov med verkställigheten, avbrott däri, beräkning av strafftid m. m. återfinnas på skilda håll. De viktigaste av dessa lagar och författningar äro lagen den 1 juli 1898, innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid, lagen den 26 mars 1909 angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag jämte tillämpningskungörelser till denna lag, utfärdade den 10 december 1909 och den 30 december 1922, lagen den 10 mars 1922 om anstånd för visst fall med verkställighet av straff samt kungörelsen den 10 december 1909 angående förordnande om verkställighet

av utslag, varigenom frihetsstraff ådömts. En redogörelse för innehållet i dessa lagar och författningar lämnas i propositionen å s. 28—30.

I fråga om strafftidens beräkning äro vidare att beakta vissa stadganden i strafflagen. Vid avräkning från ådömt frihetsstraff av annat sådant straff, som den dömda tidigare undergått, skall sålunda enligt 4 kap. 6 § strafflagen viss tids fängelse anses svara mot straffarbete under hälften så lång tid. Beträffande avräkning av häktningstid gäller enligt 4 kap. 12 § strafflagen, att, när någon som i målet varit häktad dömes till frihetsstraff på viss tid (eller böter), domstolen må förordna att straffet skall anses till viss del eller helt och hållet verkställt genom den dömdes hållande i häkte. Frihetsstraff, som omedelbart ådömes, får dock icke anses verkställt till större del än som svarar mot häktningstiden. Därvid räknas en dags häkte lika med en dags fängelse; i övrigt skall stadgandet i 4 kap. 6 § tillämpas. Avdrag å ådömt fängelse kan sålunda göras med hela häktningstiden, varemot straffarbete högst kan anses verkställt med halva den tid varunder den dömda varit häktad.

Rörande straffverkställighetens utformning äro föreskrifter meddelade i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff samt stadgan den 8 april 1938 angående vård och behandling i statens fångvårdsanstalter (fångvårdsstadgan). Härutöver innehåller instruktionen den 31 december 1921 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten vissa föreskrifter, som beröra verkställigheten. Detaljföreskrifter rörande denna ha meddelats genom fångvårdsstyrelsens år 1923 utfärdade arbetsordning för fångvårdsstaten samt av styrelsen sedermera utfärdade cirkulär.

Bland de allmänna bestämmelser om de intagnas behandling som återfinnas i 1938 års fångvårdsstadga äro att märka följande. Fånge skall erhålla sådan vård och behandling, som är ägnad att fostra honom till ett laglydigt och samhällsnyttigt liv. Behörig hänsyn skall tagas till hans ålder, själsliga och kroppsliga utveckling, karaktärsegenskaper, arbetsförmåga, anlag och tidigare utbildning. Liden fånge av kropps- eller sinnessjukdom, skall vården och behandlingen lämpas efter hans hälsotillstånd. Vidare skall fånge, som icke sysselsättes med utearbete, såvitt hinder ej möter, dagligen vistas utomhus under en tid av minst en timme. Enligt närmare bestämmelser av fångvårdsstyrelsen kan fånge beviljas tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller att bevista närståendes begravning. Dylikt tillstånd må dock ej förekomma i annat fall än då starka skäl föreligga samt fara för missbruk får anses utesluten. Det ankommer på fångvårdsstyrelsen att pröva huruvida tiden för dylik permission skall inräknas i strafftiden eller ej.

Beträffande klienteletets fördelning gäller enligt 1916 års verkställighetslag, att fångar som äro intagna i samma anstalt skola efter kön och olika straffart hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda avdelningar av anstalten. Fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuuguett år, skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffan-

stalt, där det ej med hänsyn till strafftidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt.

I fråga om cellstraffets användning äro för straffångar och fängelseångar ingående bestämmelser meddelade om undergående av straff i enrum eller i gemensamhet. Såsom huvudregel gäller, att om fången vid straffets början fyllt tjuguet år, han skall hållas till straff i enrum under hela strafftiden, om denna icke överskrider tre år, och eljest under de tre första åren. För yngre fånge är tiden för undergående av straff i enrum inskränkt till ett år.

Enrumsstraff innebär, att fånge hålles innesluten i cell och utan förbindelse med andra fångar, där ej hans vistelse utom cellen betingas av deltagande i gudstjänst, skolundervisning, rörelse i fria luften eller gymnastik eller ock av omständigheterna tillfälligtvis påkallas. Efter sex månader, för yngre fånge tre månader, så ock dessförinnan, om särskilda skäl föranleda därtill, må dock cellen hållas öppen under arbetstid samt åt fången anförtros att inom anstalten uträtta ärenden som sammanhånga med hans arbete eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar; innan sex respektive tre månader förflutit kräves beslut härom av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av styresmannen. Fånge som anförtrots att arbeta gemensamt med andra fångar må sysselsättas utom anstaltens område — varunder inbegripes placering å fångkoloni — såvida fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen förordnar därom.

Då fånge icke undergår straff i enrum skall han hållas till straff i gemensamhet. Detta innebär att han får vistas tillsammans med andra fångar under arbetstid och fritid. Under sovtid skall gemensamhetsfånge däremot städse hållas avskild från andra fångar; undantag härutinnan kan dock äga rum vid fångkoloni. Gemensamhetsfånge må sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område. Om fångvårdsstyrelsen det medgiver kan han få arbeta hos enskild arbetsgivare.

Från de allmänna reglerna om fånges hållande till straff i enrum eller gemensamhet äro vissa undantag medgivna. Med hänsyn till den intagnes hälsa, ålder eller andra särskilt angivna omständigheter kan sålunda verkställigheten efter fångvårdsstyrelsens prövning anordnas på annat sätt än nu angivits.

I fråga om straff i gemensamhet är föreskrivet, att straffet genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt skall så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebygges. För enrumsfånge gäller, att genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar i vidare mån än som påkallas av hans vistelse utom cellen i enlighet med vad därom är medgivet.

I fråga om verkställigheten av olika straffarter föreskrives i 1916 års verkställighetslag och 1938 års fångvårdsstadga samt i bestämmelser, som utfärdats av fångvårdsstyrelsen, angående straffarbete följande. Straffångar må ej förskaffa sig eller emottaga underhåll, beklädnad eller annat utöver

vad honom vid straffanstalten tillhandahålles. Fångvårdsstyrelsen äger dock medgiva undantag beträffande böcker och annat som kan bereda fången lämplig sysselsättning under fritid. Besök av utomstående må straffånge ej mottaga med mindre straffanstaltens styresman prövar omständigheter av särskild vikt föränleda till undantag. Oberoende av dylika omständigheter må tillstånd meddelas straffånge att mottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, om ej ordningen eller säkerheten inom straffanstalten därigenom äventyras eller besöket anses eljest kunna verka skadligt. Tid för dylikt besök bestämmes av styresmannen, som, därest han så aktar nödigt, äger förordna att fångvårdstjänsteman skall vara tillstädes under besöket. Beträffande straffånges förbindelse med yttrevärlden gäller vidare, att brev eller annat skriftligt meddelande eller bud till eller från annan inom eller utom anstalten icke må av fången mottagas eller avsändas utan att styresmannen efter prövning i varje särskilt fall lämnar tillstånd därtill. Fången må dock icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, såvitt den är avfattad i hövisk form.

Angående straffånges rätt till läsning och fritidssysselsättning gällde intill den 1 juli 1943 att straffånge över huvud icke fick förskaffa sig eller mottaga något utöver vad som tillhandahölls honom vid anstalten. Bestämmelsen följdes dock i regel ej bokstavligen och genom lagändring år 1943 har densamma erhållit det tillägget, att fångvårdsstyrelsen äger medgiva undantag beträffande böcker och annat som kan bereda fången nyttig sysselsättning under fritid.

Vid tillämpningen av de bestämmelser för vilka nu redogjorts, skall, där så kan ske, iakttagas, att gradvis inträdande förmåner beredas fången i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid. I enlighet härmed finnas för straffånge fyra fångklasser. Straffånges rätt att innehava personliga tillhörigheter samt hans rätt till läsning och annan fritidssysselsättning ha tidigare varit noga inpassade i progressivsystemet, men i dessa hänseenden har klasssystemet på grund av vissa av fångvårdsstyrelsen under år 1944 och 1945 utfärdade bestämmelser väsentligen förlorat sin betydelse.

Straffånge skall hållas till arbete som av vederbörande fångvårdsmyndighet för honom bestämmes. Där så lämpligen kan ske, skall arbetet vara av beskaffenhet att bereda fången tillfälle till förkovran i hans yrke eller till annan utbildning som kan främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Straffånge äger ej rätt till andel i inkomst av arbete som av fångvårdsmyndighet bestämts för honom men kan för flit och ordentlighet i arbetet i förening med gott uppförande tilldelas arbetspremie. Rätten till arbetspremie hör till de förmåner som skola beredas fången gradvis i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid. Arbetspremie skall utgå enligt de närmare grunder fångvårdsstyrelsen bestämmer. För närvarande är högsta arbetspremien för dag en krona; för arbete som utföres på ackord kan ersättningen dock bliva något högre.

Arbetspremiemedel, som tillkomma straffånge, fördelas i två lika delar, disponibla medel, som enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande må användas till understöd åt fången närstående, till gäldande av skadestånd och annan ersättning ävensom till fångens personliga förmån, samt besparade medel, vilka i regel skola sparas till frigivningen och då i viss ordning tillställas fången. För disponibla arbetspremiemedel äger fången enligt av fångvårdsstyrelsen utfärdade bestämmelser bl. a. inköpa s. k. premievaror. Denna rätt är i enlighet med progressivsystemet noga reglerad för olika fångklasser. Bland premievarorna ingår numera jämväl rökobak; enligt cirkulär av fångvårdsstyrelsen den 20 november 1944 äger fånge i viss omfattning rätt att röka.

För verkställigheten av fängelse gälla i viss mån olika regler beträffande fängelsefångar och bötesfångar.

Fängelsefånge, som vill och kan förskaffa sig underhåll och bekvämlighet utöver vad i straffanstalten består, äger rätt därtill, såvida ordningen eller säkerheten inom anstalten icke därigenom störes. Han må dock ej bereda sig eller mottaga bättre underhåll eller större bekvämlighet än som är förenligt med måttlighet och enkelhet. Fängelsefånge äger sålunda bruka egna gångkläder och sängkläder, såvida de icke äro orena, förslitna eller eljest olämpliga att användas i fångvårdsanstalt. I fråga om fängelsefånges rätt att mottaga besök gälla i huvudsak samma regler som för straffånge. Vad angår rätten till brevväxling må fängelsefånge ej förvägras att avsända eller mottaga brev eller annat skriftligt meddelande, där detsamma rörer allenast fångens enskilda angelägenheter samt icke är ohöviskt eller innehåller något, varav ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan äventyras. Vill fängelsefånge avsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, vare sig skriften är avfattad som brev eller ej, styresmannen överlämna den till tillsyningsmannen, eller, om sådan ej finnes, till länsstyrelsen, som har att bestämma huruvida skriften får avsändas. Tillstånd må alltid vägras, då skriften är av anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Fängelsefånge är pliktig att sysselsätta sig med lämpligt arbete. Undergår han straff i enrum, må han själv förskaffa sig sådant arbete och äger i dylikt fall för egen räkning behålla inkomsten därav. Begagnar fången sig icke av nämnda rättighet eller undergår han straff i gemensamhet, skall arbete tilldelas honom av vederbörande fångvårdsmyndighet, och skall han i så fall enligt särskilda bestämmelser erhålla andel av inkomsten därav. Även över dylik arbetsinkomst äger han själv förfoga. Enligt arbetsordningen för fångvårdsstaten må inkomstandelen icke överstiga det högsta belopp som för samma arbete kunnat såsom arbetspremie tillerkännas straffånge.

Bötesfånge är såtillvida sämre ställd än fängelsefånge, att han icke må förskaffa sig eller emottaga underhåll eller bekvämlighet utöver vad honom vid straffanstalten består. Han äger emellertid begagna egna gångkläder under samma förutsättningar som gälla beträffande fängelsefånge. Rörande hans rätt att mottaga besök samt mottaga eller avsända brev eller annat skriftligt meddelande gälla samma föreskrifter som för fängelsefånge.

Bötesfånge är skyldig utföra tjänligt arbete, som av vederbörande fångvårdsmyndighet bestämmes för honom. Någon ersättning för arbetet utgår icke.

Disciplinåtgärder mot fånge äro reglerade i 1938 års fångvårdsstadga. Bryter fånge mot anbefalld ordning, kan han av styresmannen bestraffas med nedflyttning i lägre fångklass, mistning av redan intjänade arbetspremier, dock högst en månads premier, förlust av sysselsättning under högst fjorton dagar, hårt nattläger under högst tio dagar eller inneslutning i straffcell från och med tio dagar till en månad. När fånge ådömts inneslutning i straffcell, må fångvårdsstyrelsen, om förseelsen är av svårare beskaffenhet, besluta att straffarbetets eller fängelsestraffets verkställighet skall anses avbruten under tid då fången undergår sådan bestraffning eller under viss del av denna tid, dock högst fjorton dagar varje gång, och ej heller sammanlagt mera än en tredjedel av strafftiden eller mera än tre månader.

I detta sammanhang må anmärkas, att fängelsefånge som missbrukar rätten att skaffa sig underhåll eller bekvämlighet utöver vad i anstalten bestås kan fråntagas denna rätt för en tid av högst trettio dagar varje gång. Detsamma gäller beträffande förvarad eller internerad.

För de straffrättsliga reaktionsåtgärder, vilka vid sidan av de ordinära frihetsstraffen innefatta ett frihetsberövande — tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring och internering — gälla särskilda verkställighetsregler. Vad angår tvångsuppfostran, som icke beröres av vare sig beredningens eller det i propositionen framlagda förslaget, torde här icke erfordras någon redogörelse.

Ungdomsfängelse skall enligt lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse verkställas i härför inrättad särskild anstalt eller avdelning av anstalt. Styresmannen äger beträffande envar intagen bestämma, huruvida han skall förvaras avskild eller i gemensamhet med andra. Den intagne skall åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten, dock skall härvid tillses att dylik förmån, där så finnes ändamålsenligt, beredes honom gradvis i den mån han under anstaltstidens fortgång visar sig förtjänt därav. Reglerna i ungdomsfängeslagen kompletteras av föreskrifter i stadgan den 8 april 1938 angående vård och behandling av dem, som ådömts ungdomsfängelse. I huvudsak innehåller denna stadga bestämmelser, motsvarande dem som meddelats i den samtidigt utfärdade fångvårdsstadgan.

Bestämmelser om verkställighet av förvaring och internering äro meddelade i särskild lag därom. I likhet med vad som är föreskrivet i fråga om den som undergår ungdomsfängelse gäller för förvarad eller internerad, att han skall njuta den frihet som låter förena sig med god ordning och säkerhet inom anstalten samt att härvid skall tillses att dylik förmån gradvis beredes honom i den mån han under förvarings- eller interneringstidens fortgång visar sig förtjänt därav. Angående förvarads eller internerads särskilda förmåner gäller med vissa mindre väsentliga skiljaktigheter detsamma som stadgats för fängelsefånge.

Verkställighetsorganen och anstaltsorganisationen.

Överinseendet över straffverkställigheten utövas av fängvårdsstyrelsen. Beslutande i fråga om de intagnas behandling är emellertid i regel styresmannen vid vederbörande anstalt. Vid centralfängelserna och vissa andra anstalter har styresmannen vid sin sida en rådgivande anstaltsnämnd, huvudsakligen sammansatt av befattningshavare vid anstalten. I denna nämnd kunna dock sitta av fängvårdsstyrelsen utsedda lekmän med social insikt och erfarenhet. Anstaltsnämnden åligger att med uppmärksamhet följa frågor om de å anstalten intagnas vård och behandling, att behandla frågor om fångars uppflyttning i fångklass, att avgiva yttranden över ansökningar om nåd och villkorlig frigivning, att medverka till upprätthållande av förbindelse mellan intagen och honom närstående, att samråda med styresmannen i frågor angående arbetsanskaffning och annan eftervård åt dem som skola lämna anstalten samt att handlägga ärenden som fängvårdsstyrelsen eller styresmannen hänskjuter till nämnden.

Beträffande det nuvarande anstaltsväsendet har strafflagberedningen anfört följande.

Grundstommen i den svenska fängvårdens anstaltssystem utgöres alltjämt av de slutna cellfängelser — nu benämnda straffängelser och kronohäkten — som uppfördes under fängelsereformen i mitten och senare delen av 1800-talet. Det kännetecknande för dessa anstalter, som tillkommo för att möjliggöra ett strängt cellsystem, är säkerhet — åvägabragd genom ett massivt byggnadssätt, murar och galler — brist på ljus och luft samt trånga utrymmen. De slutna nybyggnader — vissa centralfängelser — som sedermera tillkommit ha i regel uppförts i samma fästningsliknande stil. Då man i princip hållit fast vid cellsystemet, ha anstalterna i regel, bortsett från fängelsekyrkorna, icke försetts med andra för de intagna avsedda utrymmen än bostads-celler. Dagrum, samlingslokaler och gymnastikutrymmen saknas. Tomtutrymmena äro i många fall otillräckliga för att möjliggöra utomhusvistelse annat än på trånga gårdar. Ofta tages detta gårdsutrymme i anspråk av cellgårdar.

Endast långsamt och med tveksamhet har man med hänsyn till en modernare fängbehandlings krav vidtagit ändringar i anstalternas hävdvunna konstruktion. De största anstalterna ha till följd av arbetsdriftens fordringar försetts med verkstäder, som nu äro fullt modernt utrustade. De mindre anstalterna sakna däremot i regel fortfarande såväl verkstäder som särskilda arbetsceller. Under det senaste årtiondet har man för att göra anstalterna ljusare och luftigare börjat hugga upp de gluggliknande cellfönstren. Till en början utvidgades dessa endast till hälften av normal storlek, men under den påskyndade upphuggning som för närvarande pågår förses cellerna med riktiga fönster. Även andra moderniseringsarbeten ha börjat utföras och på senaste tiden ha initiativ tagits för att förse vissa anstalter med gymnastik- och idrottsutrymmen. Några anstalter — t. ex. de för special Klientel avsedda anstalterna i Nyköping, Ystad, Uppsala och Kalmar — ha underkastats sådana ändringar, att de trots den ålderdomliga byggnadstypen fylla tämligen högt ställda krav. Flertalet äldre anstalter äro emellertid föråldrade eller i övrigt mindre ändamålsenliga. En del av dem lämpa sig dock för ombyggnad.

De fångkolonier som tillkommit under senare tid — Singeshult, Rödjan, Leverstad, Lockerud, Åby och Ödevata¹ — utgöra en diametralt motsatt an-

¹ Sedan betänkandet avgivits har tillkommit en fångkoloni för kvinnliga straff- och fängelsefångar med ett 20-tal platser, nämligen den till centralfängelset i Växjö anslutna kolonien Sol-

staltstyp. De äro vanligen lantgårdar som fångvården övertagit eller arrenderat och sakna fullständigt fängelsekaraktär.

Jämte det kolonier inrättats ha under de senaste årtiondena uppförts vissa sinnessjukavdelningar samt anstalter för verkställighet av nyskapade behandlingsformer, det öppna Skenäs för ungdomsfängelse och det slutna men med öppna avdelningar försedda Hall för förvaring och internering. För verkställighet av nämnda behandlingsformer användas i övrigt dels kolonier och andra liknande öppna anstaltsutrymmen — t. ex. ungdomsanstalterna Mäs-hult och Åby i Fundbo — som fångvården övertagit eller hyrt, dels moderniserade fängelser av den äldre typen.

Beredningen har vidare anfört att det öppna anstaltsutrymme, varöver fångvården disponerade, vore mycket begränsat. Bortsett från sinnessjukavdelningar finnes 2 485 slutna och 367 öppna platser, av vilka sistnämnda 236 användes för ungdomsfängelse, 66 för straffångar och fängelsefångar, 40 för förvarade och internerade samt 25 för utlänningar som tagits i förvar. Anmärkas må emellertid att till vissa slutna anstalter — Mariestad och Svartsjö — höra jordegendomar, där de intagna sysselsättas med olika utarbeten.

Angående fångvårdsklienteletets storlek och sammansättning, dess fördelning på de olika anstalterna och rörande arbetsförhållandena vid fångvårdsanstalterna har strafflagberedningen i sitt betänkande lämnat ingående redogörelser. Till betänkandet har dessutom fogats en särskild undersökning rörande frekvensen av återfall i brott. Utskottet hänvisar i dessa avseenden till betänkandet.

Huvudgrunderna i strafflagberedningens förslag.

Förslagets omfattning och systematik.

I sitt betänkande har strafflagberedningen framlagt ett förslag till lag om verkställighet av straffarbete, fängelse, förvaring och internering, avsett att ersätta såväl 1916 års verkställighetslag och det väsentliga av 1938 års fångvårdsstadga som huvudparten av de formella föreskrifter rörande straffverkställighets början och beräkning av strafftid som nu återfinnas i olika författningar. I vad förslaget berör de formella verkställighetsreglerna innebär det, med vissa undantag, endast ett sammanförande och förtydligande av gällande bestämmelser. Vad åter angår straffverkställighetens utformning upptager förslaget i åtskilliga hänseenden betydelsefulla förändringar av rådande ordning.

I fråga om sambandet mellan straffsystemet och straffverkställigheten har beredningen framhållit, att reglerna om straff- och skyddsåtgärder borde betraktas mot bakgrunden av vad varje åtgärd i verkligheten innebure; verkställighetsreglernas och anstaltsväsendets utformning gäve straffsystemet dess karaktär. Nybildningar på straffsystemets om-

hyddan vid diakonissanstalten å Viebäck. Kolonierna Leverstad och Lockerud användas icke för ungdomsfängelseklientelet utan för straff- och fängelsefångar. Medel ha beviljats för anskaffande av ytterligare en koloni (Sörbyn vid Umeå), varjämte en fångkoloni vid Stöpsjön i Värmland, anordnad såsom öppen förläggning nyligen tagits i bruk.

råde påverkade verkställigheten av befintliga behandlingsformer, då inrättandet av en ny reaktionsform återverkade på storleken och sammansättningen av det klientel, som fortfarande behandlades enligt de gamla reglerna. Bl. a. med hänsyn härtill kunde det ifrågasättas, att hela reformarbetet beträffande straffsystemet och straffverkställigheten borde bedrivas parallellt, så att ett gemensamt och fullständigt förslag samtidigt kunde framläggas. I betraktande av den långa tid som skulle erfordras för en sådan strafflagsreforms genomförande kunde emellertid ett dylikt tillvägagångssätt icke ifrågakomma. Även de partiella reformer på straffsystemets område som kunde ifrågasättas i samband med reformeringen av straffverkställigheten syntes böra upptagas till behandling först i samband med revisionen av det straffrättsliga reaktionssystemet i dess helhet.

Beredningen har i detta sammanhang i princip uttalat sig för att fängelse och straffarbete borde sammanslås till en gemensam straffart men funnit ett genomförande av denna tanke icke vara möjligt förrän efter tämligen lång tid, bl. a. emedan frågor som berörde strafflagens speciella del samtidigt måste lösas. Då det praktiska syftet med en dylik reform till väsentlig del syntes kunna vinnas genom att revidera verkställigheten av de nuvarande straffformerna, har beredningen ansett, att en sådan revision först borde genomföras. Beredningen har emellertid på en punkt framlagt förslag till lagändring i här förevarande hänseende, nämligen i fråga om avräkning av fängelse, som den dömda undergått, å annat straff.

Beredningens förslag berör, förutom verkställigheten av de ordinära frihetsstraffen, även verkställigheten av skyddsåtgärderna förvaring och internering. Beredningen har däremot icke behandlat reglerna om verkställighet av ungdomsfängelse och tvångsuppfostran.

Beredningen har ansett det angeläget att samla de viktigaste bestämmelserna i ämnet i en gemensam verkställighetslag. Med hänsyn till den stora vikt för de dömda som måste tillmätas även vissa detaljspörsmål borde denna lag täcka ett större område än vad den skäligen bort göra, om den reglerat fria människors förhållanden. En ledande synpunkt vore, att lagen borde innehålla noggranna bestämmelser i fråga om den frihet och de huvudsakliga förmåner som tillkomme de intagna; inskränkningar i dessa förmåner borde beslutas gemensamt av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Straffverkställighetens uppgift och funktion.

Som bakgrund till det reformförslag beredningen framlagt har beredningen gjort vissa uttalanden angående straffverkställighetens uppgift och funktion. Därvid har beredningen inledningsvis framhållit, att enighet numera torde råda därom, att straffets ändamål är att tillgodose samhällets intresse av att skydda sig mot brottslighet samt att därvid huvudvikten ibland lägges vid strafflagens, straffdomens och straffverkställighetens funktion att verka moralbildande eller avskräckande på samhällsmedlemmarna i gemen (allmänprevention), ibland åter på straffdomens och straffverkställighetens förmåga att förebygga förnyad brottslighet från den straffades sida (individualpre-

vention). Beredningen har betonat, att straffets verkställande utgjorde en förutsättning för att det skulle fylla sin allmänpreventiva uppgift, eftersom strafflagen snabbt skulle förlora sin auktoritet, om dess regler ej tillämpades. Vad individualpreventionen anginge, vore det ett samhällsintresse att den av allmänpreventiva skäl ofrånkomliga straffverkställigheten erhöle större effektivitet till förebyggande av återfall. Det vore obestridligt att verkställigheten av frihetsstraff i regel, så länge den påginge, hindrade den straffade från att föröva nya brott. Man torde vidare vara berättigad antaga, att verkställigheten åtminstone i någon mån verkade avskräckande på den brottslige. Däremot vore det långt mera osäkert, huruvida den eljest hade eller kunde ha någon gynnsam verkan på honom. Den erfarenhet som i skilda länder vunnits om straffade personers återfall i brott gäve knappast stöd för ett sådant antagande. Tvärtom hade det gjorts gällande, att själva undergåendet av ett frihetsstraff ofta minskade den dömdes förutsättningar att finna sig tillrätta i tillvaron. Alldeles oemotsägligt vore, att ett frihetsstraff måste medföra skadliga biverkningar för den dömdes ekonomi, sociala status m. m. Han rycktes bort från sin sysselsättning och sin familj, han förlorade vanligen sina inkomster och hans sociala ställning försämrades. Efter frigivningen finge han mycket ofta börja om på nytt. Hans anhöriga komme ej sällan att lida ekonomisk brist såväl under strafftiden som efter frigivningen. Härtill komme det psykiska lidande som den dömdes och hans närmaste bleve utsatta för till följd av den skam som i allmänhetens ögon vidlåde undergående av straff.

Beredningen har i detta sammanhang anfört ytterligare:

De nämnda biverkningarna av straffet torde i regel innebära ett större lidande än det egentliga undergåendet av detta, och de utgöra det främsta hindret mot den dömdes utveckling till en nyttig samhällsmedlem. Ur såväl humanitära som brottsförebyggande synpunkter framstår det därför som i hög grad angeläget att såvitt möjligt förebygga dem. Vad man i detta avseende kan göra under anstaltstiden är ej mycket: huvudsakligen att underlätta för den intagne att uppehålla förbindelse med yttrevärlden, så att han kan ordna sina affärer och hålla kontakt med sina anhöriga, att å anstalten söka bereda honom ett arbete, som ger en icke alltför obetydlig inkomst och såvitt möjligt underlättar hans försörjningsmöjligheter efter frigivningen, samt att bistå honom med planläggning av hans framtida förhållanden. Allt som i dessa och andra hänseenden göres till den dömdes bästa är emellertid förspillt, om han efter frigivningen i egenskap av straffad får svårigheter att vinna anställning eller utsättes för social bojkott. Den viktiga uppgiften att söka förebygga skadliga verkningar av frihetsberövandet är därför såväl ett anstalts- och eftervårdsproblem som en social fråga.

I fråga om frihetsförlustens avskräckande verkan anför beredningen:

Det frihetsberövande som är kännetecknande för frihetsstraffen har man under skilda tider och rättsordningar utformat på olika sätt; frihetsförlusten har vanligen gjorts mera kännbar genom att den dömdes i större eller mindre utsträckning hållits isolerad och tillfogats strafflidande utöver vad själva frihetsförlusten innebär. Merendels har till stöd för det ytterligare strafflidandet åberopats att det lidande som själva frihetsförlusten innebär måste skärpas, om straffet skall få den åsyftade effekten att avskräcka den dömdes

från nya brott. Att så skulle vara fallet motsäges emellertid av all erfarenhet. De straffade torde vara betydligt mera känsliga för den minsta ökning av anstaltstidens längd än för sådana skärpningar av behandlingen som numera kunna komma i fråga. De brottslingar, som självmant skulle välja ens en obetydlig förlängning av anstaltstiden för att därigenom erhålla en mindre sträng behandling, torde vara synnerligen få, om ens några. Detta bestyrkes bl. a. av de erfarenheter som i skilda länder gjorts när man för olika grupper brottslingar ersatt de tidsbestämda frihetsstraffen med till sin utformning lindrigare men till tiden mera utsträckta skyddsåtgärder. Så gott som undantagslöst ha sådana utbyten skett mot den brottsliges önskan. Att bliva dömd till det i fråga om verkställigheten relativt lindriga ungdomsfängelsestraffet i stället för ett strängare men kortvarigare straffarbete är ingalunda eftertraktat bland ungdomsbrottslingar. En längre tids förvaring i vårdanstalt under tämligen lindriga former är mera fruktad än undergående av straffarbete på kortare tid. I de länder, t. ex. Norge och Danmark, där man i vissa fall tillämpat en valrätt mellan ett vanligt fängelsestraff och ett kortare straff på vatten och bröd, ha de tilltalade så gott som undantagslöst valt det strängare men kortare straffet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har beredningen funnit det obestriddigt att det ur fångens synpunkt vore själva frihetsförlusten som framstode som det egentliga strafflidandet. Frihetsförlusten kunde aldrig uppvägas av andra förmåner, så mycket mindre som fångens tillvaro av statsfinansiella skäl alltid måste gestaltas i mycket enkla former. Av det sagda följde, att ej heller den allmänpreventiva effekten av ett frihetsstraff kunde antagas bliva nämnvärt större eller mindre allt efter dess mer eller mindre stränga verkställighet. Allmänpreventiva synpunkter spelade sålunda en mycket underordnad roll vid utformningen av straffverkställigheten.

För sin del har beredningen uttalat, att verkställighetens syfte att förebygga återfall av den dömda borde tillgodoses på det sätt som i varje särskilt fall funnes lämpligast. Beredningen har härutinnan ytterligare anført följande.

I många fall, t. ex. när bestraffningen ådömts mera av allmänpreventiva än av individualpreventiva skäl, föreligger det ej något behov av tillrättaförande behandling. Man får då nöja sig med att söka tillse att straffverkställigheten tillfogar den dömda så liten skada som möjligt. I den mån positiva åtgärder för den intagnes tillrättaförande erfordras, får straffverkställigheten åter karaktär av socialvård. Det gäller då att söka med alla ändamålsenliga medel medverka till att den dömda blir i stånd att anpassa sig i samhället. Den reservationen måste emellertid uppställas att skälig hänsyn skall tagas till individens personlighet. De omhändertagna ha krav på att icke betraktas som opersonliga nummer i samhällets sociala maskineri utan att behandlas med hänsyn till sitt värde som människor. Inom humanitetens ram bör emellertid verkställigheten inrättas så att den blir effektiv. Mot det nuvarande fångvårdssystemet, sådant det historiskt utvecklat sig, kan riktas den anmärkningen att det icke i tillräcklig grad tar hänsyn till att den intagne bör i möjligaste mån sättas i stånd att reda sig efter frigivningen, att det gäller att göra honom livsduglig och ansvarsmedveten. Anstaltslivet får lätt — såväl på fångvårdsanstalter som i andra anstalter — en konstlad och instängd prägel. Det ligger i sakens natur att ju mera artificiella och enformiga förhållanden som äro rådande på en fångvårdsanstalt, desto större blir den förslöande inverkan som anstaltslivet utövar. Det botemedel mot

anstaltslivets monoton som man trott sig finna i det s. k. progressivsystemet, innebärande att den intagne gradvis tillerkännes ökade förmåner, har i väsentliga avseenden förfelat sin uppgift och till och med fått skadliga verkningar i den utformning det erhållit i praktiken.

Att göra den intagne till föremål för en långt driven isolering och att kringgärda hans liv med föreskrifter som i detalj reglera alla hans förhållanden kan medföra att han helt förlorar sin initiativkraft och förmågan att själv ordna sitt liv. Man bör i stället eftersträva att i möjligaste mån låta förhållandena på anstalten efterlikna livet i det fria samt uppmuntra den intagnes energi och förmåga till självverksamhet. Därvid är det av betydelse att den intagne sysselsättes med rationellt arbete och jämväl stimuleras till nyttig sysselsättning under fritid. Det är angeläget att fångvärden, i den mån säkerheten så tillåter, får en väsentligt mera öppen prägel än vad nu är fallet och att de intagnas isolering minskas i den mån det låter förena sig med önskemålet att förebygga skadlig påverkan. Murar, galler och låsta dörrar äro traditionella attribut till fångvärden, men det är sannolikt att de äro erforderliga i väsentligt minskad omfattning. Det är vidare önskvärt, att den intagnes tillvaro, samtidigt som den gestaltas så naturligt som möjligt, tillföres stimulans från yttervärlden i olika former. Detta torde bl. a. böra ske därigenom, att vissa organ få till särskild uppgift att uppehålla kontakten mellan livet inom anstalten och tillvaron utanför murarna, men även genom att överhuvud taget låta den intagne i vidgad utsträckning komma i kontakt med honom närstående och andra med vilka det är önskvärt att han upprätthåller förbindelse.

Det ligger i sakens natur att inga åtgärder böra vidtagas, som kunna motverka verkställighetens ändamål att befrämja den dömdes tillrättaförande. Detta syfte äventyras otvivelaktigt, om den intagne bibringas en avog inställning mot behandlingen. Om han försättes i en undantagsställning, som är ägnad att nedsätta honom i egna och andras ögon, försämras utsikterna för att han skall bliva en duglig samhällsmedlem. Det är därför angeläget att verkställighetsreglerna få en sådan utformning, att de garantera den intagne vissa minimirättigheter, som det icke är någon förnuftig mening att beröva honom men vilkas borttagande skulle skapa irritation och missaktning för ett system som tillåter sådana småaktigheter. Det är vidare önskvärt att behandlingen icke ensidigt får karaktären av en bevakningstjänst. Den negativa inställning till de dömda som länge varit kännetecknande för fångvårdssystemet bör, i den mån den ännu fortlever, ersättas av en mera positiv inriktning. Fångvårdsmannens uppgift inom en modern kriminalvård är att gagna samhället genom att försöka sätta den dömd på fötter, icke att företräda de minst upplysta samhällsmedlemmarnas vedergällningsinstinkter. Det bör eftersträvas att den dömd får förtroende för tjänstemännens vilja att hjälpa honom till rätta i livet. — — —

Vid verkställighetens anordnande måste naturligtvis behörig hänsyn tagas till de individuella fallens beskaffenhet. Det är tydligt att män och kvinnor, korttidsfångar och långtidsfångar, friska och sjuka, unga och gamla, själsligt normala och abnorma, förstagångsbrottslingar och återfallsbrottslingar icke helt schematiskt kunna göras till föremål för samma behandling. Den intagnes arbetsförmåga, anlag och utbildning måste beaktas. För dessa ändamål bör en efter berörda grunder genomförd fördelning av de intagna genomföras. När klientelet blir bättre differentierat, kommer det även att finnas större utrymme att på andra grunder än de nämnda taga hänsyn till de särskilda fallens beskaffenhet. Man behöver icke i samma utsträckning som för närvarande sträva efter att behandla alla lika — vilket innebär att de bästa behandlas lika strängt som de sämsta — utan ökad frihet och vidgade

förmåner kunna i viss mån beviljas efter graden av ådagalagd pålitlighet. I detta hänseende får den individuella behandlingen dock icke gå till överdrift. Fångarna äro ytterst känsliga för allt som kan betraktas som mannamån, och ingenting är så ägnat att störa lugnet och arbetsron på en anstalt som åtgärder, vilka med rätt eller orätt uppfattas som utslag av ett gunstlings-system. Vid beviljandet av särskilda förmåner är det därför av vikt att visa största möjliga mått av objektivitet och att grunda besluten på lätt påvisbara kriterier som kunna förstås av envar.

Beredningen har understrukit, att man vid genomförandet av de uppställda grundsatserna måste taga hänsyn till ordnings- och säkerhetssynpunkter, att man borde ställa ökade krav på att de intagna gjorde sitt bästa för att uppfylla sina skyldigheter och medverka till ett gott resultat av behandlingen, samt att det vore av vikt att de intagna under anstaltsvistelsen bringades att inse sina samhällliga skyldigheter.

Särskilda verkställighetsfrågor.

Öppen och slutan anstaltsvård.

Med hänsyn till de menliga verkningarna av det enformiga och förslöandelivet på slutna fångvårdsanstalter har beredningen funnit det vara ett önskemål att i vidgad utsträckning införa öppna vårdformer. Beredningen har jämväl framhållit, att en rationell sysselsättning av vissa kategorier intagna endast kunde komma till stånd genom att de i betydande utsträckning placerades på kolonier eller andra öppna anstalter. Dessa synpunkter borde vägas mot kravet på säkerhet och angelägenheten att förhindra skadlig påverkan de intagna emellan.

Beredningen har i fråga om öppna vårdformer anfört, att det länge nära nog betraktats som ett axiom att en fångvårdsanstalt måste vara av en viss typ — en fästningslik byggnad med ett maximum av säkerhet och ett minimum av luft och ljus — för att rätt fylla sitt ändamål, som förutom att erbjuda tillräcklig säkerhet ansetts vara att bereda möjlighet för de intagnas isolering från varandra. Allt efter som man i skilda länder av särskilda anledningar kommit att pröva mera öppna anstaltsformer, hade det emellertid visat sig att dessa fungerat oväntat väl. Rymningsrisken hade visat sig vara väsentligt lägre än man räknat med. Det friskare och mera härdande livet på en öppen anstalt hade haft ett synnerligen välgörande inflytande på de intagna och hade motverkat faran för skadlig påverkan från medintagna.

I fråga om risken för rymning från öppna anstalter har beredningen ytterligare anfört, att de flesta personer, som intoges å fångvårdsanstalt, icke hade någon tanke på att avvika utan endast önskade få utstå sitt straff under så hyggliga former som möjligt. Det finge betraktas som ett missförhållande att med tanke på enstaka rymningsfall ofarliga brottslingar hölles inspärrade i dyrbara fästningsfängelser, där de icke kunde erhålla tillräckligt med luft och ljus och icke kunde sysselsättas på rationellt sätt. Att för huvudparten av klientelet bibehålla en slutan anstaltsorganisation med tanke på sådana brottslingar, som både vore farliga och kunde antagas begagna

sig av varje tillfälle att avvika och som i regel kunde utskiljas vid en förbättrad differentiering, vore enligt beredningens åsikt icke blott olämpligt ur vårdsynpunkt utan även på längre sikt i hög grad oekonomiskt.

Beredningen har vidare uttalat, att den i och för sig obestridliga vikten att förhindra menlig påverkan mellan de intagna inbördes icke finge överdrivas, när fråga vore om en utsträckt användning av öppen anstaltsvård. Det vore mindre farligt att låta en fånge åtnjuta gemensamhet med ett litet antal intagna på en öppen koloni, där tillvaron gestaltades under mera härdande och sunda former än att placera honom tillsammans med ett större antal medfångar på en slutna anstalt, där en viss inbördes påverkan erfarenhetsmässigt icke låte sig förhindra och där instängdheten på ett helt annat sätt ledde till att de asociala och patologiska elementen dominerade. Det vore därför berättigat att i viss mån bortse från smittofaran när det gällde att träffa valet mellan öppen eller slutna anstalt.

Beträffande de ifrågasatta öppna anstalternas beskaffenhet har beredningen ansett att företräde borde givas åt ett system av mindre anstalter. Till stöd härför har beredningen anfört, att behandlingen av de intagna på stora anstalter ofta bleve slentrianmässig, den individuella omvårdnaden av dem eftersattes och de utsattes för skadlig påverkan av medintagna. Med hänsyn till klienteletets storlek och därav följande inbördes olikhet bleve det också ogörligt att låta anstaltslivet få öppna former. En särskilt framträdande nackdel av en till ett fåtal större anstalter koncentrerad organisation vore att den icke medgäve en ändamålsenlig differentiering av klientelet.

Vid anordnandet av smärre öppna anstalter har beredningen ansett det naturligt att i första hand anknyta till det kolonisystem som redan finnes och föreslår därför att detta utvidgas, företrädesvis genom att fångvården förvärvar eller arrenderar lantgårdar. Kolonierna skulle, enligt vad beredningen anfört, vara avsedda för 20—30 intagna, som företrädesvis skulle sysselsättas med jordbruk, trädgårdsskötsel, skogshuggning, torvupptagning, torrlägningsföretag, nyodling, markröjning, dikesgrävning, vägarbete, skogsplantering, enklare hantverk samt grov- och gårdssnickeri. Vissa kolonier kunde inrättas huvudsakligen för hantverksdrift. Kolonier av förevarande typ skulle finnas för såväl korttids- som långtidsfångar samt dessutom för förvarade eller internerade. De nyinrättade kolonierna borde i regel vara anslutna till större fångvårdsanstalter.

Beredningen har emellertid även ansett sig böra föreslå anskaffande av öppet anstaltsutrymme genom nybyggnad. Då det — särskilt med hänsyn till de häktade — vore angeläget att i varje län funnes tillgång till något slutet anstaltsutrymme, funne beredningen det ändamålsenligt att, i stället för vissa slutna anstalter som borde nedläggas, uppföra anstalter av en ny typ, utgörande en kombination av öppen och slutna anstalt. De nybyggda anstalterna skulle i regel innehålla 40 öppna och 10 slutna platser. För inrättande av en sådan anstaltstyp talade även det skälet, att några av de öppna anstalterna borde få karaktären av nybyggen, som konstruerats ute-

slutande med tanke på de uppgifter de hade att fylla i fångvårdens tjänst. Det kunde även i vissa fall vara till gagn att en öppen anstalt hade tillgång till slutet anstaltsutrymme, t. ex. för disciplinär bestraffning eller annan tillfällig isolering av intagen. Härigenom kunde tidsödande och dyrbara fångtransporter undvikas. Beträffande de nya anstalternas närmare utformning har beredningen, som vid sitt betänkande fogat preliminära ritningar till sådan anstaltstyp, vidare anfört, att de nya anstalterna skulle väsentligen skilja sig från den hävdvunna fängelsetypen. De skulle närmast ha karaktären av vanliga bostadshus, där de på den öppna avdelningen intagna visserligen hade egna bostadsrum men i övrigt hade full rörelsefrihet såväl inomhus som utomhus på ett särskilt fritidsområde. Till anstalterna skulle höra idrottsplaner och om möjligt också gymnastiksalar. I den slutna avdelningen skulle bostadsrummens fönster vara försedda med galler (dolda) eller säkerhetsglas, och ett till denna avdelning hörande gårdsutrymme skulle vara inhägnat med ett stängsel; cellgårdar torde däremot ej behöva förekomma. I övrigt skulle det icke finnas galler eller murar på anstalten. Till anstalterna för långtidsfångar skulle höra jordbruk. I övrigt skulle arbetsgrenarna vara trädgårdsarbete — vid samtliga anstalter borde finnas växthus — skogsuggning, röjningsarbete, dikesgrävning, nyodling, gårdssnickeri och liknande arbeten ävensom hantverks- och verkstadsarbete i mindre omfattning.

Beredningen har vidare ansett det sannolikt, att en del av fångvårdsklientelet lämpligen kunde beredas öppen anstaltsvård i provisoriska förläggningar liknande dem som arbetsmarknadskommissionen de sista åren anordnat för tjänstepliktiga skogsarbetare. Beträffande användningsområdet för denna anstaltsform har beredningen anfört:

På grund av förläggningarnas relativt lösliga karaktär torde de ur behandlingssynpunkt erbjuda vissa nackdelar i jämförelse med de fasta kolonier och andra öppna anstalter, som i det föregående föreslagits. Även om förläggningarna med hänsyn härtill icke inordnas som en fast del i fångvårdens anstaltssystem innan erfarenhet vunnits om deras ändamålsenlighet, får det emellertid anses synnerligen lämpligt att förläggningar tagas i anspråk när klientelet undergår krisartade stegringar. Såsom förut anförts kan det nämligen enligt beredningens mening icke anses ekonomiskt försvarligt att hålla stationära anstalter i beredskap för sådana eventualiteter. Även ur andra synpunkter kunna skäl anföras för att icke inrätta anstaltssystemet efter ett alltför högt beräknat platsbehov. Det har nämligen i flertalet länder visat sig att de mest resultatgivande experimenten med fångvård i öppna former merendels framtvingsats av den brist på platser vid mera fasta anstalter som inträtt till följd av onormala stegringar av klientelet. Fångvården bör enligt beredningens mening redan nu söka pröva sig fram med några förläggningar för ett utvalt antal fångar.

Vad angår den slutna anstaltsvården har beredningen anfört, att det vore önskvärt att — med beaktande av säkerhetssynpunkter och vikten att förebygga menlig påverkan mellan de intagna — bryta den isolering, som följde av de nuvarande verkställighetsreglerna och anstalternas ålderdomliga konstruktion och därigenom giva anstaltslivet en mera naturlig karaktär än det för närvarande hade. Lättnader i isoleringen vore påkallade

särskilt med hänsyn till angelägenheten att på ett rationellt sätt kunna sysselsätta de intagna under arbetstid och fritid. Beredningen har med hänsyn härtill föreslagit vittgående modifikationer i fråga om enrumsstraffets användande. Beträffande de slutna anstalterna har beredningen vidare anfört, att många av de nuvarande anstalterna, särskilt de mest ålderdomliga, vore synnerligen olämpliga med hänsyn till de krav som föranleddes av en modern fångvård.

Beredningen har icke föreslagit någon generell regel, att de till tidsbestämt frihetsstraff dömda skola fördelas med hänsyn till strafftidens längd. Beträffande straff- och fängelsefångar med kortare strafftid än tre månader har dock föreslagits, att straffet skall redan från början verkställas i öppen anstalt, såframt ej med hänsyn till den dömdes ålder, hälsotillstånd, tidigareandel eller övriga förhållanden anledning finnes till antagande, att det är olämpligt eller ock med hänsyn till den intagnes yrke arbete lämpligen bör beredas honom i slutan anstalt. Övriga fångar skola enligt förslaget börja undergå straffet å slutan anstalt men må, så snart det finnes lämpligt, överföras till öppen anstalt. Om fånge för utförande av lämpligt arbete eller på annat bärande skäl begär att få undergå straffet i slutan anstalt, må det enligt förslaget icke förvägras honom.

Rörande förslaget att korttidsfångar i regel skola redan från verkställighetens början intagas å öppen anstalt har beredningen anfört, att det icke syntes föreligga någon möjlighet att med bibehållande av cellarbetet åstadkomma väsentligt förbättrade arbetsförhållanden för dessa fångar. Tvärtom syntes en ytterligare försämring vara att vänta, när konkurrensen om arbetstillfällena ökades. Då man för dessa korttidsfångar kunde bortse från yrkesutbildningssynpunkter, syntes det enda rationella vara att placera flertalet av dem på kolonier eller andra öppna anstalter med möjlighet till arbeten i fria luften, såsom trädgårdsarbete, skogsarbete, vedhuggning, nyodlingsarbete m. m. Härigenom vunne man, förutom ökade arbetstillfällen, att dessa fångar finge ett friskt och härdande arbete, varigenom risken för att de skulle lämna anstalten i sämre kondition än vid intagandet undginges. Genom att bortflytta flertalet korttidsfångar från kronohäkterna och rannsakhäkterna skulle man också vinna ökade utrymmen för de återstående korttidsfångarna, även om några av de för dem avsedda anstalterna nedlades. Härigenom kunde arbetet organiseras mera rationellt och under mera hygieniska former än för närvarande.

Beredningen har vidare framhållit, att med hänsyn till klienteletts beskaffenhet hinder icke borde möta att — såsom ur sysselsättningssynpunkt vore önskvärt — placera flertalet manliga fängelsefångar med kortare strafftid än tre månader på öppen anstalt. Dessa fängelsefångar utgjorde nämligen en relativt ensartad grupp, särskilt med hänsyn till de begångna brotternas art. En av beredningen gjord utredning i detta hänseende visade, att bland dessa fångar de, som dömts för militära brott, för närvarande dominerade. Under normala tider vore det i stället rattfyllerister som utgjorde huvudparten av klientelet.

Beträffande de manliga straffångarna med strafftid under tre månader har beredningen uttalat, att dessa — vilka utgöra endast ett ringa antal — i jämförelse med fängelsefångarna i större utsträckning förövat vinningsbrott samt företedde tidigare asocialitet och högre frekvens av återfall. Dessa förhållanden borde emellertid snarare anses utgöra skäl för än emot att de bleve föremål för den mera ändamålsenliga behandlingen å öppen anstalt.

Vad angår bötesfångarna har beredningen förklarat, att dessa väsentligen skilde sig från korttidsklientelet bland fängelsefångarna. Det övervägande antalet utgjordes av fyllerister och genomsnittsåldern vore betydligt högre än fängelsefångarnas. Den tidigare asocialiteten vore också tämligen utpräglad. Med hänsyn till bötesfångarnas korta strafftid och relativt höga ålder har beredningen icke föreslagit någon regel om deras placering på öppen anstalt vid intagningen. Även bötesfånge skall emellertid enligt förslaget kunna överföras till öppen anstalt.

Beträffande fördelningen på olika öppna anstalter av de korttidsfångar, som enligt förslaget skola redan från början intagas i sådan anstalt har beredningen förutsatt, att de mera asociala bland fängelsefångarna sammanfördes med flertalet straffångar till särskilda anstalter. Någon egentlig differentiering med hänsyn till de begångna brottens art har beredningen däremot icke ansett erforderlig. I övrigt har beredningen förutsatt, att de olika slutna och öppna anstalterna i princip skulle vara avsedda för skilda klientelgrupper. Vissa anstalter borde sålunda företrädesvis vara avsedda för unga brottslingar, andra för äldre recidivister, andra för svårdisciplinerade och åter andra för psykiskt abnorma brottslingar.

För att åstadkomma en dylik ändamålsenlig differentiering av klientelet har beredningen funnit det önskvärt att anordna ett *undersökningsförfarande* för vissa kategorier intagna. Enligt förslaget skall sålunda beträffande straffångar och fängelsefångar med minst sex månaders strafftid så snart ske kan verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, kunskaper och yrkesanlag. I fråga om de straff- och fängelsefångar, som icke göras till föremål för undersökning, har beredningen ansett det vara till fyllest att differentieringen grundades på de uppgifter styresmannen insänder till centrala fångregistret. — Om placering å anstalt och förflyttning mellan anstalterna skall enligt förslaget fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt förordna.

Enrum och gemensamhet.

Frågan om de intagnas vistelse i enrum eller gemensamhet har i förslaget i viss mån gjorts beroende av om de äro intagna i öppen eller slutna anstalt. Fånge som är intagen på öppen anstalt skall enligt förslaget arbeta tillsammans med andra fångar och må jämväl, om ej särskilda skäl däremot äro, tillbringa fritiden gemensamt med dem. I fråga om den slutna anstaltsvården har beredningen, såsom förut nämnts, strävat att bryta den isolering som

följde av de nuvarande verkställighetsreglerna och av anstaltarnas ålderdomliga konstruktion samt i enlighet härmed föreslagit att enrumsstraffet i princip skulle avskaffas. Beredningen har bl. a. anfört följande.

Det får enligt beredningens mening anses uteslutet att inneslutning i enrum under dagen i och för sig kan ha några gynnsamma verkningar; tvärtom torde den konstlade isoleringen i regel vara ägnad att göra den dömda mindre skickad för det fria livet. Att i någon form bibehålla enrumsstraffet kan vara motiverat endast under förutsättning att det erfordras med hänsyn till säkerhetskravet eller för att förebygga skadlig påverkan mellan de intagna. Det är därvid att märka att sistnämnda hänsyn gör sig mindre gällande vid en förbättrad differentiering av klientelet. — — —

Enligt beredningens mening bör man lägga så stor vikt vid att de intagna beredas rationellt arbete, lämplig fritidssysselsättning och tillfälle till friluftsvistelse, att möjligheterna därtill i regel icke för några intagna böra minskas genom föreskrift att de måste hållas helt avskilda från andra fångar. När gemensamhet icke erfordras för de nämnda ändamålen, kan det däremot ifrågakomma att bibehålla en viss isolering, om denna kan vara till nytta i andra hänseenden. — — —

Beredningen intar på anförda skäl den ståndpunkten att fångarna i princip böra — liksom människor i frihet — ha en viss kontakt med dem som leva i samma miljö, och att möjligheterna därtill böra fråntagas dem endast i den mån det nödvändiggöres av de särskilda förhållanden som måste råda på en sluten anstalt, där ett urval av missanpassade individer sammanförts. Frågeställningen är med andra ord icke huruvida den intagne bör undergå straff i enrum eller i gemensamhet — förslaget har ej upptagit denna terminologi — utan huruvida särskilda skäl böra föranleda en begränsning av hans möjligheter att komma i beröring med andra intagna. Sådana särskilda skäl kunna vara att den intagne ej utan fara för ordning och säkerhet inom anstalten kan sammanföras med övriga där intagna, eller att viss isolering kan förebygga menlig påverkan de intagna emellan utan att lägga hinder i vägen för ett förnuftigt utnyttjande av anstaltstiden.

I beredningens förslag göres i enlighet med det anförda skillnad mellan den intagnes arbetstid och fritid. Under arbetstid skola fångarna i regel arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Styresmannen må dock, om han med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig påverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning finner erforderligt att fånge arbetar i enrum, förordna därom. Uppgår strafftiden till sex månader eller däröver, skall frågan av styresmannen underställas fängvårdsstyrelsens prövning, om det gäller hållande i enrum under längre tid än en månad varje halvår.

I likhet med gällande rätt innehåller förslaget ett stadgande, att fånge som själv önskar arbeta i enrum icke må förvägras detta, såvida icke synnerliga skäl till föranleda.

För det fall att fånge arbetar i enrum innebär förslaget vidare i jämförelse med vad nu gäller en uppmjukning av enrumsbehandlingen såtillvida, att rumsdörren bör hållas olåst under arbetstid, där det kan ske utan olägenhet, samt att jämväl i övrigt lättnader i isoleringen må vidtagas under arbetstiden.

Beträffande fångarnas fritid innehåller förslaget att fånge som är inta-

gen i slutan anstalt, om ej särskilda skäl däremot äro, tillsammans med andra fångar må deltaga i gudstjänst, undervisning, utomhusvistelse och fritidssysselsättning samt att fånge även eljest, såvitt det finnes kunna ske utan fara för menlig påverkan, må medgivas att tillbringa fritiden eller del därav tillsammans med en eller flera andra fångar. Redan från straffets början skola fångarna alltså sammanföras med andra intagna, när det erfordras för uppfostrande ändamål eller för att fritiden skall kunna utnyttjas på lämpligt sätt eller för att motverka ogynnsamma psykiska verkningar av isoleeringen. I övrigt har beredningen ansett en okontrollerad samvaro under fritid innebära alltför stor fara för moralisk smitta. Beredningen har därför icke upptagit någon motsvarighet till den nuvarande automatiskt inträdande helgemensamheten utan ansett att fångarna böra hållas skilda från varandra i andra fall än de förut angivna. På egen begäran skall fånge äga tillbringa sin fritid i enrum, såframt icke synnerliga skäl däremot äro. Det må anmärkas, att enligt förslaget fånge skall såsom särskild förmån kunna medgivas att ha rumsdörren olåst under fritid.

De intagnas rättigheter och förmåner.

Progressivsystemet, som tillskapats för att minska anstaltslivets förslöande inverkan på de intagna, har, enligt vad beredningen framhållit, erhållit sin huvudsakliga tillämpning genom det för straffångar införda klasssystemet, enligt vilket den intagne vid strafftidens början placeras i ett bottenläge i fråga om sådana rättigheter och förmåner som läsning, fritidssysselsättning, brevskrivning, besök, innehav av personliga tillhörigheter, arbetspremier och inköp av premievaror och i mån av gott uppförande gradvis erhåller ökade sådana förmåner genom uppflyttning i högre fångklass. Enligt vad beredningen påpekat har emellertid en viss progression vunnit tillämpning även i fråga om beredande av ökad frihet åt den intagne.

Beredningen, som föreslagit att progressivsystemet i huvudsak skall upphöra, har uttalat att, om anstaltstiden icke vore alltför kort, det i vissa fall kunde vara av värde att gradvis tillerkänna den intagne ökad frihet och därigenom förbereda honom till frigivningen. Progressivprincipen borde emellertid icke föranleda att intagen, som med hänsyn till sin pålitlighet redan på ett tidigt stadium kunde placeras i öppen vård, uteslötes därifrån under motiveringen att friheten alltid borde inträda i etapper.

Vad angår frågan, huruvida intagna i övrigt borde gradvis tillerkännas ökade förmåner, har beredningen anfört, att den dominerande synpunkten härutinnan varit att man genom att låta de ökade förmånerna inträda endast vid gott uppförande erhöles ett verksamt disciplinmedel. Beredningen har i detta hänseende vidare anfört, att det måste anses olämpligt att, i syfte att vinna utrymme för en progressiv behandling, vid anstaltstidens början beröva den dömda sådana förmåner genom vilkas förlust han pressades ned långt under den nivå, som människor i frihet i allmänhet intog. Det kunde

sålunda verka förödmjukande och irriterande på den intagne att man berövade honom rätten att innehava fotografier av närstående, klocka, skrivutensilier och enklare artiklar för personlig hygien. Redan från straffets början borde han även få ägna sig åt läsning och andra fritidssysselsättningar som vore ägnade att underlätta hans framtida utkomst eller eljest befrämja hans tillrättaförande. Det syntes lämpligt att endast såtillvida bibehålla en progressiv behandling, att vissa förmåner som icke tillhörde de nyss uppräknade kategorierna, t. ex. rätt att inköpa premievaror utöver ett visst mått som står alla intagna till buds, kunde såsom belöning tilldelas den som visat flit och gott uppförande. Med undantag av dessa särskilda förmåner borde de dömda redan från intagningen åtnjuta samtliga rättigheter som kunna medgivas under anstaltsvistelsen. Därest de misskötte sig, borde de emellertid kunna berövas dessa förmåner, dock ej sådana som vore av betydelse för deras utbildning eller i övrigt ägnade att befrämja deras tillrättaförande. Beredningen anser således att ett klassystem i egentlig mening icke bör ifrågakomma för någon grupp av intagna.

I enlighet med den ståndpunkt beredningen sålunda intagit har beredningen föreslagit vissa för samtliga intagna gemensamma stadganden angående rätt till innehav av personliga tillhörigheter, läsning och fritidssysselsättning, brevskrivning och besök.

De intagnas arbete och arbetsinkomst m. m.

I överensstämmelse med gällande rätt innebär beredningens förslag, att för de intagna skall föreligga arbetsplik t, oberoende av behandlingsformens art. Beredningen har i detta hänseende anfört följande.

Det främsta medlet att främja den intagnes tillrättaförande är säkerligen att sysselsätta honom med lämpligt arbete. Bortsett från de arbetsoförmögna är det för alla intagna av väsentlig betydelse att de under anstaltstiden få arbeta hårt med ett nyttigt arbete. Att så sker är av vikt för deras utkomst-möjligheter efter frigivningen. En annan synpunkt är av måhända ännu större betydelse. Inom den särskilda livsform som anstaltslivet utgör är arbetet, om det organiseras på rätt sätt, den faktor som minst skiljer sig från det verkliga livets förhållanden; därigenom blir en rationell sysselsättning för den intagne det bästa medlet att motverka det ogynnsamma inflytandet av anstaltslivets förkonstling. Endast genom arbetet kan den dömda återvinna sitt självförtroende och endast därigenom kan han fylla ut en tillvaro som eljest kan förefalla meningslös och lösgöra sig från grubbel och bitterhet. Ingenting är på samma sätt ägnat att tillvarataga de positiva egenskaperna hos honom som ett intresseväckande arbete. Att arbeta energiskt är också hans enda möjlighet att skaffa sig och sina närmaste inkomst och att spara något till frigivningen. Ur anstaltssynpunkt är den intagne mera lättskött om han är fullt sysselsatt, än om han har rikligt med tid att fundera över mer eller mindre inbillade oförrätter.

I fråga om arbetets art innehåller förslaget, att arbetet där det lämpligen kan ske skall vara ägnat att bereda den intagne yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig samt att vid valet av arbete hänsyn bör tagas till den intagnes håg och fallenhet.

Beredningen har anfört, att åt den föreslagna bestämmelsen borde givas en tämligen vid tolkning och har därvid hänfört sig till följande uttalanden.

Vid avgörandet av vilket slags arbete som lämpligen bör utföras kunna olika synpunkter framhållas. Det kan sålunda göras gällande att de dömda böra placeras i sådant arbete som de med hänsyn till sin tidigare sysselsättning äro kompetenta att utföra, d. v. s. för majoriteten ett okvalificerat arbete. Även om en viss hänsyn bör tagas till denna synpunkt, torde den emellertid icke bära så långt, emedan just de dömdas misslyckande under den tidigare livsföringen kan tyda på att de böra växlas in på andra spår. Mera vägande skäl kunna anföras för att arbetet bör avpassas efter de intagnas anlag, att det bör vara ägnat att väcka deras intresse, att det bör vara fysiskt hårdande och stärkande, att det såvitt möjligt bör giva dem en yrkesutbildning som de kunna få användning för efter frigivningen samt att det bör vara sådant att det medger en tillfredsställande avlöning under anstaltstiden. Dessa önskemål framträda mer eller mindre skarpt i skilda fall, delvis på bekostnad av varandra. I många fall har det den största betydelsen att den dömda utbildas i ett yrke som ger honom möjlighet att försörja sig efter frigivningen. Utbildningssynpunkten får emellertid icke drivas för långt. För intagna med kort anstaltstid låter det sig överhuvud taget icke göra att bibringa dem ens ett ringa mått av yrkeskunskap under den tid som står till buds. Ju kortare anstaltstiden är, desto mindre vikt behöver man därför lägga vid de intagnas utbildning. Man bör då i stället inrikta sig på att den dömda överhuvud taget sysselsättes på ett förnuftigt sätt och får vänja sig vid regelbundet arbete. Det är av vikt att det arbete som utföres är fysiskt stärkande och att det är förenat med inkomst. Ej heller vid längre intagningsstider låter det sig alltid göra att yrkesutbilda den dömda, t. ex. på grund av bristande anlag eller intresse hos honom. Det förhåller sig vidare ofta så, att den intagne, även om han verkligen erhållit en längre tids utbildning å anstalten, icke ägnar sig åt samma sysselsättning efter frigivningen.

Med åberopande av en genom dess försorg verkställd utredning angående sysselsättning å anstalten och efter frigivningen för straffångar med minst ett års strafftid, frigivna under åren 1942 och 1943, har beredningen vidare anfört, att man åtminstone för närvarande icke kunde räkna med att större delen av långtidsfångarna efter frigivningen finge omedelbar användning för den yrkesutbildning de erhållit på anstalten. För dem som icke placerats i samma yrke behövde dock utbildningen å anstalten icke ha varit meningslös; de kunde vid senare tidpunkt erhålla anställning inom samma yrkesgren eller i någon annan sysselsättning i viss mån nyttiggöra sina kunskaper. Även om man beträffande intagna med längre strafftid borde ha deras utbildning för ögonen, kunde det i många fall vara berättigat att av särskilda skäl sysselsätta dem med ett arbete som de icke kunde beräknas ägna sig åt efter frigivningen. Det kunde sålunda vara att föredraga att placera den dömda i jordbruksarbete på en öppen anstalt, där den intagne finge föra ett friskt och hårdande liv, framför att i ett slutet fängelse utbilda honom i ett yrke, i vilket det vore mycket osäkert om han placerades efter frigivningen. Den intagnes förmåga att försörja sig efter frigivningen främjades i många fall bäst genom att han på anstalten erhöle ett arbete som stärkte hans fysiska och andliga kondition.

Beredningen har i detta sammanhang vidare anfört följande.

Det låter sig för övrigt av praktiska skäl icke göra att driva utbildnings-synpunkten alltför långt. Fångvårdsanstalterna måste även se till att den för de intagnas skull organiserade arbetsdriften icke blir utan arbetskraft. Att arbetsdriften fungerar är bl. a. en förutsättning för att de intagna skola kunna beredas skälig ersättning för arbetet. Det kan också i vissa fall vara berättigat att lägga huvudvikten vid samhällsnyttan, t. ex. genom att låta fångar utföra skogsarbete, vägarbeten o. d., ehuru det i och för sig saknas skäl att utbilda dem i sådant arbete. Då sådan sysselsättning måste försiggå under öppna former, få de intagna i gengäld en friare behandling. Å andra sidan får naturligtvis arbetsdriftens eller samhällsnyttans krav icke åberopas till stöd för en ren exploatering av de intagnas arbetskraft. — — —

Både vid längre och kortare anstaltstider bör man alltid kräva att det arbete som tillhandahålles den intagne är ett verkligt arbete som kan sporra hans intresse och energi. Om så är fallet, får arbetet anses vara av sådan karaktär, att det främjar utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig, även om han ej kommer att ägna sig åt samma arbete efter frigivningen.

Enligt förslaget gäller såsom huvudregel för alla intagna att styresmannen skall anvisa dem lämpligt arbete. Beträffande frågan huruvida intagen skall ha rätt att själv skaffa sig arbete har beredningen framhållit, att detta spörsmål saknade större betydelse för huvudparten av fångvårdsklientelet, enär de flesta intagna icke hade möjligheter därtill. I vissa fall inträffade det emellertid, att en intagen ur såväl utbildnings- som försörjningssynpunkt kunde sysselsättas på ett förnuftigare sätt, om han finge ägna sig åt ett arbete som ej återfunnes bland fångvårdens yrkesgrenar. Förslaget överensstämmer med gällande rätt därutinnan att fängelsefånge, som arbetar i enrum, själv må skaffa sig lämpligt arbete. I förtydligande syfte har i förslaget angivits, att styresmannen skall godkänna arbetet. Jämväl straffångar och fängelsefångar som arbeta i gemensamhet skola enligt förslaget kunna såsom särskild förmån erhålla rätt att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt eget arbete. Beredningen har vidare uttalat, att en fånge, även om sådant medgivande icke lämnades, hos styresmannen kunde hemställa att ett visst slags arbete anskaffades åt honom. Om fången icke inom anstaltens arbetsdrift kunde beredas lämpligt arbete, finge det nämligen såväl enligt gällande rätt som enligt förslaget utan särskilt lagstadgande därom anses vara styresmannen obetaget att åt honom anskaffa ett arbete som eljest icke tillhandahölles å anstalten. Av praktiska skäl torde ett sådant tillvägagångssätt visserligen endast undantagsvis kunna tillämpas, men någon gång kunde det vara lämpligt att låta en fånge utföra översättningsarbete, korrekturläsning eller dylikt.

Den möjlighet att låta intagen arbeta åt arbetsgivare utom anstalten (s. k. frigång) som sedan 1943 ifrågakommer för fångar vilka undergå straff i helgemensamhet skall enligt förslaget erhålla väsentligt utsträckt tillämpning. När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk ej anses föreligga, skall fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen äga medgiva fånge att till förberedande av frigivningen utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

Beträffande de intagnas ersättning för arbetet har beredningen till prövning upptagit det vid skilda tillfällen väckta förslaget, att de intagna skulle avlönas under skälig hänsyn till den öppna marknadens lönenivå men däremot inom en viss ram, t. ex. beträffande kosthållet, själva bestrida kostnaderna för sitt uppehälle. Beredningen har emellertid på anförda skäl icke funnit anledning att föreslå ett generellt införande av vare sig ett självförsörjningssystem för de intagna eller en avlöning av dem efter samma grunder som på den fria marknaden. För att hålla möjligheten öppen att försöksvis pröva ifrågavarande principer — t. ex. beträffande vissa anstalter med homogent och arbetsdugligt klientel eller beträffande vissa grupper intagna — har beredningen dock föreslagit ett stadgande av innehåll, att Konungen beträffande viss anstalt eller vissa intagna äger förordna att utfört arbete skall avlönas efter andra grunder än dem som i regel gälla.

Bortsett från den sålunda öppnade möjligheten att på administrativ väg införa ett nytt avlöningssystem för vissa intagna har beredningen beträffande sättet för de intagnas avlöning icke funnit anledning att frångå det kombinerade ackords- och daglönesystem som tillämpas inom den svenska fångvården. Beredningen har emellertid gjort vissa uttalanden angående ersättningens bestämmande samt därvid bl. a. uttalat att de intagnas avlöning borde väsentligt höjas.

Vid utformningen av reglerna om de intagnas arbetsinkomst har beredningen icke bibehållit den nuvarande skillnaden mellan straffånges arbetspremie samt fängelsefånges andel av arbetsinkomsten. Beteckningen arbetspremie har ansetts böra bibehållas men skall enligt förslaget avse samtliga kategoriers inkomst av arbete som anvisats dem. Även bötesfånge skall erhålla arbetspremie. Förslaget innehåller vidare föreskrift att arbetspremie utgår antingen efter ackord eller med visst belopp för hel arbetsdag, samt att vid bestämmandet av arbetspremie hänsyn skall tagas till den intagnes flit och arbetsskicklighet. Arbetspremie skall, enligt bestämmelser som fångvårdsstyrelsen äger meddela, utgå även när intagen under arbetstid deltar i skolundervisning som anordnats vid anstalten. Intagen som är helt eller delvis arbetsoförmögen skall kunna erhålla arbetspremie enligt de särskilda grunder fångvårdsstyrelsen bestämmer. Beträffande sistnämnda båda fall har beredningen anført, att premie kunde böra bestämmas till lägre belopp än som skulle utgått därest den intagne deltagit i arbetet.

Angående ersättning åt intagen, som arbetar hos arbetsgivare utom anstalten (frigång), skall det enligt förslaget ankomma på fångvårdsstyrelsen att förordna. Enligt vad beredningen uttalat borde avlöningen i sådant fall ställas i relation till den lön som arbetsgivaren betalade, eventuellt utgå med hela detta belopp med skyldighet för den intagne att ersätta fångvården kostnaderna för hans uppehälle.

Såsom redan nämnts skall enligt förslaget Konungen äga att beträffande viss anstalt eller vissa intagna förordna att utfört arbete skall avlönas efter särskilda grunder. Då det, i händelse ett självförsörjningssystem skulle införas genom ett sådant förordnande, ansetts att även intagen som själv

skaffat sig arbete borde bidra till sin försörjning, har i förslaget stadgats att Konungen även äger förordna, att den intagne av inkomsten från sådant arbete skall gälla vissa underhålls- och vårdkostnader. Har ej sådant förordnande meddelats, äger intagen enligt förslaget att fritt förfoga över inkomsten av arbete som han själv skaffar sig. Han skall vidare äga fritt förfoga över inkomsten av arbete, som han utfört på fritid. Beträffande arbetspremiemedel stadgas däremot i förslaget, i huvudsaklig överensstämmelse med gällande regler, att de skola fördelas i två lika delar: *disponibla medel*, avsedda att kunna utnyttjas under anstaltstiden, och *besparade medel*, avsedda att bevaras till frigivningen. De disponibla medlen må användas till understöd åt närstående, till gäldande av skadestånd eller annan ersättning samt, enligt grunder som fångvårdsstyrelsen bestämmer, till den intagnes personliga förmån. Även besparade medel skola efter fångvårdsstyrelsens prövning kunna användas för fullgörande av underhållsskyldighet eller för tillgodoseende av annat för den intagnes närstående eller för honom själv trängande behov ävensom till anskaffande av böcker och annat som kan bereda honom nyttig sysselsättning under fritid. Arbetspremiemedel som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning må ej tagas i mät för hans gäld.

Skillnaden mellan straffarbete och fängelse.

Såsom av det anförda framgår har beredningen i allt väsentligt föreslagit gemensamma regler angående verkställigheten av straffarbete och fängelse. Rörande de nuvarande bestämmelserna i detta hänseende har beredningen anført följande.

Fängelse såsom omedelbart ådömt frihetsstraff skiljer sig enligt gällande rätt från straffarbete huvudsakligen därigenom att det är avsett att vara en mildare reaktionsform. Visserligen kan det ådömas för kortare tid än straffarbete — straffarternas minimum är respektive en och två månader — men i övrigt äro de båda straffen med hänsyn till tidslängden parallella upp till fängelsestraffets maximum, vilket i regel utgör två år. När straffarbete och fängelse skola förenas eller sammanläggas, betraktas fängelse såsom ett endast hälften så svårt straff som straffarbete. Vari åtskillnaden mellan de båda straffarterna består utsäges icke i lagen utan är beroende av verkställighetens utformning. Detta förhållande har medfört att skillnaden, som ursprungligen var ganska utpräglad, gradvis förminskats, allteftersom verkställighetsformerna för straffarbete humaniserats, medan verkställigheten av fängelse icke undergått några mera betydande ändringar utom i vad angår de för de båda straffarterna gemensamma reglerna om enrum och gemensamhet. Då fängelsestraffet på grund av den därmed förenade rätten för fången att själv skaffa sig underhåll och bekvämlighet och att utföra eget arbete träffar mycket olika allt efter den dömdes ekonomiska ställning och sociala status, blir skillnaden i förhållande till straffarbete varierande i olika fall.

Under återopande av en av beredningen verkställd undersökning av fångvårdsklienteletts sammansättning har beredningen anført, att de personer, som dömdes till fängelse, i regel hade strafftider under tre månader och att de till

största delen förövat brott av särskilda typer — företrädesvis rattfylleri, militära brott och våldsbrott — för vilka fängelse antingen vore det enda frihetsstraff som kunde följa eller utgjorde normalstraffet. De flesta av dessa personer vore förstagångsbrottslingar men en del hade tidigare visat asocialitet. De fängelsefångar som dömdes för brott av andra typer föredde icke några betydande skiljaktigheter i förhållande till straffarbetsklientelet. Sammanfattningsvis har beredningen uttalat, att fängelse till följd av lagens stadganden eller av andra skäl ofta tillämpades mot brottslingar beträffande vilka det ur individualpreventiv synpunkt icke föreläge anledning till en behandling av annan art än den som komme straffångarna till del.

Såsom i det föregående omnämnts har beredningen uttalat sig för, att vid straffsystemets reformering skillnaden mellan straffarbete och fängelse borde bringas att upphöra. I enlighet härmed har beredningen, ehuru beredningens förslag innebär betydande lättnader i fråga om verkställigheten av straffarbete, icke upptagit några nya särskilda förmåner, som skulle tillkomma fängelsefångar för att markera straffartens lindrigare karaktär. I stället har dessa fångars nuvarande generella särställning i vissa avseenden begränsats. Av det förut anförda framgår, att enligt förslaget fängelsefångarna i ett avseende komma att i viss mån erhålla en särbehandling. Med hänsyn därtill att de i regel ha kort strafftid komma de nämligen i allmänhet att få avtjäna straffet på öppen anstalt ända från verkställighetens början. På dessa öppna anstalter kunna emellertid enligt förslaget även straffångar placeras och behandlingen kommer att bli tämligen likartad, oberoende av straffets art. Fängelsefången intager enligt förslaget en bättre ställning endast i det hänseendet att han alltid äger den rätt till inköp av vissa premievaror, som endast efter särskild prövning kan tillerkännas strafffånge. Fängelsefånge som är intagen på slutan anstalt skall i enlighet med vad förut anförts därjämte äga förmånen att själv få skaffa sig arbete, om han arbetar i enrum. Han äger i dylikt fall jämväl använda egna kläder. Enligt förslaget skall vidare fängelsefånge, som är intagen i slutan anstalt, äga rätt att själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som är förenlig med enkelhet och god ordning. Angående detta spörsmål har beredningen anført följande.

Medan en fängelsefånge, som har egna tillgångar eller erhåller medel av anhöriga, kan leva ett ganska bekvämt liv inom fängelset, blir för den fattige och ensamstående fängelsestraffet minst lika kännbart som straffarbete. I detta hänseende har det särskilt väckt uppmärksamhet att förmögna fängelsefångar någon gång hållit sig med egen mat under hela anstaltstiden och själva låtit möblera sitt rum. Däremot har det ansetts mindre stötande att ett flertal fängelsefångar skaffat sig kaffe eller dylikt och att en eller annan låtit sätta in en bekväm stol. Fångens rätt att mottaga underhåll utifrån är ofta ägnad att göra tillvaron ändå svårare för hans familj, emedan familjemedlemmarna ofta känna sig tvungna — ibland på enträgen begäran av den intagne — att använda sina sista slantar för matsändningar till honom.

För att vinna upplysning i vilken omfattning fängelsefångarna för närvarande begagna sig av de nämnda förmånerna har beredningen genom en rundfråga till anstaltens styresmän inhämtat uppgifter beträffande de 372 fängelsefångar som den 10 februari 1944 voro intagna på fångvårdsanstalt. Enligt de inkomna uppgifterna brukade endast 50 av dessa fångar skaffa

mat utifrån medan 208 regelbundet själva köpte eller från anhöriga mottogo kaffe, godsaker och dylikt. Återstående 114 skaffade sig intet som helst underhåll utöver vad anstalten tillhandahöll. Rätten att skaffa sig bekvämlighet utnyttjades i väsentligt mindre omfattning. Endast 3 av de 372 fångarna hade skaffat sig bekvämlighet i större utsträckning (egna möbler), medan 46 hade medfört eller mottagit enklare bekvämlighetsartiklar, såsom egna sängkläder, linne, stol m. m.

Vid sitt bedömande av frågan om fängelsefånges rätt att skaffa sig underhåll eller bekvämlighet har beredningen till en början ansett det uteslutet att generellt bibehålla dessa förmåner för de fångar som enligt förslaget skola intagas på öppna anstalter med den fulla gemensamhet som där råder. Dessa fångar erhålla kompensation genom det ökade mått av frihet som de åtnjuta. Beträffande fängelsefångar som undergå straffet i slutan stalt har beredningen ansett det angeläget att undvika sådana verkställighetsformer som komma fängelsestraffet att framstå som en förmån för de välsituerade. Rätt att skaffa sig egen mat har därför icke ansetts böra ifrågakomma, så mycket mindre som fångelsernas mathållning är fullt tillfredsställande. Däremot kunna skäl anföras för att bibehålla fängelsefånges rätt att skaffa sig underhåll i mindre utsträckning, d. v. s. vanligen kaffe med bröd och dylikt. För att vinna större jämställdhet mellan samtliga fångar och för att undvika att de anhöriga få göra ekonomiska uppoffringar har det emellertid ansetts lämpligare att låta fångarna verkställa dessa inköp inom anstalten, vilket i regel även blir billigare för dem. Härigenom får också tjänstepersonalen den lättnaden att den befrias från att dagligen undersöka paket som medföras av besökande. Tekniskt har frågan enligt beredningens förslag lösts så, att fängelsefånge skall äga rätt att för arbetspremier eller egna medel inköpa premievaror i samma omfattning som enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar högst kan medgivas strafffånge. Såsom ovan anförts har det förutsatts att strafffånge i särskild ordning skall kunna berättigas att dagligen inköpa bl. a. kaffe med skorpor, vetebröd och dylikt. Den sålunda föreslagna regeln får tillämpning även på fängelsefångar som äro intagna på öppen anstalt.

I fråga om rätt för fängelsefånge som undergår straff på slutan stalt att skaffa sig bekvämlighet har beredningen ansett det stötande att en välsituerad fånge skall kunna helt möblera cellen. Däremot bör det — särskilt med tanke på vissa fångar som på grund av brottets beskaffenhet, hög ålder eller liknande omständigheter förtjäna särskild hänsyn — vara tillåtet att använda egna sängkläder, att medföra en bekväm stol eller en matta eller att i övrigt anskaffa bekvämligheter i mindre omfattning. Beredningen föreslår därför, i huvudsaklig anslutning till gällande rätt, att fängelsefånge som är intagen å slutan stalt själv skall äga skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som är förenlig med enkelhet och god ordning. Beredningen förutsätter att denna bestämmelse får en så snäv tolkning att fånge icke tillåtes sådana överdrifter som att helt möblera rummet.

Beredningen har emellertid framhållit, att förslaget icke lade hinder i vägen för att i särskilda fall tillerkänna de angivna förmånerna även åt strafffånge. I princip komme fängelsefångarna alltså icke att intaga någon annan särställning än att de presumerades böra erhålla vissa förmåner som kunde tillerkännas straffångar endast efter särskild prövning.

Den utjämning av skillnaden mellan fängelse och straffarbete förslaget innebär har föranlett beredningen att föreslå nya bestämmelser i fråga om avräkning av verkställt fängelse å straffarbete. I 4 kap. 6 § strafflagen stadgas, att vid tillämpning av 2—5 §§ samma kapitel, d. v. s. vid bestämmande av

gemensamt straff samt vid förening, avräkning och sammanläggning av straff, viss tids fängelse skall anses svara mot straffarbete under hälften så lång tid. Såvitt angår bestämmande av gemensamt straff och sammanläggning av straff har beredningen funnit någon ändring i denna reduktionsregel icke böra för närvarande ske, bl. a. med hänsyn till den inverkan en sådan ändring skulle få på straffskalans bestämmande vid tillämpning av reglerna om brottskonkurrens. Enligt beredningens mening ställde sig frågan annorlunda beträffande avräkning av straff. Avräkning av verkställt fängelse å straffarbete ifrågakomme, t. ex. när någon, som underginge eller undergått fängelse för ett brott, jämlikt 4 kap. 3 eller 4 § strafflagen dömdes till ett gemensamt straffarbetsstraff för samma brott jämte annat före verkställighetens början begånget brott. Det berodde i dessa fall på en tillfällighet — en sådan som det i andra hänseenden vore nämnda lagrums uppgift att undanröja olägenheterna av — att den dömdes icke på en gång dömts till det gemensamma straffet. När det icke längre föreläge någon egentlig faktisk skillnad i verkställigheten av straffarbete och fängelse, kunde det enligt beredningens mening icke anses skäligt att den dömdes endast finge tillgodoräkna sig hälften av det avtjänade straffet och för den dömdes själv måste det i regel vara oförklarligt. Beredningen har därför föreslagit att, samtidigt som reduktionsregeln i övrigt bibehölles, i 4 kap. 6 § strafflagen infördes ett stadgande av innebörd att fängelse som den dömdes utstått skulle anses lika med straffarbete när det skulle avräknas å sådant straff. Som en konsekvens av den sålunda föreslagna ändringen beträffande 4 kap. 6 § strafflagen har beredningen jämväl föreslagit, att domstolen vid förordnande om avräkning av häktningstid å straffet skall äga fri prövningsrätt huru stor del av häktningstiden som skall anses som strafftid.

Förvaring och internering.

Beträffande verkställigheten av förvaring och internering har beredningen anfört, att dessa skyddsåtgärder teoretiskt skilde sig från de ordinära straffen därigenom att de icke hade till uppgift att verka avskräckande genom att tillfoga den dömdes ett lidande utan tillgreps uteslutande i samhällsskyddets intresse för att isolera samhällsvådliga individer till dess de utan fara för samhället ånyo kunde försättas på fri fot. Då enligt beredningens uppfattning verkställigheten av frihetsstraff icke hade till uppgift att verka avskräckande annat än genom själva frihetsberövandet, kunde man ej uppställa någon principiell skillnad i fråga om verkställighetens uppgift vid frihetsstraff och vid frihetsberövande skyddsåtgärder. Med hänsyn till den olika grunden för omhändertagandet vore det emellertid önskvärt att en viss skillnad gjordes mellan de två grupperna. Om det kunde ske utan att straffångens behandling gjordes strängare än som eljest vore påkallat, borde den förvarade eller internerade därför i regel få åtnjuta större förmåner. Detta vore av värde även ur praktisk fångvårdssynpunkt, enär det då bleve lättare att för den förvarade eller internerade klargöra skillnaden mellan det tidsbestämda omhändertagandet av honom och det tidsbestämda straffet.

Beredningens förslag upptager i fråga om behandlingen av förvarade och internerade i något förändrad form de lättnader som redan nu tillkomma dem. Med hänsyn till den i regel långvariga intagnings tiden har beredningen funnit önskvärt, att progressionen i behandlingen i fråga om ökad frihet gjordes mera markerad för förvarade och internerade än för straffångar och fängelsefångar.

Rörande de intagnas särskilda förmåner har beredningen föreslagit, att förvarad eller internerad skall äga samma rätt till inköp av premievaror som fängelsefånge samt att han enligt anvisningar som meddelas av fångvårdsstyrelsen skall kunna erhålla annan särskild förmån. Förvarad eller internerad skall vidare äga själv skaffa sig underhåll eller bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning, såframt ej särskilda skäl däremot äro. Av hänsyn till de anhöriga har beredningen begränsat denna rätt att avse sådant som den förvarade eller internerade själv skaffar sig. Erfarenheten hade nämligen visat att de ofta utpräglat parasitiska individer, som dömdes till förvaring eller internering, i betydande utsträckning utsatte sina närmaste för påtryckningar att med stora uppoffringar sända dem den ena gåvan efter den andra, ehuru något egentligt behov därav icke förelåge. Detta har föranlett beredningen att föreslå, att förvarad eller internerad icke må såsom gåva mottaga underhåll eller bekvämlighet, om det är uppenbart att givaren därigenom oskäligt betungas.

Disciplinära åtgärder.

Beredningens förslag innebär en stark begränsning av de nu tillämpliga disciplinstraffen. Vid sitt ställningstagande i denna del har beredningen utgått från att förslagets genomförande i övriga delar väsentligt komme att minska behovet av disciplinstraff. Den bättre differentiering av klientelet som förslaget åsyftar borde enligt beredningens åsikt vara ägnad att minska friktionsanledningarna. När psykopaterna och de mest svårbehandlade övriga fallen placerades på särskilda anstalter, komme klientelet på andra anstalter att bli väsentligt mera lättskött. Införandet av mera öppna vårdformer och den minskade isoleringen från yttervärlden, liksom det större utrymmet för nyttiga fritidssysselsättningar och de ökade förmånerna, syntes vara ägnade att länka in de intagnas intresse på mera sunda banor.

Enligt förslaget skall styresmannen, om den intagne bryter mot anbefalld ordning eller eljest visar klandervärdt uppförande, göra honom lämpliga föreställningar. Är förseelsen av allvarlig beskaffenhet, kan styresmannen i första hand beröva den intagne vissa särskilda förmåner. Straffångar, fängelsefångar samt förvarade eller internerade kunna för viss tid eller tillsvidare fråntagas de särskilda förmåner som tillerkänts dem i belöningsssyfte — ökad rätt till inköp av premievaror, rätt att ha celldörren öppen under fritid, minskad arbetstid, frigång etc. Fängelsefångar, som äro intagna i slutna anstalt, kunna fränkännas rätten att själva skaffa sig bekvämlighet eller nyttja egna kläder samt förvarade och internerade rätten att skaffa sig underhåll och bekvämlighet. Vidare kunna alla intagna på viss tid berövas den allmän-

na rätten att köpa premievaror. I den omfattning styresmannen bestämmer kunna de intagna för viss tid, högst fjorton dagar, frångas de i förslaget upptagna rättigheterna att skaffa sig eller mottaga litteratur och annat som kan bereda lämplig sysselsättning under fritid samt att eljest läsa böcker och tidningar. Den i förslaget upptagna rättigheten för intagen att innehava vissa personliga tillhörigheter har däremot beredningen ansett vara av sådan natur att den icke ens som disciplinär bestraffning borde kunna berövas honom. Beträffande de nyss uppräknade förmånerna har beredningen vidare anfört, att det låge i sakens natur att förlust av en eller flera av dem finge sin huvudsakliga betydelse för intagna som arbetade i enrum, enär det under gemensamhet svårligen kunde förhindras att de intagna utbytte förnödenheter. Förlust av sådana förmåner finge därför för andra än enrumsfångar sin huvudsakliga betydelse, om den ådömdes i förening med det viktigaste av de disciplinstraff beredningen föresloge, nämligen enrum.

Enrum såsom disciplinstraff kan enligt förslaget åläggas för en tid av högst trettio dagar. Det är strängare utformat än enrum som verkställighetsform. Den som dömts till enrum skall sålunda icke få sammanföras med andra intagna för något ändamål. Verkställigheten har, enligt vad beredningen anfört, förutsatts i regel skola äga rum i den vanliga bostadscellen. Har någon varit intagen i enrum oavbrutet under trettio dagar, må han enligt förslaget först efter uppehåll av sju dagar underkastas fortsatt enrumsbestraffning. I och för sig medför enrum icke att den dömda förlorar några särskilda förmåner utöver vad själva isoleringen innebär, men enrum kan som förut anförts ådömas i förening med förlust av någon eller några dylika förmåner.

I förslaget har den nuvarande inneslutningen i straffcell icke bibehållits som en särskild bestraffningsform. Däremot har beredningen för andra än förvarade och internerade — vilka ju ha obestämd anstaltstid — bibehållit den möjlighet till förlängning av strafftiden med högst fjorton dagar, som enligt gällande regler kan förbindas med inneslutning i straffcell och är konstruerad som ett avbrott i verkställigheten under den tid inneslutningen pågår. Enligt förslaget ådömes sådan förlängning av strafftiden direkt. Den kan men behöver ej förenas med enrum eller annan bestraffning. Liksom för närvarande är enligt förslaget endast fångvårdsstyrelsen behörig att besluta om förlängning av strafftiden. I enlighet med vad som nu gäller må enligt förslaget verkställighet av straff icke genom särskilda beslut förlängas med tid som sammanlagt överstiger en tredjedel av strafftiden, ej heller med mera än sammanlagt tre månader.

I samband med behandlingen av disciplinära åtgärder har beredningen föreslagit att de sällan tillämpade bestämmelserna i 2 kap. 6 och 7 §§ strafflagen om ådömande av frihetsstraff med skärpning skulle upphöra att gälla.

Verkställighetsorganen.

Under framhållande av att förslagets grundtanke vore att giva fångvården en mera positivt uppbyggande och social inriktning har beredningen anfört,

att detta icke kunde uppnås endast genom införandet av nya verkställighetsregler utan att det främst berodde av fångvårdspersonalens standard, huruvida en verklig fångvårdsreform skulle bli genomförd eller ej. I fråga om personalens rekrytering och utbildning har beredningen hänvisat till åt fångvårdsstyrelsen lämnat särskilt uppdrag att verkställa utredning härutinnan. Beredningen har vidare förordat vissa organisatoriska förstärkningar i den nuvarande organisationen. Bl. a. har föreslagits, att fångvårdsstyrelsen skulle erhålla ökad expertis i psykiatriska och andra medicinska frågor genom inrättande av en särskild befattning som överinspektör för hälso- och sjukvård inom fångvården samt att antalet sociala kuratorer vid anstalterna skulle ökas och skyddskonsulentorganisationen utbyggas. I fråga om de lokala verkställighetsorganen har beredningen ansett, att det utomstående inslaget i fångvården borde förstärkas.

I sistnämnda hänseende har beredningen funnit det önskvärt, att de intagna kunde uppehålla kontakt med det vanliga livets förhållanden och vända sig till personer, som vore helt fristående från fångvården. Beredningen har vidare framhållit betydelsen av att nya impulser tillföras fångvårdstjänstemännen genom att de vid sin sida få representanter för andra verksamhetsområden. I detta hänseende borde även rättssäkerhetssynpunkter beaktas. Bestämmanderätten över personer som berövats sin frihet borde icke helt överlätas åt specialiserade yrkesmän. Beredningen, som betonat, att man vid tillgodoseende av dessa synpunkter icke borde gå till överdrift har vidare anfört:

Om fångvårdsorganens befogenheter i alltför stor utsträckning överflyttas till utomstående, är det att befara att de förras ansvarskänsla och intresse för uppgiften skall slappna. Man har också att taga hänsyn till att de frågor som komma under bedömande ofta äro av sådan art att det fordras särskild utbildning och erfarenhet av den som skall handlägga dem, ävensom att beslut ej sällan måste fattas utan dröjsmål. Det kan därför icke anses lämpligt att beröva fångvårdsorganen den egentliga beslutanderätten i behandlingsfrågor. Beredningen har med hänsyn härtill icke funnit skäl föreslå att vid fångvårdsanstalterna — såsom skett vid vissa andra vårdanstalter — inrättas särskilda styrelser med beslutanderätt i viktigare frågor. De utomstående organ som ställas vid fångvårdsmännens sida böra i huvudsak ha rådgivande uppgifter, vilket naturligtvis icke hindrar att deras verksamhet i realiteten kommer att innebära att en viss kontroll blir utövad. I vissa ur rättssäkerhetssynpunkt särskilt viktiga frågor böra de dock ha medbestämmanderätt. Ur fångvårdstjänstemannens synpunkt bör det snarast vara en fördel att kunna rådgöra med en utomstående, särskilt när han enligt vad beredningen föreslår får vidgade befogenheter att individualisera behandlingen och giva de intagna ett betydande mått av frihet.

Vid bedömandet av frågan hur det utomstående inslaget i fångvården borde vara beskaffat har beredningen ur rättssäkerhetssynpunkt ansett det angeläget att giva domare eller andra jurister ett visst inflytande på straffverkställigheten. Enligt beredningens förslag skulle därför Konungen för varje fångvårdsanstalt utse en domare eller annan lagfaren person, som under regelbundna besök på anstalten skulle följa de intagnas vård och behandling.

I övrigt har beredningen ansett att det utomstående inslaget i fångvården främst borde utgöras av representanter för den egentliga socialvården eller andra personer med erfarenhet från liknande arbete, t. ex. rättshjälp. Även i detta hänseende har beredningen anknutit till den hittillsvarande utvecklingen, som lett till att sådana representanter finnas i ungdomsfängelnsnämnden, interneringsnämnden och fångvårdsstyrelsen i dess särskilda sammansättning vid ärenden rörande villkorlig frigivning samt i de anstaltsnämnder som finnas vid vissa fångvårdsanstalter. Beredningen föreslår, att lekmanrepresentationen i anstaltsnämnderna utvecklas och befästes på det sättet, att i varje anstaltsnämnd skola, förutom de ledamöter som äro fångvårdstjänstemän, sitta minst två personer med insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet, rättshjälp eller annat liknande arbete. Dessa ledamöters befogenhet skall icke såsom nu vara inskränkt till eftervårdsfrågor utan omfatta alla ärenden, vilkas handläggning ankommer på anstaltsnämnd. De skola utses av länsstyrelsen i det län där fångvårdsanstalten är belägen; beredningen har ansett, att härigenom deras i förhållande till den egentliga fångvårdsorganisationen fristående ställning skulle bliva bättre markerad. De utsedda skola vidare ha den självständiga uppgiften att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas vård och behandling. De äga besöka intagen utan att tjänsteman är närvarande. Vidare skall det särskilt åligga dem att medverka till upprätthållande av förbindelse mellan intagen och honom närstående samt att främja arbetsanskaffningen åt dem som skola lämna anstalten.

Om anstaltsnämndens sammansättning innehåller förslaget i övrigt, att i nämnden skola som ledamöter ingå, förutom styresmannen såsom ordförande, minst två andra befattningshavare vid anstalten. Detaljbestämmelser om nämndens sammansättning ha ansetts böra givas i administrativ ordning, varvid enligt beredningen befattningshavare i lägre lönegrad borde erhålla starkare representation i nämnden än vad för närvarande vore fallet. Skyddskonsulenten eller skyddsassistenten i distriktet skall enligt förslaget beredas tillfälle att deltaga i anstaltsnämndens sammanträden. Även annan person som anses kunna lämna upplysningar av vikt kan kallas att närvara.

Förslaget innebär en utökning av det utomstående inslaget i fångvården även därutinnan, att fångvårdsstyrelsen föreslås skola få den förstärkta sammansättning, som den har vid handläggning av vissa ärenden rörande villkorligt frigivna, även vid handläggningen av ett flertal andra ärenden, nämligen i samtliga frågor där avgörandet påverkar anstaltstidens längd.

Anstaltsnämnden skall enligt förslaget icke äga beslutanderätt utan intaga en rådgivande ställning i förhållande till styresmannen, som enligt förslaget är skyldig att, när det kan ske utan dröjsmål, samråda med nämnden i frågor om intagnas hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom i andra viktigare frågor. Om samråd icke ägt rum innan styresmannen ålägger disciplinstraff eller vidtager liknande åtgärd, skall han göra anmälan därom vid nämndens nästa sammanträde. Beredningen har uttalat att, när det lämpligen kunde ske, styresman-

nen borde rådfråga nämnden även i frågor om beviljandet av särskilda förmåner åt de intagna; åtminstone borde han samråda med nämnden angående de allmänna principerna för beviljande av sådana förmåner.

I avsikt att giva anstaltsnämndens ledamöter en initiativrätt som de för närvarande sakna har beredningen föreslagit, att nämnden även skall behandla sådana frågor vilkas upptagande påkalläs av någon ledamot. Nämnden kan enligt förslaget besluta framställning till Konungen eller fångvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhållandena i övrigt på anstalten. I vissa frågor tillkommer beslutanderätten enligt förslaget icke styresmannen utan läkaren vid anstalten, t. ex. angående vården av intagen som är sjuk och om transport av den som är sjuk. I andra fall har det uttryckligen ålagts styresmannen att samråda med läkaren eller inhämta hans yttrande, t. ex. beträffande vissa disciplinära åtgärder.

Mot beredningens förslag i vad det angår organen för anstaltsvården har såsom sakkunnig tillkallade barnavårdsinspektrisen hos socialstyrelsen *Göta Rosén* i särskilt yttrande anmält avvikande mening och därvid anført, att om tyngdpunkten inom fångvården skulle förskjutas från bevakningstjänst till arbetsdrift och social verksamhet, det vore oundgängligen nödvändigt, att representanter i anstaltsnämnden erhöile större möjligheter att hävda de sociala synpunkterna, vilket endast kunde bliva fallet, om anstaltsnämnden erhöile medbestämmanderätt i frågor som rörde behandlingen av fångarna och fångelsets skötsel. Anstaltsnämnden borde därför erhålla samma befogenheter som styrelserna vid sådana sociala anstalter som alkoholistanstalter, skyddshem och arbetshem.

Departementschefen.

Vid remiss till lagrådet den 19 september 1945 av inom justitiedepartementet på grundval av strafflagberedningens förslag upprättade lagförslag i ämnet framhöll *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, i sitt anförande till statsrådsprotokollet om förslagets allmänna grunder, att de tidsbestämda frihetsstraffen i Sverige liksom i andra länder sedan mitten av förra århundradet utgjort grundstommen i det straffrättsliga reaktionssystemet. Departementschefen erinrade vidare om att efter hand som utvecklingen fortskridit allt flera kritiska röster höjts mot de gängse formerna för verkställandet av frihetsstraffen såväl från humanitära synpunkter som med hänsyn till effektiviteten. Ett omfattande reformarbete hade redan ägt rum på det straffrättsliga reaktionssystemets område, men detta hade huvudsakligen kännetecknats av en strävan att undvika användandet av frihetsstraff till förmån för kriminalvård i frihet eller anstaltsbehandling under andra former än den normala straffbehandlingen. Däremot hade straffbehandlingen såsom sådan icke hos oss blivit föremål för någon mera radikal omvandling. Under de senaste årtiondena, och framför allt under de senaste åren, hade visserligen en del reformer genomförts även på detta område; i synnerhet hade cellstraffets användande avsevärt begränsats. Men dessa re-

former hade i stort sett endast inneburit ett modifierande av de hävdvunna verkställighetsformerna, och det torde icke kunna förnekas att, såsom i vissa yttranden över strafflagberedningens betänkande anförts, utvecklingen på straffverkställighetens område icke hållit takt med det straffrättsliga reformarbetet i övrigt. Att det i vida kretsar ansetts föreligga ett behov av en straffverkställighetsreform bestyrktes därav att strafflagberedningens betänkande med dess i vissa hänseenden genomgripande reformförslag i flertalet yttranden icke föranlett några mera principiella erinringar. I likhet med strafflagberedningen och flertalet av de hörda myndigheterna fann departementschefen det angeläget att frågan om en straffverkställighetsreform upptoges till övertvägande.

Efter att hava erinrat om vad som i yttrandena anförts mot genomförandet av en verkställighetsreform innan frågan om straffsystemets framtida uppbyggnad blivit löst, uttalade departementschefen, att detta enligt hans åsikt icke vore av beskaffenhet att böra föranleda uppskov, samt anförde vidare bland annat följande:

»Såsom strafflagberedningen framhållit måste det anses vara ett synnerligen betydelsefullt socialt spörsmål på vad sätt samhället ordnar behandlingen av de personer som på grund av brott finnas böra omhändertagas. Beredningen har erinrat, att under normala tider omkring 4 000 och vid nuvarande stegring av brottsligheten ungefär 6 000 personer årligen intagas på våra fångvårdsanstalter för undergående av frihetsstraff eller för frihetsberövande skyddsåtgärder, samt att beläggningen på fångvårdsanstalterna under normala tider utgör omkring 1 900 och för närvarande uppgår till inemot 3 000 intagna. Det är uppenbart att samhället i eget intresse bör tillse, att detta stora klientel får en behandling, som ur samhällets synpunkt är den mest effektiva för det avsedda syftet — brottslighetens bekämpande. Att undanskjuta en i och för sig önskvärd reform på området i avbidan på andra reformkravs tillgodoseende kan vid sådant förhållande icke anses försvarligt.

Några större praktiska olägenheter torde icke heller vara att befara av en omedelbar reform av straffverkställigheten. I det föregående har jag nämnt, att reformarbetet på straffsystemets område kännetecknats av en strävan att inskränka användningen av de ordinära tidsbestämda frihetsstraffen. I deras ställe ha delvis trätt olika former av kriminalvård i frihet eller frihetsberövande åtgärder av helt eller relativt tidsobestämd varaktighet — tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring och internering. Även om genom denna utveckling det vanliga fängelseklientelet minskat och som en följd av det fortsatta reformarbetet måhända kommer att ytterligare minska i antal, måste man dock enligt min mening räkna med att de tidsbestämda frihetsstraffen även i ett reformerat straffsystem komma att representera samhällets normala reaktion mot dem som begått brott av jämförelsevis allvarlig beskaffenhet. För det fortsatta reformarbetet på straffsystemets område kan det icke utgöra något hinder att verkställigheten av de nuvarande straffformerna dessförinnan moderniseras i den riktning strafflagberedningen föreslagit. Tvärtom synes det för straffsystemets slutliga ut-

formning vara av betydelse, att formerna för verkställigheten av det ordinarie frihetsstraffet äro fastslagna. Avgränsningen av de områden, för vilka andra straffrättsliga reaktionsåtgärder böra inträda, kommer därigenom att underlättas. Vad angår den i vissa yttranden särskilt berörda frågan, huruvida det är tillrådligt att på verkställighetsstadiet genomföra en sådan utjämning av förhållandet mellan straffarbete och fängelse som strafflagberedningen ifrågasatt utan att samtidigt en sammansmältning av dessa båda straffarter till en gemensam straffform i andra hänseenden äger rum finner jag erinringarna kräva beaktande. Jag skall i det följande återkomma till detta spörsmål.

Invändningen, att fångvårdsklientelet framdeles kunde komma att minskas, har betydelse främst med hänsyn till anstaltsorganisationen. I nuvarande läge kan uppenbarligen icke med säkerhet förutses, vilken inverkan ett reformerat straffsystem kommer att utöva på fångvårdens anstaltsväsende. Med anledning av vad i yttrandena anförts i detta hänseende vill jag emellertid framhålla, att det synes osannolikt, att användningen av korta frihetsstraff skulle komma att i mera väsentlig mån inskränkas. Tanken att ersätta kortvariga frihetsstraff med något slag av ekonomiska sanktioner i form av utkrävande av skadestånd o. dyl. torde icke kunna genomföras beträffande större delen av korttidsklientelet. Det övervägande antalet av dem som dömas till korta frihetsstraff utgöres nämligen under normala tider av rattfyllerister och andra, som icke genom sitt brott vållat materiell skada och för vilka det fördenskull icke kan ifrågakomma att ersätta frihetsstraffet med fullgörande av skadeståndsskyldighet. Enbart rattfylleristerna utgjorde år 1939 bortåt 70 procent av dem som erhållit kortare straff än tre månader. Att i en nära framtid på annat sätt, t. ex. genom utvidgad tillämpning av böter, väsentligt minska användningen av frihetsstraff för dessa grupper, som ju väsentligen dömas av rent allmänpreventiva skäl, lär icke heller vara möjligt. För överskådlig tid framåt torde man fördenskull ha att räkna med att korta frihetsstraff måste tillgripas. Beträffande behandlingen av psykiskt abnorma brottslingar vill jag erinra, att de vid innevarande års riksdag beslutade ändringarna i strafflagens tillräknelighetsbestämmelser åsyfta en inskränkning i antalet straffriförklaringar och alltså gå i motsatt riktning till den utveckling socialstyrelsen velat ifrågasätta. Jag kan sålunda ej finna skäl antaga, att inom en nära framtid det klientel som nu omhändertages på fångvårdsanstalterna skulle komma att i större utsträckning omhändertagas utanför desamma. Även om det av beredningen framlagda förslaget i huvudsak accepteras, torde man, med iakttagande av nödig varsamhet vid utbyggande av anstaltsväsendet, icke behöva befara några sådana olägenheter, att de skulle hindra att verkställighetsreformen genomföres redan nu. — — —

Fångvårdsstyrelsen har för sin del påyrkat, att den föreslagna verkställighetslagen skulle omfatta även ungdomsfängelse. Därvid har styrelsen anført bl. a. att det ur rättssäkerhetssynpunkt vore av lika stor vikt för till ungdomsfängelse dömda som för straffångar och fängelsefångar att verkställigheten av straffet reglerades i lag och icke i administrativ författning. Denna

ständpunkt synes välgrundad och vederlägges icke av vad strafflagberedningen anfört till stöd för att beredningen icke medtagit ungdomsfängelse i sitt förslag. För min del är jag av den uppfattningen, att man bör antingen begränsa reformen att uteslutande avse verkställigheten av de tidsbestämda straffen straffarbete och fängelse eller ock medtaga såväl förvaring och internering som ungdomsfängelse, medan däremot tvångsuppfostran — som redan nu är undandragen fängvårdsstyrelsens inseende — bör regleras fristående. Vid övervägande av detta spörsmål har jag funnit en gemensam lagstiftning om verkställigheten av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring och internering medföra vissa praktiska fördelar. Därest verkställigheten av de ordinära frihetsstraffen utförligt regleras, synes det ofrånkomligt att underkasta gällande föreskrifter om verkställigheten av ungdomsfängelse samt av förvaring och internering en översyn. Då åtskilliga bestämmelser angående behandlingen av de intagna böra bli gemensamma för samtliga kategorier, synes enklast och mest ändamålsenligt att sammanföra bestämmelserna i en gemensam lagstiftning.

Strafflagberedningen har i sitt förslag i betydande omfattning givit lags karaktär åt bestämmelser i olika hänseenden som hittills reglerats genom administrativa författningar. Jag har för min del ansett mig böra godtaga förslagets ståndpunkt härutinnan. Detta har dock icke skett utan tvekan. Med den detaljerade lagstiftning varom här är fråga kan tid efter annan uppkomma fråga om ändring på enstaka punkter och det är otvivelaktigt förenat med viss omgång att för genomförandet av dylika ändringar behöva anlita lagstiftningsvägen. Emellertid få obestriddligen även detaljfrågor en större betydelse för den som är intagen å fångvårdsanstalt än för den som vistas på fri fot. Det kan också erinras, att redan 1916 års verkställighetslag innehåller åtskilliga detaljerade bestämmelser. Endast på några mindre betydelsefulla punkter, där beredningen föreslagit reglering i lag, har jag ansett administrativa föreskrifter vara tillfyllest. I likhet med beredningen har jag funnit lämpligt, att de mera formella verkställighetsreglerna angående befordran till verkställighet av utslag, varigenom frihetsstraff ådömts, och angående beräkning av strafftid inflyta i den nya verkställighetslagstiftningen.

Strafflagberedningens förslag till en reform av straffverksställigheten innebär i åtskilliga hänseenden en mildring av de hittillsvarande formerna därför. Beredningen har — i enlighet med synpunkter som från skilda håll framförts under de senare åren — strävat att i görligaste mån undvika de för individen skadliga verkningar som undergående av ett frihetsstraff vanligen innebär. Dessa verkningar äro visserligen främst av ekonomisk och social natur, men även själva anstaltsvistelsen är förenad med olägenheter, ägnade att nedsätta den dömdes förmåga att återgå till ett normalt liv. Även om man bortser från risken av skadlig påverkan från andra intagna — som på sin tid var den viktigaste grunden till cellstraffets införande — är anstaltslivet med dess avskildhet från yttervärlden ägnat både att nedsätta den intagnes fysiska kondition och, framför allt, att avtrubba hans initiativkraft och för-

måga till självverksamhet. Ur samhällets synpunkt är det uppenbarligen angeläget, att den dömde återföres till samhällslivet med bättre utsikter att reda sig och icke med försämrade möjligheter därtill. Såsom en ledamot av beredningen, överdirektören Göransson, anfört, har skillnaden mellan livet utanför och livet innanför fängelserna förstorats allteftersom den sociala och ekonomiska standarden stigit. En verkställighetsreform torde, även om man icke med visshet kan uttala sig om dess effekt i fråga om förebyggande av återfall, få anses motiverad för att det med fog skall kunna sägas att den dömde genom den behandling han erhåller under anstaltsvistelsen får bättre förutsättningar att börja ett nytt liv.

I syfte att råda bot på de antydda olägenheterna av de nuvarande formerna för straffverkställigheten har strafflagberedningen föreslagit en rad åtgärder, som innebära betydande avvikelser från vad som nu gäller. Beredningen har sålunda förordat ett vidsträckt användande av öppna vårdformer i stället för slutna anstaltsvård, cellstraffets avskaffande i princip till förmån för en vidgad gemensamhet mellan de intagna, ökade möjligheter för de intagna att upprätthålla kontakten med yttvärlden samt vidgade förmåner i fråga om rent personliga angelägenheter. I anslutning härtill har beredningen förutsatt ett mera rationellt utnyttjande av de intagnas arbetskraft och ökade krav på deras arbetsvillighet och arbetsintensitet.

Vid ett ståndpunktstagande till vad beredningen i nämnda och andra hänseenden föreslagit måste beaktas i vad mån det låter sig göra att genomföra de angivna principerna utan åsidosättande av andra viktiga synpunkter.

Hänsynen till den intagne får självfallet icke gå längre än som är förenligt med straffets allmänna uppgift att såväl förebygga förnyad brottslighet från den dömdes sida som att verka moralbildande eller avskräckande på medborgarna i gemen.»

Sedan departementschefen härefter erinrat om att vissa myndigheter i sina yttranden gjort gällande, att frihetsberövandet enligt beredningens förslag bleve så föga straffbetonat, att det förlorade sin effekt, anförde departementschefen vidare:

»De nu återgivna invändningarna mot beredningens förslag och de synpunkter som i samband därmed framförts i yttrandena synas mig väsentligt skjuta över målet. Det är självfallet, att straffverkställigheten icke får uppmjukas så att straffet i större eller mindre grad förlorar sin allmänpreventiva verkan. I detta hänseende spelar givetvis det allmänna rättsmedvetandet en viss roll, i det att rättsuppfattningen kan avtrubbas om allmänheten anser att brott föranleda en alltför mild reaktion. En straffverkställighet som, med bibehållande av nödig fasthet, i görlig mån tillgodoser syftet att främja de dömdas tillrättaförande och därmed förebygga återfall torde emellertid i längden även för allmänna rättsuppfattningen förefalla mera rationell och effektiv än en verkställighet, som för att betona straffets karaktär av avskräckningsmedel innefattar föreskrifter som ej ha annan mening än att tillfoga den dömde ett lidande utöver själva frihetsförlusten. Den vittgående sociala utjämning som ägt rum i vårt land torde ha medfört, att frihetsför-

lusten för alla medborgargrupper framstår som ett större lidande än tidigare, då vissa samhällslager voro avsevärt sämre ställda i fråga om levnadsstandard och sociala förhållanden i övrigt. Vad särskilt angår de kortvariga frihetsstraffen vill jag framhålla, att även om en kortare frihetsförlust själfallet icke är lika fruktad som en längre, man måste hålla i minnet, att då ett kort frihetsstraff ådömes, det begångna brottet också är av lindrigare art. Det kortare straffet torde därför, även om det verkställes under mera öppna former, vara tillfyllest för sitt ändamål.

Beträffande straffets allmänpreventiva verkan vill jag i övrigt framhålla, att enligt en utbredd uppfattning denna bygger mindre på avskräckning än på den moralbildande och moraluppehållande effekten av vetenskapen om straffrättsordningens existens och upprätthållande överhuvud taget. Att denna verkan skulle nämnvärt ökas eller minskas allteftersom straffverkställigheten göres strängare eller mildare torde icke kunna antagas. För det stora flertalet medborgare torde för övrigt såväl strafflagstiftningens närmare innehåll som straffverkställighetsformerna vara endast obetydligt kända.

Gentemot den i vissa yttranden framförda invändningen att en uppmjukning av straffverkställigheten i enlighet med beredningens förslag skulle innebära att fångarna i vissa hänseenden komme att intaga en gynnsammare ställning än åtskilliga laglydiga medborgare vill jag, utan att i detta sammanhang gå in på enskildheter i beredningens förslag, framhålla, att fångvårds-klientelet villkor icke böra anpassas efter de villkor som åtnjutas av de sämst ställda medborgargrupperna i samhället. Detta skulle endast vara ägnat att intensifiera frihetsstraffets skadliga verkningar och hindra alla försök att giva fångvården en positivt uppbyggande karaktär. Fångens levnadsstandard synes böra bestämmas med utgångspunkt från de säregna förhållanden som uppstå genom frihetsberövandet och med tillbörligt beaktande av intresset att göra honom till en laglydig medborgare. Det i vissa yttranden framkastade antagandet att förbättrade villkor på fångvårdsanstalterna skulle kunna stimulera till brotts begående synes mig ogrundat. Orsakerna till brottsligheten äro utan tvivel betydligt mera komplicerade än som antagits i nämnda yttranden.

Av det anförda framgår, att det enligt min mening icke möter något hinder att i huvudsak begränsa det i straffverkställigheten inneslutna strafflidandet till själva frihetsförlusten. Härav följer också, att åtskilliga av de regler som för närvarande kringgärda den intagnes livsföring å anstalten och som, utan att positivt befrämja den dömdes tillrättaförande, innebära betydande inskränkningar i hans levnadsbetingelser, kunna upphävas eller mildras. Såsom beredningen framhållit bör verkställigheten utformas på det sätt som i varje särskilt fall är lämpligast för att förebygga återfall i brott av den dömd. De skadliga verkningarna av frihetsberövandet böra såvitt möjligt motverkas. Har bestraffningen väsentligen sin grund i allmänpreventiva synpunkter erfordras utöver frihetsberövandet inga särskilda åtgärder. Är det från individualpreventiv synpunkt angeläget att taga sig an den dömd, bör straffverkställigheten betraktas som ett medel att medverka till hans sociala

anpassning. Detta syfte får dock icke fullföljas dithän, att straffet förlorar sin karaktär av ett verkligt frihetsberövande. Det är av vikt att den intagne får föra ett i materiellt hänseende enkelt levnadssätt och att han hålles till nyttigt arbete. Kraven på ordning och säkerhet få icke eftergivnas. De ökade förmåner som tillerkännas de intagna motivera slutligen, att större krav ställas på deras flit och arbetsamhet samt uppförande i övrigt.

Mot det nuvarande fångvårdssystemet har beredningen främst anmärkt, att det icke i tillräcklig grad toge hänsyn till att den intagne borde i görlig mån sättas i stånd att reda sig efter frigivningen samt göras livsduglig och ansvarsmedveten. En långt driven isolering och ett kringgårdande av den intagnes liv med föreskrifter, som i detalj reglerade alla hans förehavanden, kunde enligt beredningens mening medföra, att han helt förlorade sin initiativkraft och förmågan att själv ordna sitt liv. Beredningen har funnit angeläget, att fångvården finge en väsentligt mera öppen och naturlig prägel än för närvarande och att de intagnas isolering minskades i den mån det låte förena sig med önskemålet att förebygga skadlig påverkan.

Till beredningens sålunda framförda synpunkter vill jag uttala min fulla anslutning. Jag finner det i hög grad önskvärt, att anstaltslivet får en mindre instängd och förslöande karaktär än det, åtminstone i många fall, för närvarande har. En modern fångvård bör positivt inriktas på att förbereda den intagne för ett liv i frihet. I den mån straffets karaktär av frihetsförlust medger det bör den intagne fostras till ett normalt samhällsliv. För detta ändamål är det nödvändigt att han får föra ett liv som icke alltför mycket skiljer sig från livet utanför anstalten. Han bör ha tillfälle att utnyttja och utveckla sin arbetsförmåga och sina färdigheter i övrigt och bör ej mera än vad nödvändigt är isoleras från andra intagna och från yttervärlden. Det är enligt min mening felaktigt att utgå från att, såsom i ett yttrande uttalats, anstaltsvistelsen bör vara en reträtt från det vanliga livet. Självfallet är att vad som kan göras för de intagnas etiska fostran bör göras.

Såsom ett medel att giva fångbehandlingen en mera öppen och naturlig prägel i syfte att hålla den intagnes ambition vid liv och söka positivt förbättra hans möjligheter att efter frigivningen återintaga en plats i samhällslivet har beredningen förordat en vidsträcktare användning av öppna vårdformer. — — —

I åtskilliga yttranden har vad beredningen sålunda föreslagit vunnit livligt gillande, medan i andra yttranden ha anförts vissa betänkligheter. I den mån dessa avse att en verkställighet på öppen anstalt skulle — särskilt i fråga om korta frihetsstraff — vara betänkelig från allmänpreventiv synpunkt framgår av vad jag förut anført, att jag icke kan dela desamma.

Mot förslaget att anlita öppna anstalter för straffverkställighet har vidare — bl. a. av fångvårdsstyrelsen — framhållits, att risken för rymning från sådana anstalter ej finge underskattas. På denna punkt hyser jag i likhet med beredningen den uppfattningen, att flertalet av de intagna — icke minst intagna med kortare strafftider — icke hyser någon allvarligare tanke att rymma utan framför allt önskar att få avljäna sitt straff så snart som möj-

ligt. I den mån verklig fara för rymning föreligger bör straffverkställighet äga rum i sluten anstalt eller särskilda åtgärder vidtagas.

Även från andra synpunkter ha emellertid erinringar gjorts mot beredningens förslag i nu förevarande avseende. I ett yttrande från fångvårdsmannahåll ha uttalats farhågor för att verkställigheten på öppen anstalt skulle medföra risk för menlig påverkan fångarna emellan. I samband härmed har i nämnda yttrande, liksom i några andra yttranden, anförts, att cellstraffet icke borde fördömas så kategoriskt som beredningen gjort, då ett modifierat cellstraff hade betydande förtjänster framför en vidsträckt gemensamhet.

Det ligger i sakens natur, att på en öppen anstalt måste råda vidsträckt gemensamhet mellan de intagna. Faran för menlig påverkan de intagna emellan kan icke utan vidare avfärdas. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen att, såsom beredningen anför, denna fara måste anses vara mindre på en öppen anstalt med de mera naturliga levnadsförhållanden som där råda än på en sluten anstalt. I synnerhet gäller detta på en öppen anstalt med ett litet och relativt homogent klientel. Frågan om klienteletts differentiering är emellertid i detta hänseende synnerligen betydelsefull. Möjlighet måste givetvis finnas att förflytta en fånge, som utövar ett dåligt inflytande på andra intagna, till sluten anstalt eller att eljest isolera honom från medintagna. Beredningens förslag till åtgärder för säkerställande av en tillfredsställande differentiering av de intagna förefalla emellertid tillfyllest i här förevarande avseende. De risker som föreligga för menlig påverkan de intagna emellan synas mig därför icke vara så stora, att man av denna anledning bör fasthålla vid de hittills gängse formerna för verkställigheten av frihetsstraff.

Med denna principiella ståndpunkt finner jag starka skäl tala för att den hävdvunna fängelsetypen i viss utsträckning ersättes av andra anstalter. Flertalet av våra nuvarande fängelsebyggnader härstamma från mitten av förra århundradet eller årtiondena närmast därefter och äro inrättade med tanke på en straffverkställighet helt i cellsystemets anda. Redan med de modifikationer som genomförts i fråga om cellstraffets användning torde anstalterna till stor del få anses mindre väl lämpade för sitt ändamål och än mera gäller detta för en friare fångbehandling. En del av dem torde, såsom strafflagberedningen anför, knappast ens genom moderniseringsarbeten kunna sättas i sådant skick, att de intagna erhålla luft och ljus i önskad utsträckning samt kunna sysselsättas med rationellt arbete i hygieniska former med möjligheter till friluftsvistelse och lämplig fritidssysselsättning. Härtill kommer ytterligare, att man genom den öppna vården synes kunna ernå en mera rationell behandling av de intagna. På öppna anstalter komma att finnas bättre möjligheter än på våra nuvarande fängelser att sysselsätta de intagna med nyttigt arbete under härdande och fria former. Jämväl i övrigt kan livet på en öppen anstalt gestaltas mera naturligt än på en sluten anstalt. Vad angår sysselsättningsfrågan har dock i flera yttranden från fångvårdshåll framhållits, att beredningen i alltför hög grad satt sin lit till jordbruks-, uppodlings- och liknande arbeten. Bland annat har påpekats, att flertalet av de intagna vore från städerna och saknade erfarenhet av sådana arbeten. Dessa

anmärkningar torde icke kunna fränkännas fog och det synes fördensskull önskvärt, att de öppna anstalterna i större utsträckning än beredningen tänkt sig utrustas för hantverks- eller verkstadsdrift.

Beredningen har uttalat sig för ett system av mindre anstalter, därvid beredningen framhållit, att på stora anstalter behandlingen ofta bleve slentrianmässig, att den individuella omvårdnaden av de intagna bleve eftersatt och att de utsattes för skadlig påverkan av andra intagna, varjämte en ändamålsenlig differentiering av klientelet icke vore möjlig. Vad beredningen sålunda anfört äger utan tvivel sin riktighet. Å andra sidan har, bl. a. av fångvårdsstyrelsen, framhållits, att de mindre anstalterna icke såsom större och mera centralt belägna anstalter kunde få så mångsidig personaluppsättning, så omfattande arbetsutrustning eller så rikhaltigt bibliotek som vore önskvärt samt att det också borde beaktas, att svårigheter kunde uppstå att rekrytera personalen vid de mindre anstalterna i den mån dessa bleve avsidet belägna. De svårigheter som i dessa hänseenden kunna väntas torde dock icke kunna anses väga så tungt, att icke de fördelar som stå att vinna genom en övergång till mera öppna vårdformer få anses överväga. Kraven på lämplig sysselsättning och yrkesutbildning torde kunna behörigen tillgodoses därest såsom jag antytt en del öppna anstalter inrättas för hantverks- och verkstadsdrift. Jag vill i detta sammanhang erinra, att yrkesutbildningssynpunkten väsentligen har betydelse för långtidsfångar. Jämväl den pedagogiska verksamheten, som lämpligen torde böra i vidgad omfattning ske i form av korrespondensundervisning, torde kunna bliva fullt tillfredsställande på de mindre anstalterna.

De skäl som tala för öppen anstaltsvård ha den största bärkraften i fråga om långtidsfångar. När det gäller fångar med korta strafftider, ställer sig saken i viss mån annorlunda. Med den korta strafftiden är faran för att den intagne skall menligt påverkas av anstaltslivet mindre än då anstaltsvistelsen är långvarig. Beredningens förslag att placera alla fångar med kortare strafftid än tre månader å öppen anstalt ända från strafftidens början har också förestavats främst av behovet att rationellt sysselsätta dessa fångar, så att anstaltsvistelsen icke medför en försämring av den intagnes arbetsförmåga. Det torde föreligga ett klart behov av ändrade former för korttidsfångarnas sysselsättning å anstalterna. En av beredningen verkställd utredning i fråga om de nuvarande arbetsförhållandena för dem visar, att de i mycket stor utsträckning sysselsättas med handräckningsarbeten och andra arbeten av synnerligen enkelt slag. Såsom beredningen framhållit kunna givetvis dylika arbetsuppgifter varken väcka den intagnes intresse eller bereda honom någon utbildning. Därest arbetet utföres i bostadscellen, kan det därjämte bliva ohygieniskt. Jag delar beredningens uppfattning, att det för att åstadkomma en mera tillfredsställande utformning av verkställigheten av dessa korta straff är ett önskemål att överföra flertalet av fångarna i fråga till öppna anstalter. På sätt jag i det följande skall närmare ange har jag emellertid ansett, att den förmån, som ligger i att få undergå straffet å öppen anstalt, i regel bör medgivas allenast vid verkställighet av fängelse.

Beträffande den slutna anstaltsvården innebär beredningens förslag, att cellstraffet i princip avskaffas och att de intagna skola under såväl arbetstid som fritid åtnjuta en relativt hög grad av gemensamhet. I yttrandena ha endast enstaka röster höjts för cellstraffets bibehållande och beredningens förslag i denna del innebär i själva verket endast ett fullföljande av en utveckling, som på senare tid lett till en allt snävare användning av cellstraffet. Jag finner mig fördenskull kunna utan tvekan förordade beredningens förslag på denna punkt. I likhet med beredningen anser jag emellertid, att det skall finnas möjlighet för den intagne, om han själv så önskar och bärande skäl för denna önskan föreligga, att få undergå straffet i enrum, såframt ej särskilda skäl tala däremot.

Beredningens strävan att göra verkställigheten av frihetsstraffen mera öppen och naturlig har kommit till uttryck jämväl därutinnan, att enligt beredningens förslag de intagna skola erhålla ökade möjligheter att bibehålla kontakten med yttervärlden och att ägna sig åt fritidssysselsättningar av olika slag. Emot vad beredningen föreslagit i fråga om de intagnas rätt till läsning, fritidssysselsättning, brevväxling, besök och permission ha i åtskilliga yttrandena gjorts invändningar, vilka i allmänhet bygga på farhågor för att straffverkställigheten genom vad beredningen föreslagit skulle erhålla en alltför mild natur för att fylla sin allmänpreventiva uppgift. Jag har redan tidigare anfört, att jag finner dessa farhågor överdrivna. Det synes mig jämväl tillfredsställande, att progressivsystemet slopas i fråga om de förmåner varom här är fråga. Även om det troligen är önskvärt, att en viss progression bibehålles i behandlingen för att därigenom skapa ett lämpligt disciplin- och uppfostringsmedel, torde detta behov i huvudsak tillgodoses genom utsikten till snar förflyttning från slutet till öppen anstalt. Beredningen har i övrigt i viss omfattning föreslagit en progression i behandlingen så till vida, att enligt förslaget vissa förmåner skola kunna tillerkännas fånge endast i mån av ådagalagd flit och gott uppförande. I stort sett kan jag ansluta mig till beredningens synpunkter i de delar varom här är fråga. — — —

Beredningens i skilda sammanhang gjorda uttalanden angående de intagnas arbete samt arbetets organisation och art ha endast i ringa mån föranlett särskilda bestämmelser i beredningens förslag till lagtext. Jag saknar anledning att på frågans nuvarande stadium gå in på dessa frågor i detalj men vill framhålla, att vad beredningen anfört måste beaktas vid övervägande av de organisatoriska och ekonomiska spörsmål som uppkomma till följd av ändrad lagstiftning på straffverkställighetens område. Beträffande särskilt de intagnas ersättning för sitt arbete synes det önskvärt att, på sätt beredningen föreslagit, denna höjes, bl. a. för att bereda de intagna bättre möjligheter att spara för frivivningen och att bidra till sina anhörigas underhåll.»

Efter att hava crinrat om beredningens förslag i fråga om skillnaden mellan fängelse och straffarbete, yttrade departementschefen:

»I flera av de avgivna yttrandena ha betänkligheter uttalats mot att på detta sätt på verkställighetsstadiet utjämna skillnaden mellan fängelse och straff-

arbete utan att samtidigt en allmän översyn av straffskalorna sker. Därvid har bl. a. anförts, att hela latitudsystemet inom straffrättens speciella del komme att rubbas och att domstolarna icke kunde undgå att taga hänsyn till att fängelse på verkställighetsstadiet vore ett lika svårt straff som straffarbete. Föreningen Sveriges häradshövdingar har hävdad, att i det allmänna rättsmedvetandet en bestämd skillnad förefunnes i uppfattningen om de båda straffarternas vanhedrande betydelse. På grundval av sålunda anförda synpunkter har i vissa yttranden, bl. a. i det som avgivits av styrelsen för Sveriges advokatsamfund, påyrkats ett bibehållande av en mera markerad skillnad i verkställighetshänseende mellan fängelse och straffarbete.

Vad sålunda anförts mot beredningens förslag i här förevarande avseende synes mig tungt vägande. Straffskalorna i strafflagen äro uppbyggda med utgångspunkt från att fängelse är ett mildare straff än straffarbete. En vittgående utjämning på verkställighetsstadiet av förhållandet mellan de båda straffarterna är fördenskull ägnad att medföra en rubbning av latitudsystemet som icke bör komma till stånd utan en samtidig översyn av straffskalorna. Jag finner fördenskull nödvändigt att bibehålla en större skillnad mellan de båda straffarterna än beredningen gjort. I sådant hänseende har jag i första hand ansett den föreslagna öppna anstaltsvården för korttidsfångar i princip böra avse allenast fängelsefångar. Jag har vidare funnit mig böra öppna möjlighet även för fängelsefångar med längre strafftid att redan vid straffets början bliva intagna å öppen anstalt. Vid anstaltsväsendets utformning torde vidare vissa öppna anstalter böra i huvudsak reserveras för fängelsefångar. Härigenom blir det möjligt att låta dessa fångar få rätt att förskaffa sig bekvämligheter som enligt beredningens förslag endast ifrågakomma för fängelsefångar som äro intagna på slutan anstalt. Jag har vidare icke funnit tillräckliga skäl att i nuvarande läge avskaffa rätten för fängelsefånge att själv hålla sig med kost som är förenlig med enkelhet och måttlighet. Det ligger emellertid i sakens natur, att sistnämnda förmån endast i begränsad omfattning kan medgivas dem som äro intagna på öppen anstalt med hänsyn till den gemensamhet som måste råda å dessa anstalter. Även i övrigt är det av vikt, att den begränsning som ligger i kravet på enkelhet och måttlighet verkligen iakttages. Någon ovillkorlig rätt för fängelsefånge att bliva förflyttad till slutan anstalt finner jag icke lämpligen böra ifrågakomma. I likhet med beredningen anser jag att bärande skäl härför bör föreligga. Som sådant bör emellertid godkännas exempelvis, att fången önskar ägna sig åt eget arbete som ej kan anses olämpligt. I dylikt fall skall han, enligt beredningens förslag, äga arbeta i enrum och må därvid jämväl bära egna kläder, om dessa äro av tillfredsställande beskaffenhet. Till detta förslag ansluter jag mig.

Även med ett bibehållande av en större skillnad på verkställighetsstadiet mellan fängelse och straffarbete är det klart, att denna skillnad icke kommer att bliva särskilt utpräglad. Liksom för närvarande komma allt fortfarande åtskilliga av de förmåner, vartill fängelsefånge men icke strafffånge är berättigad, att bliva illusoriska därför att fången saknar möjligheter och me-

del att utnyttja förmånerna. Beredningen har på grundval av dylika synpunkter föreslagit, att fängelse skall anses likställt med straffarbete när det skall avräknas å sådant straff. De skäl beredningen anfört för ifrågavarande förslag synas mig så starka, att jag — oaktat jag funnit en större skillnad böra upprätthållas mellan fängelse och straffarbete än beredningen gjort — vill ansluta mig till förslaget, vilket i vissa yttranden uttryckligen tillstyrkts och i övrigt ej föränlett erinran.»

Efter att ha lämnat denna redogörelse för förslagets allmänna grunder, har departementschefen övergått till behandlingen av de särskilda lagförslagen. Vad departementschefen härvid anfört, återgives i viss utsträckning i det följande. I övrigt hänvisas till propositionen.

Lagrådet.

Lagrådet har den 12 oktober 1945 avgivit utlåtande över ifrågavarande lagförslag. Beträffande förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff uttalade lagrådet att den nuvarande straffverkställigheten i skilda hänseenden vore otillfredsställande. Den bruste i effektivitet och kunde enligt lagrådets uppfattning icke anses fylla de krav, som numera borde ställas på social omvårdnad. Lagrådet framhöll vidare att en reform av straffverkställigheten erbjöde betydande svårigheter, till stor del betingade av att meningsskiljaktigheter rådde om de grundläggande principerna. Efter att hava erinrat om de individual- och allmänpreventiva hänsyn, som borde vinna beaktande, framhöll lagrådet, att det icke vore möjligt att helt förena dessa synpunkter. Det gällde nämligen att på en gång verka för skilda mål, som krävde olika medel. Den avvägning, som måste göras de särskilda intressena emellan, bleve beroende av den större eller mindre vikt, som fästes vid ettvar av dem. Sedan lagrådet framhållit, att det huvudsakligen ankomme på det tidsbestämda frihetsstraffet att uppbära den allmänpreventiva funktion, som straffsystemet måste utöva för att fylla sin uppgift, anförde lagrådet:

»Straffets allmänpreventiva verkan är till stor del grundad på det lidande som är förknippat med straffets verkställande och som sedan lång tid tillbaka väsentligen utgöres av frihetsförlusten under strafftiden. Detta lidande och därmed även straffets repressiva karaktär beror av arten och graden av de frihetsbegränsande åtgärder, som ingå i straffverkställigheten. Eftersom strafflidandet endast är ett medel för allmänpreventionens upprätthållande, är det tydligt, att straffverkställigheten icke bör göras hårdare än som påkallas av det avsedda ändamålet. Under förutsättning att straffet alltjämt utövar sin allmänpreventiva verkan, bör verkställigheten ske med beaktande av individualpreventiva hänsyn; därvid är det angeläget, att direkt skadliga följder begränsas och att positivt gynnsamma verkningar såvitt möjligt upp-nås.

Granskas det remitterade förslaget ur nu angivna synpunkter, kan någon tvekan icke råda om att reformåtgärderna, i vad de avse straff av längre varaktighet, i allmänhet äro välgrundade. Det står numera klart, att straff-

verkställigheten intill senaste tid innefattat element, som icke endast varit obehövligen i allmänpreventivt hänseende utan även stått i strid med individualpreventiva krav. Att cellstraffet i princip avskaffats måste sålunda avgjort betecknas såsom ett framsteg. Däremot synes tveksamt, huruvida förslaget till alla delar är lämpligt, såvitt det angår de kortvariga frihetsstraffen. Till en början må erinras, att det är nästan ogörligt att inom ramen för ett kort frihetsstraff erhålla någon uppbyggande verkan av straffet; ur individualpreventiv synpunkt gäller det närmast att söka inskränka de skadliga verkningarna av straffets undergående. Det förhåller sig emellertid så, att de åtgärder i mildrande riktning, som te sig naturliga vid frihetsberövandet under en längre tid, få en annan betydelse, när fråga är om korta frihetsstraff. För den, som undergår ett långt straff, förblir detta kännbart, även om däri ingå avsevärda förmåner, som mildra verkställigheten, under det att samma förmåner, inlagda i ett kort straff, medföra en genomgripande omläggning av verkställigheten och kunna betaga straffet dess repressiva karaktär. Det får ej förbises, att långtgående reformer kunna öva ett olyckligt inflytande å uppfattningen av straffet såsom brottsreaktion. Framstår verkställigheten icke längre såsom en tillräckligt allvarlig påföljd av brottsligt handlingssätt, bortfaller straffets allmänpreventiva verkan. Att fastställa den gräns, intill vilken verkställigheten utan risk kan lindras, möter stora svårigheter, icke minst av den anledningen, att allmänpreventionen beror av folkpsykologiska faktorer, som undandraga sig ett noggrant bedömande. Då de tidsbestämda frihetsstraffen bibehållits i straffsystemet huvudsakligen av allmänpreventiva skäl, måste försiktigheten anses bjuda, att sådana förändringar icke vidtagas, som kunna äventyra allmänpreventionen. Från denna utgångspunkt kan lämpligheten av vissa reformåtgärder ifrågasättas. Emellertid har strafflagberedningen framhållit det betänkligen i att anordna verkställigheten av ett frihetsstraff så, att det icke framstår såsom någon egentlig frihetsförlust, och därest vad sålunda anförts tillbörligt beaktas vid lagtillämpningen, synes det remitterade förslaget i stort sett vara ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet.»

Beträffande vissa av de särskilda bestämmelserna i lagförslagen har lagrådet framställt anmärkningar. De jämkningar och förtydliganden, varom lagrådet hemställt, ha i allmänhet iakttagits i propositionen. Vissa av lagrådets anmärkningar komma — i den mån de tjäna till belysning av vad utskottet anför — att återgivas i det följande, medan utskottet i övrigt hänvisar till propositionen.

Speciell motivering beträffande vissa bestämmelser.

Förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.

3 och 4 §§.

Vid remissen till lagrådet anförde *föredragande departementschefen*:

»I likhet med beredningen finner jag det önskvärt, att från fängvårdsarbetet i övrigt fristående personer i viss omfattning erhålla tillfälle att följa det-

samma och framföra sina synpunkter i fråga om behandlingen av de intagna. Såsom beredningen betonat bör detta kunna leda till ett ökat förtroende för det arbete som utföres inom fångvården och även kunna tillföra fångvårdsarbetet nya impulser. En anstaltsnämnd, vari jämväl utomstående personer erhålla säte, synes mig vara en lämplig form för det angivna syftet. Såsom beredningen föreslagit synes en sådan nämnd böra inrättas vid varje fångvårdsanstalt. De organisatoriska svårigheter fångvårdsstyrelsen i detta sammanhang antytt torde kunna övervinnas och de farhågor som från vissa håll uttalats för att den av beredningen föreslagna anstaltsnämnden skulle försvaga styresmannens ställning synas mig icke böra tillmätas större vikt, därest, såsom jag vill förorda, nämndens funktion i enlighet med beredningens förslag blir av rådgivande natur. Jag är nämligen ense med beredningen också därutinnan, att den egentliga beslutanderätten i behandlingsfrågor bör tillkomma styresmannen, respektive fångvårdsstyrelsen. Vad en reservant inom beredningen anfört därom att man efter mönster från andra sociala anstalter borde giva anstaltsnämnden medbestämmanderätt i frågor som rörde behandlingen av de intagna och anstaltens skötsel och i samband därmed göra nämnden till en styrelse för anstalten har förordats av socialstyrelsen, men i andra yttranden, däri frågan berörts, blivit föremål för kritik. I överensstämmelse med vad som anförts i dessa yttranden håller jag före, att för upprätthållandet av ordning och säkerhet inom anstalten styresmannen bör äga omedelbar beslutanderätt. Såvitt angår frågan om anstaltsnämndens ställning och förhållande till styresmannen är jag alltså ense med beredningen.

Beträffande anstaltsnämndens sammansättning har i några yttranden framförts tanken, att den jurist som enligt beredningens förslag skulle vid sidan om anstaltsnämnden ha till uppgift att följa behandlingen av de intagna borde utgöra en av de särskilt utsedda ledamöterna i anstaltsnämnden. Det sålunda framkomna förslaget synes mig tilltalande. Ehuru jag i viss mån delar de synpunkter som ligga till grund för beredningens förslag i denna del, har jag icke kunnat undgå att, i likhet med vissa remissmyndigheter, finna förslaget innebära en överorganisation. Då de av länsstyrelsen utsedda ledamöterna av anstaltsnämnden böra ha till uppgift att genom regelbundna besök å anstalten följa de intagnas behandling, torde något ytterligare organ med i stort sett samma funktion ej böra tillskapas. Jag föreslår alltså den ändringen i beredningens förslag, att av de ledamöter i anstaltsnämnden, som länsstyrelse har att utse, den ene bör vara domare eller eljest lagfaren samt den eller de övriga böra äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete. Någon särskild föreskrift, att dessa ledamöter själva eller gemensamt med anstaltsnämnden i övrigt äga hos Konungen eller fångvårdsstyrelsen göra framställning om åtgärd angående de intagnas behandling eller förhållandena på anstalten i övrigt, synes mig icke erforderlig.»

I *motionen II: 650* har under åberopande av den av reservanten inom beredningen hävdade meningen yrkats, att anstaltsnämnderna måtte erhålla

medbestämmanderätt i frågor om de intagnas behandling och anordnandet av eftervård åt dem, till följd varav 3 § borde erhålla följande ändrade lydelse:

Under fångvårdsstyrelsen beslutar, där ej annorlunda är stadgat, fångvårdsanstalts styresman jämte anstaltsnämnden i frågor angående de intagnas behandling och anordnande av eftervård för dem.

I överensstämmelse härmed har ändring yrkats beträffande de paragrafer, där bestämmelser finnas om rätt för styresmannen att besluta i frågor rörande behandlingen av de intagna. Därjämte har i motionen hemställts om sådan ändring av nämndens sammansättning, som framginge av följande i motionen framlagda förslag till ändrad lydelse av 4 §:

Vid fångvårdsanstalt skall finnas anstaltsnämnd, bestående av styresmannen, minst två andra befattningshavare vid anstalten, varav den ene bör vara anstaltens kurator, samt minst två av länsstyrelsen utsedda personer med insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet, rättshjälp eller liknande arbete.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till beslut i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fritid — — — ledamot.

Utöver — — — anstalten.

De av — — — behandling.

24 och 25 §§.

Vid remissen till lagrådet anförde *föredragande departementschefen* bl. a. följande:

»Enligt min mening är det icke opåkallat att i en verkställighetslag utsäges, att humaniteten vid sidan av effektiviteten skall vara en ledande princip för fångvårdsarbetet. Mot det av beredningen föreslagna stadgandet att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde har jag fördenskull intet att invända. Självfallet avser det föreslagna stadgandet icke att giva uttryck åt någon misstro mot fångvårdens tjänstemän och deras verksamhet. Jag vill erinra, att i sinnessjuklagen finnes upptagen en likartad bestämmelse.»

Lagrådet framställde beträffande ifrågavarande paragrafer i det remitterade förslaget vissa formella anmärkningar, av vilka här må återgivas följande:

»Avsikten är uppenbarligen att här angiva de regler, som äro grundläggande för de intagnas behandling. Emellertid kan det ifrågasättas, huruvida grupperingen av dessa allmänt hållna stadganden blivit den bästa ur systematisk synpunkt. Det främsta rummet synes böra intagas av sådana bestämmelser, som angiva straffverkställighetens syfte; i anslutning härtill böra lämpligen följa föreskrifter, huru verkställigheten skall genomföras. Att i lagtext uttömmande reglera ändamålet med straffverkställigheten möter stora svårigheter, icke minst med hänsyn till att straffets syfte är flerfaldigt och växlande. Genom föreskriften, att den intagne skall behandlas så att hans tillrättaförande främjas, har emellertid det remitterade förslaget tagit fasta

på en sida av individualpreventionen, som städse förtjänar beaktande, och denna föreskrift är därför ägnad att utgöra huvudstadgandet i 24 §.»

Lagrådets hemställan har av departementschefen iakttagits i propositionen.

I *motionerna I: 434* och *II: 649* har med åberopande av vad lagrådet i sitt uttalande om förslagets allmänna grunder anfört i fråga om straffets funktion yrkats, att icke endast de individualpreventiva utan även de allmänpreventiva synpunkterna på straffet skulle komma till uttryck i lagtexten. Detta ha motionärerna ansett lämpligen kunna ske genom ett tillägg till 24 §, vars första mening enligt deras mening kunde erhålla till exempel följande lydelse: Verkställigheten skall ske på sådant sätt att under beaktande av straffets betydelse för den allmänna laglydnaden den intagnes tillrättaförande främjas.

I *motionen II: 650* har i enlighet med det i motionen beträffande 4 och 5 §§ framställda yrkandet hemställts, att sista stycket av 25 § måtte erhålla följande lydelse:

Om det erfordras för upprätthållande av ordning och säkerhet inom anstalten, äger styresmannen jämte en av anstaltsnämndens övriga ledamöter besluta om inskränkning i de förmåner som enligt denna lag tillkomma intagen. Beslutet skall fortast möjligt underställas anstaltsnämnden.

34 §.

I fråga om de intagnas rätt till brevväxling har *beredningen* ansett det önskvärt att samtliga intagnas rätt i detta avseende bleve så vidsträckt som med hänsyn till anstaltsorganisatoriska förhållanden vore möjligt. I huvudsaklig överensstämmelse med vad för närvarande gäller för fängelsefångar skall enligt förslaget liksom hittills styresmannens tillstånd erfordras för mottagande eller avsändande av brev. Intagen må dock icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning — det nuvarande villkoret att skriften skall vara avfattad i hövisk form har *beredningen* ansett kunna undvaras — eller att eljest i den utsträckning lämpligen kan ske avsända eller mottaga brev som icke äro anstötliga eller med hänsyn till behandlingsens syfte eller av annan anledning finnas olämpliga. I fråga om skrift, som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, skall enligt förslaget fångvårdsstyrelsen eller efter dess bemyndigande styresmannen äga pröva huruvida den må avsändas.

Rörande granskningen av brev från och till intagen har *beredningen* anfört, att en sådan censur i princip icke kunde undvaras på grund av faran för att vissa intagna eljest skulle begagna brevskrivningsrätten till att förbereda brott, t. ex. bedrägerier och utpressningar, eller till att vålla obehag för anhöriga eller till smuggling. Enligt förslaget skall emellertid styresmannen äga medgiva intagen som finnes vara pålitlig att avsända och mottaga brev utan att detta förut granskats. Brev till fångvårdsstyrelsen från intagen må enligt förslaget icke brytas, om det avlämnas i förseglat skick.

I fråga om intagens rätt att avlåta skrivelser till svensk myndighet har en av *beredningens* ledamöter, överdirektören *Göransson*, anmält avvikande

mening samt förordat, att brev från intagen till fångvårdsstyrelsen städe skulle utan dröjsmål vidarebefordras, oavsett framställningens form, men att i övrigt borde uppställas det kravet, att framställningen icke vore till formen anstötlig. Reservationen innebär jämväl den avvikelsen från majoritetens förslag, att ej heller brev till fångvårdsstyrelsen må av den intagne avlämnas i förseglat skick.

Departementschefen har vid remiss till lagrådet beträffande denna paragraf bland annat anfört följande:

»I det föregående har jag förklarat mig kunna i huvudsak godtaga de av strafflagberedningen föreslagna reglerna för intagens rätt till brevväxling m. m. Vad angår den föreslagna lindringen av brevcensuren, vilken mött invändningar i åtskilliga yttranden, torde det vara lämpligt, att styresmannen äger dispensera från censur i godartade fall. Att bibehålla censur endast av den anledningen att man därigenom kan erhålla ökad kännedom om den intagne är enligt min mening icke försvarligt. Såsom beredningen framhållit är det ur rättssäkerhetssynpunkt av vikt, att de intagna ha möjlighet att utan kontroll från anstaltsledningens sida vända sig till överordnad myndighet. Därvid bör man emellertid, såsom i ett flertal yttranden påyrkats, uppställa det villkoret, att skriften icke är avfattad i anstötlig form. Detta innebär icke att en skrivelse får hindras avgå, emedan den i sakligt hänseende innefattar kritik mot myndighet eller annan. Till den centrala kontrollmyndigheten — fångvårdsstyrelsen — bör intagen emellertid äga avsända skrift oberoende av dess form. På av beredningen anförda skäl har jag även ansett det böra stadgas, att skrift till fångvårdsstyrelsen icke må brytas, om den avlämnas i förseglat skick. Om denna rättighet, som är av betydelse icke minst ur psykologisk synpunkt, begränsas till att avse skrivelser till fångvårdsstyrelsen, torde det saknas anledning att befara, att den i praktiken skall föranleda ogynnsamma verkningar.»

I *motionen I: 650* har under uttalande av att den föreslagna bestämmelsen syntes strida mot den nya anda som besjälade förslaget hemställts, att intagen som regel skulle äga rätt att avsända och mottaga skriftligt meddelande. Därest det i något fall skulle visa sig nödvändigt att kvarhålla sådant meddelande, borde även anstaltsnämnden meddelas för godkännande av åtgärden. Motionärerna ha på grund härav yrkat, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Intagen äger rätt att avsända och mottaga skriftligt meddelande. Dock äger styresmannen eller den han i sitt ställe förordnar granska innehållet i sådant meddelande och om skäl därtill finnes hindra dess avsändande eller mottagande.

Beslutas sådan åtgärd underställa styresmannen ofördröjligen den anstaltsnämnden för godkännande.

Intagen må ej — — — finnes olämpligt.

Brev från — — — förut granskats.

Om brev — — — underrättas därom.

35 §.

Departementschefen anförde vid remissen till lagrådet bl. a. följande:

»Mot de av beredningen föreslagna reglerna om intagens rätt att mottaga besök har jag i huvudsak intet att erinra. Att trolovad medtagits i kretsen av dem, som utan särskild prövning böra få besöka den intagne, synes mig välbetänkt. Det ligger enligt min mening i sakens natur, att tolkningen av detta begrepp ej får vara alltför snäv. Vad angår frågan i vilken utsträckning bevakning bör anordnas under besök finner jag det självfallet att de från fångvården fristående ledamöterna av anstaltsnämnden skola äga besöka den intagne utan att tjänsteman vid anstalten är närvarande. Jag delar i övrigt beredningens uppfattning, att bevakning bör tillgripas endast när det är erforderligt ur ordnings- och säkerhetssynpunkt eller av andra särskilda skäl. Det torde ligga i sakens natur, att bevakning oftare är påkallad vid slutna anstalter med deras ofta olikartade och opålitliga klientel än vid mindre och öppna anstalter. Med hänsyn till de olika förhållanden som kunna föreligga har jag funnit bestämmelsen böra innehålla allenast, att styresmannen äger förordna, att tjänsteman vid anstalten skall vara närvarande vid besök.»

36 §.

Vid lagrådsremissen anförde *departementschefen* bland annat följande:

»Under den diskussion som de senaste åren förekommit angående straffverkställigheten har frågan om beviljande av permission åt de intagna stundom tillmätts särskild betydelse. I yttrandena över strafflagberedningens betänkande har frågan också blivit föremål för stor uppmärksamhet. Beredningens förslag innebär att fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt skall äga bevilja intagen tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid icke blott, såsom för närvarande är medgivet, för att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning utan även i annat fall då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest skäl äro därtill. Den nu gällande förutsättningen att fara för missbruk skall anses utesluten har av beredningen uppmjukats dithän, att det skall vara tillfyllest om sådan fara anses icke föreligga. Några invändningar mot att överhuvud utvidga de nuvarande möjligheterna till permission ha icke anförts. Åtskilliga myndigheter ha emellertid ansett att för beviljande av permission borde krävas särskilda skäl, då man eljest kunde befara en alltför stark uppluckring av frihetsberövandet såsom det väsentliga i straffet.

De anförda invändningarna kunna icke fränkännas visst berättigande. Permissionen utgör emellertid ett värdefullt medel att motverka det skadliga inflytandet av isoleringen på en anstalt och, när strafftiden är lång, synes det mig vara en onödig hårdhet att så fasthålla vid frihetsberövandet, att icke undantag tillfälligtvis skulle kunna beviljas. För långtidsfångar anser jag liksom beredningen, att permission i viss utsträckning bör ingå som ett normalt led i straffverkställigheten, när ordnings- och säkerhetssynpunkter icke lägga hinder i vägen. Även när strafftiden är kort, bör det finnas möjlighet att av särskild anledning bevilja intagen permission. För att markera, att vid be-

viljande av permission varsamhet bör iakttagas, synes mig den av beredningen föreslagna bestämmelsen böra erhålla en något skärpt formulering.

En garanti mot missbruk av permissionsinstitutet ligger däri, att beviljandet av permission i regel ankommer på fångvårdsstyrelsen. Prövningen av enklare permissionsfrågor synes dock kunna, i enlighet med vad beredningen föreslagit, överlåtas åt styresmannen. Det nuvarande villkoret för permission, att fara för missbruk får anses utesluten, torde kunna uppmjukas i enlighet med beredningens förslag.»

Lagrådet framhöll, att till vinnande av överensstämmelse med eljest brukad terminologi syntes bland förutsättningarna för meddelande av permission enligt denna paragraf böra angivas, att synnerliga skäl vore därtill.

I *motionerna I: 434* och *II: 649* har med hänvisning till vikten att stor återhållsamhet iakttoges vid beviljande av permission yrkats, att lagrådets hemställan skulle beaktas.

40 §.

Beträffande denna paragraf har i *motionen II: 650* bland annat anförts följande:

Den i 40 § behandlade s. k. eftervården har såväl av strafflagberedningen som av Kungl. Maj:t accepterats i det skick den har för närvarande. Trots de tråkiga erfarenheter som vunnits av det nuvarande systemet, då de frigivna ha en onödigt tung och svår väg att gå, ha inga åtgärder föreslagits för att skapa statligt ansvariga organ som skulle omhänderha de frigivnas anpassning i samhället. — — —

Då detta är en fråga om skapandet av statligt ansvariga organ som ha medel till sitt förfogande för att bispringa de frigivna, vilken fråga icke upptagits av strafflagberedningen, sakna vi möjlighet att nu föreslå några konkreta åtgärder på detta område.

44—47 §§.

Departementschefen.

Vid remissen till lagrådet anförde departementschefen:

»Dessa paragrafer, som motsvara 45 § i beredningens förslag, upptaga bestämmelser om fånges placering å öppen eller slutan stalt. I den allmänna motiveringen för förslaget har jag uttalat min anslutning till tanken att i avsevärd omfattning övergå till öppna vårdformer. Jag har emellertid jämväl betonat, att jag finner det nödvändigt att bibehålla en mera markerad skillnad mellan straffarbete och fängelse än beredningen gjort, samt att som en följd härav endast fängelsefångar skola erhålla förmånen att redan från straffets början intagas i öppen anstalt.

I enlighet med det sagda föreslår jag att straffånge alltid skall börja undergå straffet å slutan stalt. Såsom förutsättning för straffånge överförande till öppen anstalt har beredningen upptagit allenast att sådant överförande finnes lämpligt. Är strafftiden mycket kort synes emellertid i allmänhet anledning icke föreligga att överföra fången till öppen anstalt, om ej särskilda skäl äro därtill. Den av beredningen föreslagna regeln torde därför böra kompletteras med en föreskrift i detta hänseende. I fråga om yngre fånge, varmed

enligt min mening bör avses den, som vid strafftidens början ej fyllt tjugufem år, lär emellertid någon sådan föreskrift icke böra finnas. Såsom beredningen föreslagit bör sådan fånge, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller av andra särskilda skäl, förflyttas till öppen anstalt så snart ske kan.

Fängelsefånge bör enligt min mening i princip få avtjäna hela straffet på öppen anstalt. Därigenom markeras på ett betydelsefullt sätt fängelsestraffets lindrigare beskaffenhet i förhållande till straffarbete. Givet är emellertid, att undantag från den av mig nu föreslagna huvudregeln skall kunna äga rum, när detta påkallas av omständigheterna. Sålunda kan det tänkas att fängelsefånge, som skall undergå särskild observation till ledning för hans fortsatta behandling, under observationstiden bör förvaras i enrum och fördenskul bör intagas i slutna anstalt. De förhållanden som i övrigt böra tillmätas betydelse vid valet mellan slutna och öppen anstalt torde lämpligen kunna angivas på det sätt beredningen föreslagit i fråga om fångar med kortare strafftid än tre månader. Hänsyn bör sålunda tagas till fångens ålder, hälsotillstånd, tidigare vandel eller övriga förhållanden så ock till möjligheten att bereda honom lämpligt arbete. Såsom jag redan i den allmänna motiveringen till förslaget antytt, är det självfallet, att fånge som kan förväntas utöva ett menligt inflytande på andra intagna, icke bör få undergå straffet å öppen anstalt. Även därest fångvårdsstyrelsen, på sätt jag förordat, prövar differentieringsfrågan före de dömdas intagande i anstalt torde den slutliga differentieringen av de intagna icke kunna ske förrän efter intagningen.

Vad angår bötesfånge har jag i likhet med beredningen funnit övervägande skäl tala för att bötesfånge skall undergå straffet i slutna anstalt. Då särskilda skäl föreligga, bör han dock kunna överföras till öppen anstalt.

Beredningens förslag att fånge som för utförande av lämpligt arbete eller på annat bärande skäl så önskar skall få undergå straffet i slutna anstalt har jag funnit böra godtagas.»

Lagrådet.

Inom lagrådet uttalades beträffande 45 § olika meningar. Sålunda anförde justitieråden *Guldborg* och *Santesson*, efter att hava redogjort för det remitterade förslagets innehåll, följande:

De sålunda föreslagna reglerna, vilka bereda ökat utrymme för den öppna anstaltsvården, synas såvitt angår straffarbete innebära en väl avvägd lösning av den föreliggande frågan. Däremot kan det ifrågasättas, huruvida icke bestämnelserna om verkställighet av fängelse komma att medföra en alltför genomgripande omläggning. Vägande skäl tala mot att övergå till öppen anstaltsvård i den omfattning, som avses i förevarande paragraf.

Den öppna anstaltsvårdens företräden framför den slutna vården ha på ett övertygande sätt ådagalagts i praktiken, särskilt å ungdomsanstalterna och de s. k. kolonierna. Hittills har emellertid den öppna vården varit begränsad till ungdomsfängelseklientelet och den del av det övriga fångvårds-klientelet, som utgöres av intagna med jämförelsevis lång straff- eller förvaringstid, och

de goda erfarenheter, som härvid vunnits, äro icke utan vidare tillämpliga å alla frihetsstraff. Visserligen är den öppna vården i avsevärt större utsträckning än hittills önskvärd ur individualpreventiv synpunkt, och de lindringar i verkställigheten, som denna vårdform medför, äro i fråga om straff av någon varaktighet icke betänkliga med hänsyn till allmänpreventionen, men läget är helt annat vid verkställigheten av de mycket korta frihetsstraffen. Såsom lagrådet redan framhållit i sina inledande anmärkningar, är det överhuvud icke möjligt att i sistnämnda fall anordna verkställigheten så, att den får någon väsentlig betydelse ur individualpreventiv synpunkt. Även om hinder icke skulle möta att inrätta ett flertal nya anstalter, kan det endast undantagsvis låta sig göra, att den intagne erhåller arbetsmöjligheter av vikt för hans utbildning eller vidare fortkomst. Det möter stora svårigheter att för en kortare tid ens åstadkomma sådana arbetsförhållanden, som medgiva en någorlunda effektiv sysselsättning. Jordbruksarbete eller därmed jämförligt utarbete är visserligen en utmärkt arbetsform, men den lämpar sig icke för en betydande del av ifrågavarande fångvårdsklientel, och att eljest anordna den öppna anstaltsvården så, att arbetsförhållandena för sistnämnda klientel bli avsevärt bättre än i förbindelse med slutna vård, torde vara en nästan olöslig uppgift. På det förebragta utredningsmaterialet kan i varje fall icke bedömas, huru dessa svårigheter skola bemästras. Det är även att märka, att de ogynnsamma verkningar, som tidigare varit förknippade med den slutna anstaltsvården, genom cellstraffets avskaffande i hög grad nedbringats samt att det företräde, som den öppna vården i detta hänseende äger framför den slutna, således icke är så stort som tillföre. Förbises får ej heller, att den öppna vården kan innebära olägenheter i jämförelse med den slutna, när det gäller att hindra skadliga inflytanden i gemenskapen mellan de intagna. Äro de fördelar, som den öppna vården erbjuder vid verkställigheten av korttidsstraffen tämligen tivelaktiga, kan å andra sidan denna verkställighetsform, såsom jämväl förut antytts, medföra vissa vådor ur andra synpunkter. Även om avseende icke fästes vid att en eller annan månads vistelse å öppen anstalt för mången icke innebär sådan behandling, att den i och för sig avhåller från fortsatt brottslighet, går det icke att bortse från att verkställighet å öppen anstalt i vissa fall kan komma att uppfattas såsom en föga repressiv åtgärd. Vad nu sagts gäller särskilt, om effektivt arbete icke kan anordnas och verkställigheten får karaktär av en kortare tids sysslolöshet under det jämförelsevis lindriga frihetsberövande, som är förenat med vistelse å öppen anstalt. Den fara, som här hotar, får ej underskattas. För rättsordningens upprätthållande är det av största vikt, att straffsystemet i det hela präglas av allvar och en viss grad av stränghet. Därest en stor del av verkställigheten icke längre skulle av gemene man uppfattas såsom bestraffning i vedertagen mening, äventyras särskilt den moralbildning, som är en av straffets viktigaste funktioner.

Vad sålunda anförts gäller i lika mån straffarbete och fängelse. Ej minst i fråga om de mycket korta fängelsestraffen — vid vilka någon förbättrande verkan av straffet icke kan påräknas — möta stora svårigheter att hålla

den dömde till effektivt arbete och föreligger fara, att verkställighet i öppen anstalt kommer att försvaga straffets repressiva karaktär. Vid sådant förhållande synes det betänkligt att beträffande fängelse uppställa såsom allmän regel, att straffet skall avtjänas i öppen anstalt. De skäl, som föranlett viss begränsning i fråga om användandet av öppen vård vid straffarbete, tala för att i huvudsak samma begränsning uppställas såvitt angår fängelse. Även om sålunda korta fängelsestraff i princip böra verkställas i slutna anstalt, bör dock vid denna straffart öppen vård kunna anlitas i större utsträckning än vid straffarbete. Dylik vård bör förekomma, när möjlighet finnes att på öppen anstalt bereda den dömde verklig sysselsättning. Detta är fallet icke blott då särskilt yrkesarbete kan tillhandahållas honom utan även när han kan sättas till effektivt utomhusarbete. Föreligger möjlighet härtill, minskas avsevärt de olägenheter, som eljest äro förbundna med behandlingen i öppen anstalt. Den sålunda föreslagna ordningen medför tillika den fördelen, att erfarenhet kan vinnas, i vilken omfattning den öppna anstaltsvården lämpar sig för fängelseklientelet. Den leder även till att byggandet av nya anstalter lättare kan lämpas efter behovet, allteftersom detta yppar sig.

Det kan invändas, att bifall till det nu framställda förslaget ytterligare utjämnar skillnaden mellan fängelse och straffarbete. Denna invändning kan dock icke tillmätas avgörande betydelse. Frågan om förhållandet mellan nämnda straffarter kan överhuvud icke lösas i förevarande sammanhang utan får upptagas till slutgiltig reglering under det fortsatta reformarbetet. För övrigt tenderar utvecklingen till ett enhetligt frihetsstraff, och utjämnningen har i det remitterade förslaget befordrats främst genom åtgärden att jämställa utståndet fängelsestraff med straffarbete. En viss skillnad — som kan försvara, att de gällande straffskalorna lämnas orubbade — upprätthålles genom de bestämmelser, som återfinnas i 54 och 69 §§ av föreliggande lagförslag. I varje fall bör denna skillnad icke genomföras så, att vägande anmärkningar kunna riktas mot verkställigheten av fängelsestraffet.

På grund av det anförda hemställes om sådan ändring i förslaget, att de i 44 § givna föreskrifterna bli tillämpliga även å fängelsefånge, dock med den avvikelsen, att sådan fånge jämväl i annat fall än i nämnda paragraf avses må överföras till öppen anstalt, om det med hänsyn till möjligheten att bereda honom arbete finnes lämpligt. Den förordade ändringen torde kunna verkställas antingen genom att erforderliga bestämmelser infogas i 44 §, i vilket fall förevarande paragraf bör utgå, eller ock genom omarbetning av sistnämnda paragraf.

Regeringsrådet *Kellberg* och justitierådet *Ekberg* yttrade:

De betänkligheter, som lagrådet inledningsvis uttalat i fråga om den öppna anstaltsvården, gälla i synnerhet den i förevarande paragraf föreslagna anordningen, att fängelsestraff regelmässigt skall avtjänas i öppen anstalt. Denna verkställighetsform kan, särskilt när strafftiden är kort, befaras medföra, att straffet väsentligen förlorar sin allmänpreventiva verkan. Vid ett kortvarigt frihetsstraff är nämligen enbart frihetsförlusten ej ägnad att verka

avhållande från brott, utan straffets allmänprevention beror huvudsakligen på huru verkställigheten anordnas. Såsom justitieråden Guldberg och Santesson framhållit, kan verkställigheten av ett kort fängelsestraff å öppen anstalt under de relativt fria former, som nu föreslås, i vissa fall komma att uppfattas såsom en föga repressiv åtgärd. Särskilt betänkligt är, om visstelsen i den öppna anstalten skulle präglas av relativ sysslolöshet. Skall fängelsestraff verkställas i en sådan anstalt, är det därför ur allmänpreventiv synpunkt av synnerlig vikt, att fången på ett effektivt sätt sysselsättes med arbete. I detta avseende sammanfalla de krav, som måste uppställas för att straffet skall verka allmänt avhållande från brott, med de hänsyn, som för brottslingens tillrättaförande fordra beaktande. Till stöd för den öppna anstaltsvårdens företråde framför den slutna i fråga om fängelsestraff har framför allt anförts, att fångarna å öppen anstalt skulle kunna sysselsättas mera rationellt än som vore möjligt vid slutna vård. Emellertid kan det ifrågasättas, om det såsom allmän regel i verkligheten låter sig genomföra att å öppen anstalt bereda fängelseklientelet effektiv sysselsättning i erforderlig utsträckning. Vid förslagets utarbetande synes ha åsyftats, att fängelsefångarna företrädesvis skulle ägna sig åt jordbruksarbete eller annat utomhusarbete. En på detta sätt anordnad verkställighet å öppen anstalt äger väl stora fördelar ur olika synpunkter i fråga om en stor grupp av fångar, men beträffande en ej obetydlig del av dessa är arbete av denna beskaffenhet icke lämpligt eller lära i varje fall avsevärda svårigheter möta mot att medelst sådant arbete bereda effektiv sysselsättning året runt. I betraktande härav synes den öppna anstaltsvården i synnerhet när strafftiden är kort böra vinna tillämpning med försiktighet, till dess vidgad erfarenhet vunnits om denna verkställighetsforms användbarhet i fråga om fängelseklientelet. Den avfattning, som förevarande paragraf erhållit, kan icke anses resa hinder häremot. Föreskriften att hänsyn skall tagas till föreliggande möjligheter att bereda arbete bör nämligen skäligen tolkas så, att den öppna vårdformen icke skall anlitas, om de arbetstillfällen, som förefinnas i öppen anstalt, ej erbjuda lämplig och full sysselsättning. Vid nu angivna förhållanden synas, trots de anförda betänkligheterna, ifrågavarande bestämmelser icke böra avstyrkas.

Propositionen.

Vid föredragning för beslut om avlämnande av förevarande proposition redogjorde departementschefen för vad som inom lagrådet förekommit samt anförde:

»För min del är jag väl medveten om att de skäl som tala för öppen anstaltsvård ha den största bärkraften i fråga om långtidsfångar. Jag har likväl ansett övervägande skäl tala för att fängelsefångar — och därmed flertalet av de fångar som ha mycket korta strafftider — i regel skola undergå hela straffet i öppen anstalt. De praktiska svårigheter som framhållits inom lagrådet kunna enligt min mening icke tillerkännas avgörande betydelse. Den större delen av korttidsfångarna torde, även om de icke ha någon före-

gående erfarenhet därav, med fördel kunna sättas i jordbruks-, trädgårds- eller liknande arbete vid öppna anstalter. Jag vill även erinra, att — enligt vad jag förutsatt — de öppna anstalterna skola i större utsträckning än beredningen tänkt sig utrustas för hantverks- eller verkstadsdrift. Vad inom lagrådet anförts i nu berörda hänseende har sålunda icke föranlett mig att vidtaga någon ändring i det remitterade förslaget. Jag vill emellertid framhålla, att jag delar uppfattningen att vid tillämpning av de föreslagna reglerna om fängelsefånges placering på öppen anstalt särskild hänsyn bör tagas till föreliggande möjligheter att bereda den dömde lämplig och full systerställning.»

Motionerna.

I *motionerna I: 434* och *II: 649* har yrkats, att i 44 § måtte vidtagas den ändringen, att straffånge finge, innan tre månader förflutit av strafftiden, överflyttas till öppen anstalt, allenast där särskilda skäl därtill vore, samt att sistnämnda eller 45 § måtte ändras på sätt justitieråden Guldberg och Santesson föreslagit.

49 §.

I denna paragraf regleras frågan om den som är intagen på slutan anstalt skall arbeta i enrum eller gemensamhet. Som regel skall arbete äga rum i gemensamhet, men det har uppdragits åt styresmannen att, då särskild anledning föreligger, bestämma om undantag härifrån.

I *motionen II: 650* har i enlighet med vad som angivits vid 4 och 5 §§ yrkats, att bestämmelserna i frågor som avses i 49 § måtte tillkomma styresmannen och anstaltsnämnden gemensamt.

52 och 53 §§.

Departementschefen har beträffande dessa bestämmelser bland annat yttrat följande:

»Såsom framgår av vad jag anförde i samband med frågan om öppen anstaltsvård har jag beträffande arbetets art och organisation å fångvårdsanstalterna funnit att de öppna anstalterna böra i större utsträckning än beredningen tänkt sig inrättas för verkstads- och hantverksdrift. Härigenom komma givetvis också yrkesutbildningssynpunkterna att bliva bättre tillgodosedda. För min del är jag dock icke benägen att för alla intagna tillmäta yrkesutbildningsfrågan den avgörande vikt som socialstyrelsen i sitt yttrande gjort. Yrkesutbildningen måste anses vara av relativt ringa betydelse i fråga om korttidsfångar, och även i andra fall kan det vara befogat att låta yrkesutbildningssynpunkten träda tillbaka, där omständigheterna göra det önskvärt att den intagne exempelvis placeras i utarbete. — — —

I enlighet med beredningens förslag har jag ansett rätten för fängelseånge att själv skaffa sig arbete böra begränsas till det fall att fången arbetar i enrum. I och för sig kunde det måhända vara önskvärt att denna möjlighet även i andra fall stode öppen för fången. Jag har emellertid kommit till den

uppfattningen att det på öppna anstalter skulle kunna medföra olägenheter ur disciplinär synpunkt, om någon eller några av de intagna finge syssla med eget arbete. Även på slutan anstalt synes det tills vidare lämpligast, att fånge, som sysselsättes med eget arbete, får arbeta i enrum. — — —

Liksom beredningen finner jag vidare möjligheten att bevilja intagen s. k. frigång, d. v. s. att arbeta hos arbetsgivare utom anstalten, böra vidgas. Av detta institut ha goda erfarenheter vunnits vid dess tillämpning i fråga om de till ungdomsfängelse dömda och vissa straffångar med lång strafftid. De betänkligheter som anförts mot förslaget i denna del synas icke allvarliga, om frigången, såsom jag anser riktigt, företrädesvis tillämpas såsom en förberedelse till frigivningen. En antydning härom synes böra inflyta i lagtexten. I ett yttrande har föreslagits att frigångssystemet borde i vissa fall utvecklas så, att den dömda skulle erhålla såväl arbete som bostad hos arbetsgivare utom anstalten, och sålunda bliva en motsvarighet till den inom sinnessjukvården tillämpade familjevården. Ätminstone för närvarande torde det dock icke vara tillrädligt att beträffande det ordinära fångklientelet så starkt bryta mot principen om straffet såsom en frihetsförlust.»

I *motionerna I: 433* och *II: 651* har betonats vikten av att för kvinnornas vidkommande finna arbetsformer, som kunde bliva till nytta för varje kvinna. På grund härav har i *motionerna* yrkats, att till 52 § första stycket skall fogas följande tillägg: »Vid anvisandet av arbete för kvinnor skall hänsyn tagas såväl till deras kvinnliga egenart som till deras yrkesutbildning.»

I *motionerna I: 434* och *II: 649* har hemställts, att 53 § — med hänsyn till det ur allmänpreventiva synpunkter motiverade kravet på effektivitet i straffbehandlingen — måtte utgå.

54 §.

Vid lagrådsremissen har *departementschefen* anfört följande:

»I fråga om de intagnas rätt att skaffa sig eller mottaga underhåll eller bekvämlighet utöver vad som består vid anstalten har jag godtagit beredningens ståndpunkt, att straffånge från anstaltstidens början skall få för sin arbetsinkomst i vidgad omfattning inköpa vissa varor som tillhandahållas vid anstalten — den missvisande beteckningen premievaror har jag ansett böra slopas — men att det därutöver skall finnas en möjlighet att såsom belöning för arbetsflit och gott uppförande tillerkänna fången rätt att inköpa ytterligare sådana varor. Anvisningar härom böra utfärdas av fångvårdsstyrelsen. Såsom belöning bör straffånge vidare kunna medgivas rätt att åtnjuta annan förmån eller bekvämlighet, som är förenlig med god ordning. Samma regler synas böra gälla för bötesfånge. Med hänsyn till den korta strafftiden torde det dock mera sällan ifrågakomma att medgiva bötesfånge ökad inköpsrätt eller särskild förmån. Fängelsefånge skall enligt beredningens förslag icke äga att, såsom för närvarande, skaffa sig underhåll utifrån men i stället äga att för sin arbetsinkomst eller för egna medel inköpa de premievaror som enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar högst skulle kunna medgivas straffånge. Däremot skall fängelsefånge som är intagen på slutan an-

stalt behålla rätten att skaffa sig enklare bekvämlighet. Jag har, såsom i det föregående angivits, icke kunnat ansluta mig till förslaget i dessa delar. De skäl som beredningen anfört — främst att skillnaden mellan mer och mindre gynnsamt lottade fängelsefångar borde utjämnas — har jag visserligen funnit beaktansvärda men ansett böra vika för önskvärldheten av att tills vidare bibehålla en mera markerad skillnad mellan straffarbete och fängelse. Då fängelsefångarna i stor utsträckning komma att vara intagna på särskilda öppna anstalter, har jag icke heller funnit anledning att i förevarande hänseende göra någon skillnad mellan slutna och öppna anstalter. Jag förutsätter, såsom jag i det föregående framhållit, att stadgandet i tillämpningen erhåller en restriktiv tolkning. Fånge bör ej medgivas att uteslutande hålla sig med egen mat eller att helt möblera sitt rum. I enlighet med vad beredningen föreslagit i fråga om förvarade och internerade har jag funnit mig böra, till undvikande av att de intagna parasitera på anhöriga eller andra personer, såtillvida inskränka fängelsefånges rätt att mottaga underhåll eller bekvämlighet utifrån, att han icke må mottaga gåva, varigenom givaren oskäligt betungas. Att i fängelsefånges rätt att själv skaffa sig eller mottaga underhåll eller bekvämlighet ingår rätt att inköpa sådana varor som tillhandahållas vid anstalten i full utsträckning torde icke behöva angivas.

Även enligt min mening bör straffånge undantagsvis kunna helt eller delvis beviljas samma rättigheter som fängelsefånge åtnjuter.»

I motionerna *I: 434* och *II: 649* har yrkats, att i enlighet med strafflagberedningens förslag fängelsefånges rätt att själv hålla sig med kost måtte avskaffas.

55—60 §§.

Dessa paragrafer, som sakna motsvarighet i beredningens förslag, vilket icke omfattar ungdomsfängelse, överensstämmer i allt väsentligt med de regler, som för närvarande gälla i fråga om verkställighet av ungdomsfängelse och vilka återfinnas i 7—11 §§ lagen om ungdomsfängelse samt 1 kap. stadgan den 8 juni 1938 angående vård och behandling av dem som ådömts ungdomsfängelse. Åtskilliga bestämmelser av mera allmän natur i sistnämnda stadga överensstämmer med bestämmelser i 1938 års fångvårdsstadga, vilka erhållit sin motsvarighet i de allmänna bestämmelserna i det här föreliggande lagförslaget. I förhållande till nu gällande bestämmelser upptaga förevarande paragrafer allenast obetydliga ändringar.

Beträffande 59 § har i *motionen II: 650* yrkats, att män och kvinnor måtte likställas i fråga om undervisning och utbildning, till följd varav paragrafen borde erhålla följande lydelse:

Undervisning och utbildning skola meddelas i industriellt yrke, hantverk, jordbruk, husligt arbete och, där det låter sig göra, i annat lämpligt yrke. I övrigt skall — — — fångvårdsstyrelsen bestämma.

Särskild uppmärksamhet — — — och idrott.

70 §.

Enligt 70 § i propositionen, som i denna del överensstämmer med beredningens förslag, må endast den hälft av intagens arbetspremiemedel eller inkomst av eget arbete, som utgör disponibla medel, användas till understöd åt närstående. Den andra hälften — s. k. besparade medel — får som regel icke brukas för detta ändamål.

I motionen II: 650 har föreslagits, att både disponibla och besparade medel skulle få användas till understöd åt familj och andra närstående, till följd varav 70 § borde erhålla följande lydelse:

Disponibla och besparade medel må av den intagne användas till understöd åt närstående. Disponibla medel må även användas till gäldande av skadestånd eller fullgörande av annan förpliktelse ävensom till inköp av varor som tillhandahållas vid anstalten eller till annan personlig förmån, vartill han är berättigad.

76 §.

I motionen II: 650 anföres, att genom den åt fångvårdsstyrelsen lämnade befogenheten att döma till förlängning av strafftiden gjorts ett betänkligt avsteg från principen om största möjliga rättssäkerhet. Därest så svåra disciplinbrott förekomme, att de icke kunde beivras med de i 75 § föreskrivna disciplinmedlen, borde enligt motionärernas mening dessa brott upptagas av domstol. I enlighet härmed har i motionen yrkats, att 75 § måtte utgå och att, om så befunnos nödvändigt, en bestämmelse infördes, som hänvisade svårare disciplinförbrytelser till handläggning vid domstol.

Reformens ikraftträdande och genomförande.

Departementschefen har i fråga om reformens ikraftträdande och genomförande yttrat bland annat följande:

»Det är uppenbarligen ett önskemål att verkställighetsreformen får träda i kraft snarast möjligt. Att detta såsom beredningen föreslagit skulle kunna ske den 1 januari 1946 får dock anses uteslutet, bl. a. med hänsyn därtill att den nya verkställighetslagen för sin tillämpning förutsätter utfärdandet av administrativa och organisatoriska föreskrifter i betydande omfattning. Jag har fördenskull ansett nödvändigt att med ikraftträdandet av den nya lagstiftningen får anstå till den 1 juli 1946. Enligt min mening bör man icke uppskjuta ikraftträdandet på obestämd tid i avvaktan på att den för reformens genomförande nödvändiga omorganisationen av anstaltsväsendet till fullo genomförts. Det synes mig bättre att under en övergångstid anstalterna erhålla en mera provisorisk karaktär för att efterhand förbättras än att de nya synpunkterna på verkställighetsfrågorna icke bliva förda ut i livet. En förutsättning för att reformen skall kunna träda i kraft den 1 juli 1946 är dock, att nödigt antal öppna platser kan åstadkommas till dess.

I detta hänseende synes mig viktigast att erforderligt antal öppna platser för sådana fängelsefångar, som ha mycket korta strafftider, ställes till förfogande. Överförandet till öppna anstalter av andra fångar kan tänkas ske mera successivt. Givetvis bör emellertid arbetet för anskaffandet av öppna anstalter även för dessa fångar bedrivas med all skyndsamhet. I fråga om fängelsefångarna bör redan vid den nya lagstiftningens ikraftträdande platsbehovet vara åtminstone i det närmaste täckt.

Beredningens plan för korttidsfångarnas fördelning på öppna anstalter låter sig svårligen genomföra till den 1 juli 1946. Uppförandet av nybyggnader synes mig överhuvud taget kräva så omfattande överväganden och förberedande undersökningar, att det icke torde vara möjligt att för riksdagen framlägga förslag härom förrän tidigast våren 1946, varefter ytterligare tid måste beräknas för uppförandet. Jag vill i nu avsedda hänseende anmärka, att den av beredningen föreslagna nya anstaltstypen endast är löst skisserad. För min del hyser jag den uppfattningen, att förenklingar skulle, utan åsidosättande av några beaktansvärda hänsyn, låta sig genomföra.

Det öppna anstaltsutrymme som erfordras för verkställighetsreformens genomförande med avseende å fängelsefångarna torde fördenskull till en början böra tillgodoses genom anskaffande av ett antal kolonier. — — —

Förberedande undersökningar för genomförande av det program för anstaltsväsendet jag här skisserat ha påbörjats och för ändamålet erforderliga anslag torde i vissa hänseenden få äskas redan vid innevarande riksdag. Den närmare utformningen av planen synes i övrigt böra föreläggas riksdagen nästa år.

Lika viktigt som anskaffandet av det öppna anstaltsutrymmet är emellertid, att den modernisering av de befintliga fångvårdsanstalterna, som erfordras för att verkställighetsreformen ej skall stanna å papperet, blir genomförd. Åtskilligt av vad strafflagberedningen föreslagit i syfte att giva anstalterna en mera ljus och öppen karaktär är av den beskaffenhet, att genomförandet därav är önskvärt oberoende av de nya verkställighetsreglerna. Som exempel å arbeten av sådan art kan nämnas upphuggning av cellfönster, igenläggning av korridor-golv, samt inredande och förbättrande av verkstadslokaler. Härtill kommer, att de nya reglerna om utsträckt gemensamhet nödvändiggöra en del ändringsarbeten vid anstalterna, såsom sammanslagning av bostadsceller till arbetsrum för två eller flera fångar, inredande av dagrum för fritidsvistelse och fritidssysselsättning m. m. Dessa arbeten böra i största möjliga utsträckning vara utförda då reformen träder i kraft. Redan till innevarande års riksdags höstsession torde erforderliga medel härför böra begäras, så att arbetena, därest den ifrågasatta lagstiftningen kommer till stånd, kunna påbörjas och bedrivas med all erforderlig skyndsamhet.»

Utskottet.

När i slutet av 1700-talet de tidigare sällan förekommande frihetsstraffen började få ökad användning i Sverige, verkställdes de under sådana former att de framstå som endast föga lämpligare än de då vanliga kroppsstraffen. Särskilt var det otillfredsställande, att de till frihetsstraff dömda utan någon differentiering sammanfördes med varandra och med andra omhändertagna, ofta i kallare och andra hälsovådliga utrymmen. Det var emellertid först i samband med den vittgående fängelsereformen i mitten av 1800-talet som frihetsstraffen fingo en dominerande ställning i straffsystemet. Fängelsereformen innebar framför allt den nyheten att gemensamhetsstraffet, i den mån cellutrymme blev tillgängligt vid de cellfångelser som tillskapades i skilda delar av landet, utbyttes mot enrumssstraff enligt det s. k. Pennsylvania-systemet, vilket innebar att fångarna höllos strängt isolerade under hela dygnet. Cellstraffet betraktades visserligen som strängare än gemensamhetsstraffet — detta framgår bl. a. av att fångarna fingo åtnjuta visst avdrag å straffet för den tid varunder de höllos i enrum — men vad som förekom under lagstiftningsarbetet ger otvivelaktigt vid handen, att cellstraffets införande till alldeles övervägande del motiverades av omtanke om fångarnas bästa; man ville förbättra dem genom att undanröja faran för menlig påverkan och bereda dem tillfälle till självrannsakan och ånger. Att straffet därigenom i annat avseende blev förenat med ökat lidande för fången var en följdverkan som i och för sig icke torde ha varit åsyftad.

Cellstraffets användning utökades i skilda etapper, varvid även rätten till avdrag å strafftiden fick bortfalla. Kravet på isolering från yttvärlden medförde att även i övrigt tämligen stränga verkställighetsregler blevo gällande. Efter hand blev emellertid den meningen allt mera framträdande, att isoleringen icke främjade de dömdas tillrättaförande utan i stället gjorde dem håglösa, odugliga till arbete i det fria och överhuvud taget främmande för vanligt samhällsliv. Den tilltagande misstron mot de rådande verkställighetsformernas ändamålsenlighet föranledde ej någon genomgripande reform av dessa, utan man nöjde sig med att i viss mån begränsa och uppmjuka de dömdas isolering, samtidigt som man sökte förbereda dem till frigivningen genom att gradvis tillerkänna dem vissa rättigheter och förmåner enligt det s. k. progressivsystemet. Detta system var måhända i en del fall till gagn, bl. a. ur disciplinär synpunkt, men genom att lägga större vikt vid mera obetydliga förmåner än vid en ökning av den personliga friheten fick det en i viss mån småaktig prägel och kunde i varje fall icke undanröja de förslöande verkningarna av inspärningen på de slutna cellfångelserna, vilka, även om inskränkningar gjorts i cellstraffet, dock ännu i dag bilda grundstommen i fångvårdens anstaltssystem. Bortsett från några mindre omfattande försök med öppen fångvård har verkställigheten av de ordinarie frihetsstraffen sålunda icke blivit föremål för någon omgestaltning av större betydelse. Under de allra senaste åren har, huvudsakligen i administrativ ordning, genomförts ett flertal genomgripande förändringar. Bl. a. har

den öppna vården utvidgats, cellstraffet ytterligare uppmjukats, anordningarna för fångarnas sysselsättning utvidgats och vissa av progressivsystemets överdrifter avlägsnats. För det fortsatta reformarbetet ha de erfarenheter, som därvid vunnits, varit till stor nytta.

Den tveksamhet och brist på klara linjer som kännetecknat reformarbetet på straffverkställighetens område har uppenbarligen haft samband med farhågor att en mildring av verkställigheten skulle medföra ogynnsamma verkningar. Alldeles särskilt synes man av denna anledning ha tvekat att alltför mycket minska fångarnas isolering, ehuru denna på sätt ovan sagts egentligen tillkommit ur förbättringssynpunkt. Dessa farhågor ha emellertid gjort sig mindre starkt gällande under det betydligt mera omfattande reformarbete på straffsystemets område som pågått under de sista decennierna.

Frågan om en översyn av straffverkställigheten behandlades av utskottet vid 1942 års riksdag i anledning av två i ämnet väckta motioner. I sitt av riksdagen godkända, avstyrkande utlåtande (nr 61) över motionerna anförde utskottet, att vissa av de i motionerna berörda frågorna, bl. a. klienteletts uppdelning, cellsystemet samt arbetets organisation och ersättning, vore förtjänta av närmare utredning. Då de ifrågavarande spörsmålen vore nära förbundna med de straffrättsliga reaktionsformernas reformering, borde strafflagberedningen, som anförtrots utredningen härav, i samband därmed beakta de nämnda verkställighetsfrågorna. Det nu föreliggande förslaget till verkställighetsreform är i allt väsentligt grundat på den utredning som strafflagberedningen utfört, därvid beredningen, med beaktande av sambandet mellan verkställighetens och straffsystemets reformering, med hänsyn till reformbehovets styrka ansåg sig först böra upptaga frågan om en verkställighetsreform. Jämte de nyssnämnda verkställighetsfrågorna berör förslaget samtliga övriga spörsmål som angå verkställigheten av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring och internering. Förslaget omfattar även den av strafflagberedningen behandlade frågan om fångvårdens anstaltsorganisation, dock endast i vad angår de grundläggande principerna för anstaltsväsendet.

Utskottet delar den till grund för förslaget liggande uppfattningen att behovet av en verkställighetsreform är trängande. Ett särskilt skäl att skyndsamt ändra de nuvarande verkställighetsreglerna utgör också enligt utskottets mening det förhållandet att dessa regler på grund av sin delvis mycket otidsenliga karaktär icke kunnat till fullo iakttagas utan delvis erhållit annan innebörd genom administrativa åtgärder eller stadgad praxis. Det synes vara av vikt att behandlingen av de till frihetsstraff dömda blir i lag klart och fullständigt reglerad.

Med hänsyn till reformbehovets styrka synas de betänkligheter, som vissa myndigheter anført mot att genomföra en verkställighetsreform utan samband med reformer på straffsystemets område, böra få vika. Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om vad i propositionen anförts därom, att det för straffsystemets slutliga utformning synes vara av betydelse att formerna för verkställighet av det ordinära frihetsstraffet äro fastslagna. Om

man, såsom skett i förslaget, i huvudsak begränsar strafflidandet till själva frihetsförlusten, kan detta giva anledning till förenklingar av det straffrättsliga reaktionssystemet, eftersom det i fråga om de intagnas behandling då icke kan uppställas någon mera väsentlig skillnad mellan olika former av frihetens förlust.

Med utgångspunkt från den nämnda principen, att det i straffverkställigheten inneslutna strafflidandet väsentligen kan begränsas till själva frihetsförlusten, har i förslaget upptagits en rad bestämmelser, som innefatta betydande avvikelser från vad som nu gäller. Bl. a. innebär förslaget att den öppna anstaltsvården väsentligt utvidgas, att enrumsstraffet i princip avskaffas samt att de intagna erhålla större möjligheter att upprätthålla förbindelse med yttervärlden och vidgade förmåner i fråga om rent personliga angelägenheter, varvid en progressiv fångbehandling endast i mycket begränsad utsträckning bibehålles. I fråga om de intagnas sysselsättning förutsättes i förslaget att deras arbetskraft skall tillvaratagas på ett mera rationellt sätt samt att ökade krav skola ställas på deras arbetsvillighet och arbetsintensitet. I alla dessa avseenden kan utskottet i princip ge förslaget sin tillslutning. De erinringar utskottet har att framställa mot förslaget äro upptagna här nedan under olika paragrafer.

4 §.

Såväl beredningen som departementschefen ha betonat vikten av att det utomstående inslaget i fångvården förstärkes. På grund härav har i propositionen, liksom tidigare av beredningen, föreslagits, att i varje anstalt vid styresmannens sida skall stå en anstaltsnämnd.

Bestämmelser om nämndens sammansättning och funktion ha givits i 4 och 5 §§ i förslaget. Nämnden skall enligt 4 § bestå av styresmannen, minst två andra befattningshavare vid anstalten samt minst två av länsstyrelsen utsedda personer. Av de sistnämnda bör en vara domare eller eljest lagfaren och den eller de övriga äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet o. d. Nämnden skall huvudsakligen intaga en i förhållande till styresmannen rådgivande ställning. Det föreskrives i den föreslagna 4 §, att styresmannen skall, när det kan ske utan dröjsmål, samråda med nämnden i fråga om de intagnas behandling och om eftervård m. m. Nämnden har därjämte att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt skall medverka till upprätthållandet av önskvärd förbindelse mellan intagen och honom närstående.

För att giva fångvården en mera social prägel än den för närvarande äger, är det enligt utskottets uppfattning av betydelse att tillse att fångvården icke organiseras som något för sig avskilt, där endast fackmännen äga inflytande. Genom att möjligheter skapas för socialt intresserade lekmän att följa och taga del i fångvårdsarbetet kan detta komma att tillvinna sig det ökade förtroende och intresse från allmänhetens sida, som synes vara en viktig förutsättning för att den sociala sidan av fångvårdsarbetet verkligen

skall komma att ge resultat. Det förhållandet att fångvården länge blivit efter i den sociala utvecklingen torde delvis kunna tillskrivas den omständigheten, att fångvården icke varit föremål för allmänhetens uppmärksamhet och intresse. För dem som äro intagna i fångvårdsanstalterna torde det jämväl — icke minst ur psykologisk synpunkt — vara av betydelse att från den egentliga fångvården fristående personer följa den behandling som kommer de intagna till del.

På grund av det anförda tillstyrker utskottet, att de nuvarande anstaltsnämnderna utbyggas, så att vid varje anstalt kommer att finnas en nämnd. I fråga om nämndens funktion biträder utskottet förslaget att den huvudsakligen skall vara av rådgivande natur. Gentemot vad i motionen II: 650 anföres om att nämnden bör äga medbestämmanderätt beträffande de intagnas behandling och anordnandet av eftervård åt dem vill utskottet åberopa vad strafflagberedningen anför i denna fråga. Beredningen har framhållit, att man för att tillgodose lekmannainflytandet icke borde gå till överdrift. Om fångvårdsorganens befogenheter i allt för stor utsträckning överflyttades till utomstående, vore det att befara, att fångvårdspersonalens ansvarskänsla och intresse för uppgiften skulle slappna. Åtskilliga frågor vore enligt vad beredningen anför också av sådan art att de för sin lösning krävde särskild fackkunskap. De måste också icke sällan avgöras utan dröjsmål. — I fråga om nämndens uppgifter föreslår utskottet emellertid den ändring i propositionen att från strafflagberedningens förslag upptages bestämmelsen att nämnden må besluta framställning till Konungen eller fångvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhållandena å anstalten i övrigt. Härigenom har utskottet velat understryka nämndens självständiga och fristående ställning.

Beträffande anstaltsnämndens sammansättning har i samma motion rests invändningar mot förslaget att en av de av länsstyrelsen utsedda representerarna skall vara eller ha varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren. I motionen har också uttryckts önskemål om större inflytande från socialt verksamma personer i anstaltsnämnderna.

Vid ställningstagande till frågan om nämndens sammansättning har det för utskottet avgörande varit, att huvudsyftet med nämnden såsom ovan anförts skall vara att skapa ett samband mellan samhällslivet i allmänhet och fångvården. Genom nämnden ernås icke blott att fångvården tillföres fruktbarande impulser utifrån utan därigenom skapas även en möjlighet till kontroll över de intagnas behandling. Med hänsyn härtill bör det utomstående inslaget i nämnden vara det förhärskande och sålunda — då av praktiska skäl antalet ledamöter icke bör överstiga fem — förutom styresmannen icke mer än en ledamot vara befattningshavare vid anstalten. Då nämnden vid sina sammanträden härutöver kan höra de befattningshavare den finner erforderligt, synes med den föreslagna sammansättningen fångvårdsmannasympunkterna bliva tillräckligt tillgodosedda. Utskottet gillar förslaget i propositionen att en ledamot bör vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller

eljest vara lagfaren. Då nämndens ledamöter hava att regelbundet besöka anstalten, kommer det för de intagna att kännas som en särskild trygghet att de kunna påkalla intresse för sina personliga angelägenheter hos en domare eller annan jurist. Minst en av nämndens ledamöter bör äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete för att kunna bidra till fyllandet av nämndens viktiga uppgift i fråga om eftervården. Beträffande kompetenskraven för den fjärde ledamoten i nämnden innehåller utskottets förslag icke någon bindande anvisning. Det synes böra stå den utnämmande myndigheten fritt att välja mellan någon i socialt arbete verksam person och annan för uppgiften lämplig. Genom vad sålunda föreslagits synes vad i motionen II: 650 anföres om att i anstaltsnämnderna borde lämnas rum för ett större inflytande från socialt verksamma personer hava vunnit beaktande.

För att giva nämnden en självständig ställning och för att framhäva betydelsen av de uppgifter som tillkomma nämndens ledamöter synes det utskottet lämpligast att ledamöterna med undantag av styresmannen utses av Kungl. Maj:t, därvid Kungl. Maj:t även torde böra förordna ordförande i nämnden. Då nämnden skall intaga en i förhållande till styresmannen rådgivande ställning förordar utskottet att ordförande skall utses bland dem som icke äro befattningshavare vid anstalten.

Beträffande tillsättandet av den ledamot, som skall vara befattningshavare vid anstalten, har beredningen uttalat, att det vore lämpligt att särskilt vid de större anstalterna de lägre befattningshavarna erhöle starkare representation i nämnden än vad för närvarande vore fallet. Representanter för dessa syntes böra väljas av vederbörande personalorganisations lokalavdelning. Även utskottet är av den mening, att förslagsrätt bör tillkomma personalen.

På Kungl. Maj:t synes det böra ankomma att pröva i vad mån suppleanter erfordras för nämndens ledamöter. Särskilt när till en anstalt höra anläggningar på olika platser kan det vara lämpligt att lokala representanter, vilka lätt kunna följa arbetet å anstalten, ha säte i nämnden.

24 och 25 §§.

I vissa av de yttranden som avgåvos över strafflagberedningens förslag gjordes med skärpa gällande att dess genomförande, åtminstone i vissa delar, skulle medföra olägenheter ur allmänpreventiv synpunkt genom att straffhotets verkan försvagades. Till bemötande härav har departementschefen i propositionen bl. a. anfört, att en straffverkställighet som, med bibehållande av nödig fasthet, i görlig mån tillgodoser syftet att främja de dömdas tillrättaförande och därmed förebygga återfall, i längden även för allmänna rättsuppfattningen torde förefalla mera rationell och effektiv än en verkställighet, som för att betona straffets karaktär av avskräckningsmedel innefattar föreskrifter som ej ha annan mening än att tillfoga den

dömde ett lidande utöver själva frihetsförlusten. Departementschefen har i detta sammanhang uttalat, att straffets allmänpreventiva verkan enligt en utbredd uppfattning bygger mindre på avskräckning än på den moralbildande och moraluppehållande effekten av vetskapen om straffrättsordningens existens och upprätthållande överhuvud taget.

I motionerna I: 434 och II: 649 har i anslutning till vad lagrådet i denna fråga uttalat anförts, att det icke vore tillfyllest att man för tillgodoseende av de allmänpreventiva synpunkterna endast hade att bygga på ett uttalande i motiven utan att det i lagtexten borde givas något uttryck åt dessa synpunkter. Detta syntes lämpligen kunna ske genom ett stadgande i förslaget 24 §, att verkställigheten skall ske på sådant sätt att under beaktande av straffets betydelse för den allmänna laglydnaden den intagnes tillrättaförande främjas.

Såsom i propositionen anförts kan man icke taga ställning till de uppställda principerna för verkställigheten utan att beakta i vad mån de kunna genomföras utan att andra viktiga synpunkter åsidosättas. Det gäller därvid framför allt att avgöra, huruvida en i enlighet med förslaget anordnad straffverkställighet kan tänkas äventyra straffets allmänpreventiva uppgift, d. v. s. att avhålla medborgarna i gemen från brottslighet, eller dess individualpreventiva funktion att förebygga återfall i brott från den dömdes sida. Enligt utskottets mening måste denna straffets dubbla funktion beaktas av lagstiftaren vid straffverkställighetsreglernas utformning. Måhända har i första punkten av 24 § den individualpreventiva synpunkten — den intagnes tillrättaförande — något ensidigt understrukits. Utskottet föreslår därför att paragrafen inledes med en föreskrift att intagen skall behandlas med fasthet och allvar, en bestämmelse som även har betydelse ur allmänpreventiv synpunkt. I samband härmed torde böra upptagas det självklara humanitetskravet att behandlingen av den dömda icke får vara kränkande, att hänsyn skall tagas till hans människovärde. Att ålägga de verkställande organen att vid fångbehandlingen beakta straffets betydelse för den allmänna laglydnaden vore enligt utskottets mening icke lämpligt, då den enskilde fångvårdsmannen i en dylik föreskrift måhända skulle kunna finna stöd för uppfattningen att den intagne bör tillfogas särskilt lidande utöver det som ligger i själva frihetsförlusten. Straffverkställighetens individualpreventiva uppgift synes bäst komma till uttryck genom en anvisning att den intagne skall sysselsättas med lämpligt arbete samt i övrigt erhålla sådan behandling att hans anpassning i samhället därigenom främjas. Slutligen är det av största betydelse att allt vad som är möjligt göres för att förebygga skadliga verkningar av frihetsförlusten.

Utskottet föreslår att nu angivna grundsatser sammanföras i första stycket av 24 §, varigenom första stycket av 25 § bortfaller.

Enligt 25 § tredje stycket i propositionen äger styresmannen, om det erfordras för upprätthållande av ordning och säkerhet inom anstalten, besluta om inskränkning i de förmåner som enligt denna lag tillkomma intagen. Be-

träffande innebörden av denna bestämmelse vill utskottet erinra att den icke får anses grunda någon befogenhet att hålla intagen i enrum under andra förutsättningar eller för längre tid än som sägs i 48—51 §§.

Ett i motionen II: 650 framställt yrkande, att styresmannen endast i förening med en av anstaltsnämndens övriga ledamöter skall äga meddela beslut enligt 25 § tredje stycket och att sådant beslut fortast möjligt skall underställas anstaltsnämnden, är besvarat genom vad utskottet ovan under 4 § anfört angående anstaltsnämndens kompetens.

27 och 28 §§.

I förslaget ha upptagits vissa bestämmelser beträffande intagna kvinnor som äro havande eller som fött barn. Sålunda stadgas i 28 §, att förlossning av intagen kvinna såvitt möjligt skall ske på sjukhus eller förlossningshem och att kvinnan, om så finnes behöfligt, i god tid före förlossningen skall överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård, samt i 27 § att fångvårdsstyrelsen i viss ordning kan medgiva kvinna, som vid intagningen medför spätt barn eller därefter föder barn, att behålla barnet hos sig under amningstiden och, om särskilda förhållanden påkalla det, jämväl utöver nämnda tid. Dessa bestämmelser torde icke behöva tillämpas i större utsträckning med hänsyn till den möjlighet till uppskov med verkställighet som 15 § innebär för havande eller ammande kvinnor och det förbud i vissa fall mot häktning av sådan kvinna som upptagits i förslaget till ändrad lydelse av 19 § strafflagens promulgationsförordning. Utskottet vill emellertid framhålla, att samtliga ifrågavarande stadganden i väsentlig grad ha till uppgift att tillvarata barnets intresse och böra tillämpas med beaktande av detta syfte. Det är angeläget att barn icke födas eller få vistas i fångvårdsanstalter och i varje fall måste det oundgängligen förebyggas att en sådan vistelse efterlämnar något intryck i deras föreställningsliv. Med hänsyn härtill synes det t. ex. icke böra förekomma att fångvårdsstyrelsen med stöd av 27 § medger kvinna att behålla barn hos sig i anstalten under någon längre tid.

30 §.

I 30 § stadgas bl. a. att intagen är skyldig att i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer deltaga i undervisning som meddelas inom anstalten samt att intagen skall uppmuntras till självstudier och annan lämplig fritidssysselsättning. I sistnämnda avseende kompletteras stadgandet av bestämmelserna i 29 § tredje stycket om anordnande av gymnastik- och idrottsövningar, i 31 § om rätt för intagen att skaffa sig eller mottaga sådant som kan bereda honom lämplig sysselsättning under fritid samt i 52 § tredje stycket om möjlighet för intagen att med inskränkning i arbetstiden få ägna sig åt studier eller annan utbildning.

Beträffande skyldigheten att deltaga i undervisning vill utskottet fram-

hålla att det endast i undantagsfall synes böra ifrågakomma att mot deras vilja ålägga andra än yngre intagna att deltaga i teoretisk undervisning. Där- emot bör frivilligt deltagande i undervisning på allt sätt uppmuntras, bl. a. genom att tillämpa nya, gärna individuellt betonade undervisningsformer, t. ex. korrespondensundervisning, studiecirkel m. m. Än större vikt torde man emellertid böra lägga vid de intagnas fritidssysselsättning. Att söka för- må de intagna att på ett nyttigt sätt tillvarata fritiden är enligt utskottets mening en av de främsta uppgifterna för en modern fångvård. Övningar i praktiska färdigheter böra därvid främjas i lika mån som bokliga studier. Utskottet erinrar att beredningen föreslagit särskilda anslag för dessa ändamål och att redan i årets riksstat beräknats ett belopp för bidrag till kostnader för intagnas korrespondensstudier.

34 §.

Utskottet finner de i 34 § upptagna bestämmelserna om de intagnas brev- växling vara väl avvägda och ägnade att inom de gränser som frihetsförlusten utstakar bereda de intagna erforderlig frihet. Utskottet kan sålunda icke till- styrka det i motionen II:650 framlagda förslaget till annan utformning av ifrågavarande lagrum. På förut anförda skäl avstyrker utskottet även motio- närernas yrkande att styresmannens beslut om kvarhållande av brev skall underställas anstaltsnämnden för godkännande.

35 §.

De i 35 § upptagna besöksreglerna ha enligt utskottets mening fått en lämp- lig utformning. Beträffande stadgandet i paragrafens tredje stycke, innebä- rande att styresmannen i fråga om besök av annan person än särskilt utsedd ledamot av anstaltsnämnd må förordna att tjänsteman vid anstalten skall vara tillstädes, kan dock göras gällande att stadgandets ordalydelse måhända ger intryck av att bevakning vid besök skall anordnas i större utsträckning än enligt den nuvarande bestämmelsen, som innebär att styresmannen skall förordna om bevakning vid besök, om han så aktar nödigt. Utskottet, som icke funnit skäl att föreslå någon annan ändring av lagtexten än en av änd- ringarna i 4 § föranledd redaktionell jämkning, vill understryka att det före- slagna stadgandet enligt vad departementschefen anfört tvärtom åsyftar att ge uttryck åt den uppfattningen att bevakning vid besök endast bör komma till användning när det är erforderligt ur ordnings- och säkerhetssynpunkt eller av andra särskilda skäl.

36 §.

De i 36 § föreslagna bestämmelserna om permission innefatta betydelse- fulla utvidgningar av de möjligheter härtill som gällande lag erbjuder. Ut- skottet, som i likhet med departementschefen anser permissionen utgöra ett värdefullt medel att motverka det skadliga inflytandet av isoleringen på en anstalt, vill emellertid framhålla, att permissionsinstitutet måste ha sitt hu-

vudsakliga användningsområde vid de längre strafftiderna, där det ock synes böra ingå som ett led i verkställigheten, när icke särskilda skäl däremot äro. Vid kortare strafftider synes permission endast undantagsvis böra förekomma, enär frihetsberövandet i annat fall torde bliva alltför uttunnat. Förutsättningen för att permission skall kunna beviljas vid kortare frihetsstraff har i propositionen uttryckts på sådant sätt, att »vägande skäl» skall föreligga. I motionerna I: 434 och II: 649 har med hänvisning till ett uttalande av lagrådet och under åberopande av vikten att stor aktsamhet iakttagas vid beviljande av permission yrkats, att »vägande skäl» skall utbytas mot »synnerliga skäl». Utskottet, som anser att varsamhet är på sin plats vid beviljande av permission, föreslår att bestämmelsen ändras på sådant sätt att starka skäl skola föreligga för att en korttidsfånge skall kunna beviljas permission. I anslutning härtill vill utskottet dock framhålla, att det i många fall även om strafftiden icke är särdeles lång torde få anses föreligga starka skäl att mot slutet av anstaltstiden bevilja intagen permission för att personligen söka arbete. Synpunkten att varsamhet skall iakttagas synes ock böra leda till att såsom allmän förutsättning för permission uppställas att fara för missbruk ej kan anses föreligga.

40 §.

I motionen II: 650 har i anslutning till 40 § i förslaget riktats kritik mot att eftervården av strafflagberedningen och Kungl. Maj:t accepterats i det skick den för närvarande har. Därvid har bland annat uttalats att ansvaret för eftervården borde i mindre utsträckning än vad som nu är fallet överlåtas på enskilda hjälporgan.

Utskottet, som inhämtat att Kungl. Maj:t på förslag av strafflagberedningen uppdragit åt fångvårdsstyrelsen att verkställa utredning angående det enskilda skyddsarbetets organisation samt att vid detta utredningsarbete bland annat upptagits frågan om att öka det statliga inflytandet vid den eftervårdande verksamheten, finner med hänsyn härtill icke skäl föreslå någon ytterligare åtgärd med anledning av vad i motionen i denna del anförts.

44—47 §§.

Såsom ovan anförts innebär förslaget bl. a. att den öppna anstaltsvården väsentligt utvidgas på bekostnad av den slutna. För detta ändamål skola enligt förslaget tagas i anspråk befintliga och nyförvärvade kolonier av den lantgårdstyp, som fångvården sedan länge med gott resultat prövat i mindre omfattning, ävensom ett antal nybyggda öppna anstalter — till den närmare utformningen av dessa har propositionen dock icke tagit ställning — samt, huvudsakligen för att möta tillfälliga stegringar av klientelet, öppna förläggningar, främst avsedda för fångar med längre strafftid. Allteftersom öppna anstalter tillkomma skall ett antal äldre slutna fångelser nedläggas. Under en övergångstid skall det ökade behovet av öppna anstalter tillgodoses utslutande genom inrättande av kolonier. På de öppna anstalterna skola de in-

tagna företrädesvis sysselsättas med arbeten i det fria men i lämplig utsträckning även med verkstadsarbete och hantverk.

Utskottet, som anser det vara ett betydelsefullt framsteg att ersätta behandlingen i de ålderdomliga slutna anstalterna med vård under friare former, ansluter sig i princip till förslaget i denna del men vill framhålla såsom önskvärt att man icke under någon mera avsevärd tid stannar vid provisoriet att använda endast kolonier för den öppna anstaltsvården. Visserligen skola kolonierna, enligt vad som uttalas i förslaget, i viss utsträckning förses med enmansutrymmen, men delta oaktat torde det komma att finnas många intagna som av olika skäl ej lämpligen böra vara intagna på anstalter av kolonikaraktär, ehuru det ur behandlingssynpunkt är olämpligt att placera dem i slutna fängelser. Det är därför av vikt att frågan om nybyggnad av öppna anstalter snarast bringas till en lösning.

Beträffande grunderna för det ordinära fångklienteleets fördelning mellan öppen och sluten anstaltsvård ha bestämmelser upptagits i 44—46 §§ i förslaget till verkställighetslag. Straffångar och bötesångar skola börja undergå straffet i slutna anstalt men kunna därifrån överföras till öppen anstalt. Såvitt angår bötesångar samt straffångar med högst tre månaders strafftid skall förflyttning till öppen anstalt dock endast kunna ske när särskilda skäl därtill äro. Fängelseångar skola i princip undergå hela straffet i öppen anstalt.

Innebörden av de föreslagna reglerna bör ses mot bakgrunden av de bestämmelser som enligt förslaget skola gälla beträffande förfarandet vid fångarnas fördelning. Beslutanderätten i frågor om placering å anstalt och förflyttning mellan anstalterna tillkommer enligt 26 § tredje stycket fångvårdsstyrelsen. Propositionen förutsätter att fångvårdsstyrelsen i regel beslutar i sådana frågor först sedan verkställigheten börjat, varvid styrelsen grundar sitt beslut på de uppgifter som lämnas från intagningsanstalten. Då förflyttning från en anstalt till en annan av praktiska skäl endast sällan kan förekomma när strafftiden är kort, har emellertid ett särskilt fördelningsförfarande ansetts böra anordnas för majoriteten av korttidsångarna, nämligen för dem som icke äro häktade när domen skall verkställas. Enligt 13 § i förslaget skall den dömd i sådant fall förpassas till den anstalt där han enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas. Meningen är att domstolen, enligt administrativa bestämmelser, när domen meddelats skall översända utslaget jämte erforderliga uppgifter angående den dömdes levnadsomständigheter till fångvårdsstyrelsen, som därefter bestämmer var verkställigheten skall ske. Det ligger i sakens natur, att detta förfarande får särskild betydelse, när det gäller att avgöra huruvida fängelseångar — dessa äro i regel icke häktade — skola placeras å öppen anstalt eller ej.

Vid sitt bedömande av hithörande frågor har utskottet ansett sig böra godtaga propositionens ståndpunkt att straffånge alltid skall börja straffet i slutna anstalt. Med hänsyn till de praktiska möjligheterna att företaga förflyttningar innebär detta, att öppen anstaltsvård endast i ringa utsträckning kan

ifrågakomma för straffångar med kort anstaltstid. Är strafftiden längre, torde man böra tillgodogöra sig de erfarenheter rörande fången som vinnas å intagningsanstalten, innan frågan om överföring till öppen anstalt avgöres. Särskilt med hänsyn härtill har utskottet ansett sig böra tillmötesgå det i motionerna I: 434 och II: 649 framställda yrkandet om sådan ändring i 44 § i förslaget att straffånge, oberoende av strafftidens längd, skall kvarhållas i slutna anstalt under de tre första månaderna av straffet, så framt icke särskilda skäl tala däremot. Erinras må, att denna regel icke gäller fånge som vid verkställighetens början ej fyllt tjugufem år.

Beträffande frågan om slutna eller öppen anstaltsvård för fängelseångar vill utskottet till en början erinra att dessa fångar i regel ha kort strafftid — för endast 347 av de 2 373 år 1944 nykomna fängelseångarna var strafftiden minst tre månader. Dessa fångar utgöra majoriteten bland samtliga korttidsångar — endast 616 av de 2 354 samma år nykomna straffångarna hade en strafftid på tre månader eller kortare tid. Vidare vill utskottet framhålla att fängelseångarna, såsom strafflagberedningens utredningar visa, under normala tider till största delen utgöras av rattfyllerister, bland vilka antalet återfall är ringa. Därjämte finnas emellertid bland dem ett antal vinningsbrottslingar och våldsbrottslingar, för vilka återfallsrisken är större.

I motionerna I: 434 och II: 649 har hemställts om sådan ändring i förslaget, att de för straffångar givna föreskrifterna bleve tillämpliga även på fängelseångar, dock med den avvikelser att fängelseånge alltid skulle få överföras till öppen anstalt, om det med hänsyn till möjligheten att bereda honom arbete funnes lämpligt. Motionärerna ha till stöd för sitt yrkande åberopat vad två ledamöter av lagrådet anført därom, att det överhuvud taget icke vore möjligt att beträffande korttidsångar anordna verkställigheten så, att den finge någon väsentlig betydelse ur individualpreventiv synpunkt, medan det med hänsyn till allmänpreventionen mötte starka betänkligheter att beträffande dessa fångar i den föreslagna omfattningen övergå till öppen anstaltsvård. Det sagda gällde särskilt om effektivt arbete icke kunde anordnas — vilket i synnerhet vore att befara i fråga om de mycket korta fängelsestraffen — och verkställigheten sålunda finge karaktär av en kortare tids sysslolöshet under det jämförelsevis lindriga frihetsberövande som vore förenat med vistelsen å öppen anstalt.

Jämväl inom utskottet ha farhågor uttalats för att det skulle kunna föranleda menliga verkningar ur allmänpreventiv synpunkt om de korta frihetsstraffen komma att verkställas under sådana förhållanden att straffet icke framstår som någon allvarlig påföljd. Det har emellertid häremot framhållits att placering av fängelseånge i öppen anstalt med hänsyn till de ökade möjligheterna till effektivt arbete i regel icke torde innebära någon avsevärt mildare reaktion. Såsom departementschefen framhållit är den nuvarande behandlingen av korttidsångar på de slutna anstalterna behäftad med allvarliga brister, framför allt därigenom att fångarna icke kunna sysselsättas med rationellt arbete. Verkställigheten av de korta frihetsstraffen

har därigenom i många fall fått en prägel av slapphet — som minst av allt är något önskvärt ur allmänpreventiv synpunkt — samtidigt som det slutna anstaltslivet medför andra ogynnsamma verkningar. Den föreslagna övergången till öppen anstaltsvård har framför allt motiverats med önskvärdheten att erhålla bättre arbetsmöjligheter. På de öppna anstalterna skulle korttidsfångarna sysselsättas dels med arbeten i det fria — bl. a. trädgårdsarbete, skogsarbete, vedhuggning, röjnings- och nyodlingsarbete — dels i lämplig utsträckning med hantverk och verkstadsarbete.

Antagandet, att det på de öppna anstalterna skulle komma att föreligga sysselsättningsssvårigheter för korttidsfångar, synes icke vara välgrundat. Inom fångvården anses de erfarenheter, som vunnits under den tid man prövat sig fram med öppna anstalter, hava visat att det på öppna anstalter är förhållandevis lätt att bereda full sysselsättning även åt den utbildade arbetskraften. Jämväl erfarenheter från andra vårdområden bekräfta detta. Alldeles särskilt är trädgårdsarbete en utmärkt sysselsättning. Om de skilda slags utarbeten som ifrågakomma på sätt departementschefen förutsatt kompletteras med verkstadsarbete, torde man kunna förvänta att man kan vinna en betydande förbättring av korttidsklientelefs arbetsmöjligheter genom att övergå till öppen anstaltsvård. Utskottet vill emellertid understryka vad inom lagrådet anförts därom, att föreskriften i 45 § att den öppna vårdformen icke skall anlitas om de arbetstillfällen som finnas i öppen anstalt ej erbjuda lämplig och full sysselsättning. Utskottet finner det därför också vara av vikt att bestämmelserna om fångklientelefs fördelning på öppna och slutna anstalter äro så smidiga, att fångvårdsstyrelsen har möjlighet att vid fördelningen taga erforderlig hänsyn till anstaltsutrymme och arbetsmöjligheter. Såsom en omständighet som talar till förmån för de öppna anstalterna kan slutligen anföras, att faran för menlig påverkan mellan de intagna är föga utpräglad under de mera naturliga levnadsförhållanden, som råda på en öppen anstalt.

De i 45 § föreslagna undantagsbestämmelserna att öppen anstaltsvård icke skall ifrågakomma, om det med hänsyn till fångens ålder, hälsotillstånd eller tidigareandel, förefintlig möjlighet att bereda honom arbete eller förhållanden i övrigt måste anses olämpligt, synas utskottet vara i huvudsak tillfyllest som en garanti mot att behandling i öppen anstalt kommer till användning i icke önskvärd utsträckning. Inom utskottet har ifrågasatts att även upptaga brottets beskaffenhet bland de omständigheter som kunna föranleda slutna anstaltsvård. Därvid har framhållits, att fångvårdsstyrelsen i verkligheten icke kan underlåta att taga hänsyn till denna fördelningsgrund. Den föreliggande brottsligheten tyder nämligen ofta på sådana egenskaper hos den dömda att han icke bör placeras på öppen anstalt, t. ex. därför att det föreligger fara för rymning eller för menlig påverkan å medintagna. Erfarenheten av den öppna anstaltsvårdens tillämpning kan också komma att utvisa att denna verkställighetsform icke är tillräckligt effektiv som korrekationsmedel när brottsligheten är av viss beskaffenhet och därför i regel icke bör komma till användning beträffande någon viss brottslingsgrupp. I de

nämnda fallen får det även med hänsyn till allmänpreventionen anses olämpligt att tillämpa öppen anstaltsvård, en synpunkt som understrukits i motiotionerna I: 434 och II: 649 och som även enligt utskottets mening förtjänar beaktande. Skäl kunna sålunda anföras för att införa brottets beskaffenhet bland de särskilt uppräknade omständigheter som kunna föranleda till undantag från huvudregeln om öppen anstaltsvård för fängelsefångar. Då fångvårdsstyrelsen emellertid kan taga hänsyn därtill redan med paragrafens föreslagna lydelse (»förhållandena i övrigt»), finner utskottet ej skäl att föreslå någon annan ändring av 45 § än en redaktionell jämkning.

Emellertid vill utskottet framhålla att fångvårdsstyrelsen bör noga följa verkningarna av de korta fängelsestraffens verkställande i öppna anstalter och, om några ogynnsamma erfarenheter därvid skulle göras, i den fortsatta tillämpningen beakta detta. Relationen mellan antalet vårdplatser på öppna och på slutna anstalter torde komma att medföra att den öppna vården först successivt kan genomföras i avsedd utsträckning. Fångvårdsstyrelsen får härigenom möjlighet att inhämta värdefulla erfarenheter som kunna tillgodogöras vid den nya organisationens slutliga genomförande.

Med avseende å den dömdes förpassning till verkställighet vill utskottet erinra, att en komplikation uppstår för det fall att den dömden avger nöjdförklaring innan fångvårdsstyrelsen mottagit vederbörliga handlingar från domstolen eller innan styrelsen hunnit expediera utslaget för verkställighet. Den i 13 § andra stycket tredje punkten givna kompletteringsregeln om nöjdförklaring inför styresman löser nämligen icke detta spörsmål. Med hänsyn till önskvärdheten att den som avgivit nöjdförklaring omedelbart får börja verkställigheten — strafftiden räknas här från intagningsdagen — är det enligt utskottets mening lämpligt att fångvårdsstyrelsen meddelar generella bestämmelser för nu ifrågavarande fall. Dessa bestämmelser torde lämpligen — i huvudsaklig överensstämmelse med vad strafflagberedningen föreslagit (15 § i beredningens förslag) — böra innehålla, att den som dömts till fängelse, om han avgivit nöjdförklaring och anvisning å intagningsanstalt icke omedelbart kan erhållas, skall förpassas till slutna anstalt för vanligt fångförvar. Eventuellt kan det övervägas att fångvårdsstyrelsen i vissa fall med stöd av 26 § tredje stycket till styresman delegerar sin behörighet att bestämma intagningsanstalt.

48 och 49 §§.

Bestämmelserna om enrumsstraff ha, på sätt ovan anförts, ursprungligen tillkommit för att främja fångarnas förbättring men anses numera i stället i väsentlig utsträckning ha kommit att motverka den intagnes anpassning i samhället. Övervägande skäl tala sålunda för att i enlighet med förslaget i princip avskaffa enrumsbehandlingen och bibehålla den endast i sådana undantagsfall, där isolering är påkallad av någon särskild anledning, t. ex. ur säkerhetssynpunkt eller med hänsyn till fara för menlig påverkan de intagna emellan. Även i sådana fall torde isolering för övrigt i stor utsträck-

ning kunna undvikas därigenom, att den mera rationella differentieringen möjliggör ett bortflyttande av svårbehandlade element till särskilda anstalter.

Såsom i förslaget anförts ligger det i sakens natur att fångar som ansetts kunna placeras i öppen vård i regel få vara tillsammans under arbete och fritid. Under fritid bör fånge kunna hållas avskild, om styresmannen finner det nödvändigt för att hindra att han utsätter andra intagna för menligt inflytande eller eljest av särskilda skäl. När isolering under fritid är erforderlig för längre tid, bör dock fången i regel överföras till slutan anstalt. Detta bör emellertid ej gälla den som själv begär att få tillbringa fritid i enrum. I dylikt fall bör styresman i möjligaste mån tillmötesgå sådan begäran. Eljest skulle det kunna inträffa att de ur prognossynpunkt mest hoppingsvande fångarna, vilka ofta motsätta sig placering i full gemensamhet, i viss utsträckning bleve uteslutna från öppen anstaltsvård. Möjligheterna att anordna enrumsvistelse bli större, om man, såsom departementschefen föreslagit, vid utbyggandet av anstaltsorganisationen inrättar enmansrum icke endast vid de nybyggda öppna anstalterna utan även i viss utsträckning vid kolonierna. Härigenom vinner man också den obestriddliga fördelen, att fångarna i större utsträckning kunna hållas avskilda under sovtid.

Att anordna arbete i enrum bör, såsom i propositionen anförts, vanligen icke ifrågakomma på öppna anstalter, utan fånge, som anses icke böra arbeta tillsammans med andra, skall i regel förflyttas till slutan anstalt. Det bör dock icke vara uteslutet att, om det i undantagsfall av särskilda skäl finnes lämpligt, låta fånge arbeta i enrum. Den i 48 § upptagna bestämmelsen, att fånge som är intagen på öppen anstalt skall arbeta tillsammans med andra fångar, bör med hänsyn härtill erhålla en något mjukare utformning. Utskottet föreslår en mindre jämkning av bestämmelsen i detta syfte.

Förslagets regler angående det ordinära fångklienteletets vistelse i enrum och gemensamhet på slutan anstalt har utskottet funnit väl avvägda. Det innebär enligt utskottets mening en väsentlig fördel att den nu efter viss strafftid inträdande helgemensamheten enligt förslaget förlorar sin obligatoriska karaktär. Utskottet vill även framhålla att förslaget ger de verkställande myndigheterna alla de möjligheter som ur ordnings- och säkerhetssynpunkter kunna vara erforderliga vid behandlingen av farliga fångar. Genom upprepade beslut av fångvårdsstyrelsen kunna sådana fångar hållas isolerade under hela strafftiden.

52 §.

I motionerna I: 433 och II: 651 har yrkats, att till 52 § skulle fogas ett tilllägg av innebörd, att vid anvisande av arbete för kvinnor hänsyn skall tagas såväl till deras kvinnliga egenart som till deras yrkesutbildning.

I 52 § första stycket stadgas att arbete som styresman anvisar fånge såvitt möjligt bör vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig samt att vid valet av arbete hänsyn bör tagas till den intagnes håg och fallenhet. Beträffande innebörden av denna regel vill utskottet — under hänvisning till strafflagberedningens i det föregående återgivna uttalanden på denna punkt —

framhålla att åt bestämmelsen bör givas en tämligen vidsträckt tolkning. Vad särskilt angår det kvinnliga klientelet, får det anses uppenbart att det står i god överensstämmelse med det föreslagna stadgandets mening att bereda de intagna sysselsättning i sådana mera husligt betonade arbetsgrenar som i regel äro lämpade för kvinnor. I de fall där de intagnas anlag och intressen gå i annan riktning böra de emellertid jämte det husliga arbetet eller i stället för detta sysselsättas med sådant arbete som kan giva dem utkomst efter frigivningen. På grund av vad sålunda anförts finner utskottet icke erforderligt att något förtydligande göres i lagtexten och avstyrker fördens skull yrkandet i motionerna.

Beträffande stadgandet i 52 § andra stycket att fängelsefånge, som arbetar i enrum, själv må skaffa sig arbete som styresmannen godkänner, vill utskottet framhålla att sådant arbete kan utgöras av studier eller annan utbildning. Angående möjlighet för straffånge och fängelsefånge, som icke arbetar i enrum, att med inskränkning i arbetstiden ägna sig däråt stadgas i paragrafens tredje stycke.

53 §.

Stadgandet i 53 § innebär en utvidgning av den 1943 införda möjligheten att till förberedande av frigivningen låta fånge arbeta hos arbetsgivare utom anstalten, medan han under fritid på vanligt sätt vistas inom densamma. Utskottet, som redan i sitt utlåtande till 1942 års riksdag pekat på möjligheten att med ledning av erfarenheterna från behandlingen av de straffriförklarade och de till ungdomsfängelse dömda införa denna s. k. frigång även för det ordinära fångklientelet, har i huvudsak icke något att erinra mot förslaget i denna del. Icke minst synes frigången kunna bliva av betydelse som ett övergångsstadium till villkorlig frigivning, särskilt den fakultativa formen därav. Utskottet kan således icke tillstyrka det i motionerna I: 434 och II: 649 framställda yrkandet, att 59 § skall utgå ur förslaget. På de skäl som anförts vid behandlingen av 36 § om villkoren för permission anser utskottet emellertid att såsom förutsättning för beviljande av frigång bör uppställas att fara för missbruk icke kan anses föreligga och föreslår en härav föranledd jämkning av paragrafens lydelse.

54 §.

De i 54 § givna reglerna om det vanliga fångklientelet's mera materiella förmåner innebära beträffande fängelsefånge att han liksom enligt nuvarande regler — utöver vad som tillhandahålles honom vid anstalten, vari inbegripas jämväl s. k. premievaror — äger själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Den reservationen har dock uppställts att han ej äger mottaga gåva varigenom givaren uppenbarligen oskäligt betungas. Straffånge äger i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer för sin arbetsinkomst köpa varor som för ändamålet tillhandahållas vid anstalten. Han kan enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar medgivas att inköpa en större myckenhet sådana varor än

eljest är medgivet ävensom att åtnjuta annan förmån eller bekvämlighet som är förenlig med god ordning. Bötesfånge är likställd med strafffånge.

Genom dessa bestämmelser har departementschefen — för att bibehålla en markerad skillnad mellan fängelse och straffarbete — frångått strafflagberedningens förslag, som innebar att fängelsefånge visserligen alltid skulle ha rätt att inköpa den högsta myckenhet varor som strafffånge enligt särskilt medgivande kunde berättigas till men däremot icke fick skaffa sig eller mottaga något annat underhåll och endast om han var intagen på slutan stalt fick skaffa sig eller mottaga bekvämlighet. Beredningen motiverade sitt förslag dels med önskvärdheten att begränsa den klasskillnad som med nuvarande regler gör sig gällande beträffande fängelsefångarnas förmåner, dels med att olägenheter skulle uppstå, om de fängelsefångar, som vistades på öppen anstalt i full gemensamhet, finge skaffa sig underhåll och bekvämlighet utifrån.

I motionerna I: 434 och II: 649 har yrkats sådan ändring av 54 § att de av beredningen föreslagna bestämmelserna bliva gällande i fråga om fängelsefånges rätt till underhåll.

Utskottet har på de skäl som anförts av beredningen och motionärerna ansett sig böra förorda det i motionerna framställda yrkandet och föreslår de ändringar i förevarande lagrum som föranledas därav. Den föreslagna lydelsen innebär i första hand, att den rätt att skaffa sig eller mottaga underhåll, som enligt propositionen tillkommer fängelsefånge, ersättes med rätt för honom att för sin arbetsinkomst eller egna medel köpa den högsta myckenheten varor som tillhandahålles vid anstalten. En för straff- och fängelsefångar gemensam bestämmelse har upptagits i 54 § fjärde stycket i utskottets förslag. Enligt denna bestämmelse kan undantagsvis fångvårdsstyrelsen lämna medgivande för såväl strafffånge som fängelsefånge att åtnjuta särskild förmån. Härmed åsyftas endast förmåner av den art som beröres i förevarande paragraf, i främsta rummet underhåll, och icke någon av de förmåner som blivit föremål för särskild reglering på annat ställe i lagen. Efter strykningen av fängelsefånges generella rätt att mottaga underhåll har stadgandet att givaren ej får oskäligt betungas ansetts obehövt.

55—60 §§.

Beträffande fördelningen av de till ungdomsfängelse dömda ha bestämmelser givits i 55—57 §§ i förslaget. Mot det sakliga innehållet i dessa stadganden har utskottet i huvudsak icke något att erinra. Dock har det synts utskottet angeläget att bestämmelserna, som hämtats från ungdomsfängeslagen och ungdomsfängelsestadgan, bringas till bättre överensstämmelse med den ordning för klienteletts fördelning som utvecklat sig i praxis sedan tillkomsten av ifrågavarande stadganden. Med hänsyn till den differentiering som anstaltsväsendet undergått — bl. a. genom tillkomsten av särskilda anstalter och avdelningar för psykopater och svårdisciplinerade — har behovet av kvarhållande å mottagningsavdelning och överföring till övervakningsavdelning bortfallit. Det synes vidare angeläget att lagen även för denna

kategori upptar en regel om förhållandet mellan öppen och sluten anstaltsvård, vilken torde böra innehålla att intagen skall vårdas i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans sinnesbeskaffenhet eller av annan särskild anledning måste anses olämpligt.

I fråga om den från 7 § lagen om ungdomsfängelse hämtade regeln i 55 §, vilken innebär att ungdomsfängelse skall verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara ungdomsanstalt, vill utskottet framhålla att dessa bestämmelser enligt utskottets mening icke böra tolkas så snävt att de lägga hinder i vägen för att den dömde tillfälligtvis av särskild anledning placeras i annan fångvårdsanstalt, t. ex. för att erhålla sjukvård, höras som tilltalad eller vittne vid närbelägen domstol, mottaga besök av närstående, utföra ett angeläget specialarbete etc. Motsvarande synpunkter göra sig gällande i fråga om förvaring och internering (61 §).

Beträffande regeln i 57 § att de i ungdomsanstalt intagna skola, om icke särskilda skäl äro däremot, arbeta gemensamt med andra intagna, föreslår utskottet en jämkning av ordalagen som närmast är betingad av en önskan att använda samma terminologi beträffande detta klientel som för övriga grupper. Ändringen torde icke innebära någon nyhet i sak.

I samband med denna omarbetning av 57 § har utskottet ansett det lämpligt att utbryta reglerna om intagens mera materiella förmåner till ett särskilt stadgande, 60 §, åt vilket i överensstämmelse med nuvarande praxis givits det innehållet att fångvårdsstyrelsen äger meddela bestämmelser angående intagens rätt att köpa varor som för ändamålet tillhandahållas vid anstalten ävensom angående medgivande för honom att själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet.

Bestämmelserna om de intagnas arbete i 58 och 59 §§, som hämtats från 8 § ungdomsfängeslagen och 9 § ungdomsfängelsestadgan, innehålla regler som med hänsyn till klientelets särskilda beskaffenhet ställa utbildningssynpunkten mera i förgrunden än vad som är fallet beträffande övriga kategorier intagna. Utskottet har föreslagit ett sammanförande av de båda lagrummen till en paragraf, 58 §, varvid i huvudsak beaktats ett i motionen II: 650 framställt yrkande, att man i avseende å behovet av yrkesutbildning icke skall göra skillnad mellan olika kön. Såsom i det föregående anförts äro emellertid ofta de intagna kvinnorna bäst lämpade för utbildning i mera husligt betonade arbetsgrenar.

Enligt 60 § i propositionen må permission beviljas den som dömts till ungdomsfängelse jämväl under andra omständigheter än i 36 § sägs. Utskottet har beaktat, att permission för denna grupp nu i viss utsträckning meddelas för längre tid än vad som skäligen bör ifrågakomma beträffande andra kategorier. Även framdeles torde det finnas skäl att i vissa fall tillämpa en utsträckt permissionstid för ungdomsfängeseklientelet, t. ex. om det ur vårdsynpunkt föreligger synnerliga skäl för att någon tid placera en intagen i enskild arbetsgivares hem. Med hänsyn till det sagda föreslår utskottet en mindre jämkning av ifrågavarande lagrum, som i utskottets förslag utgör 59 §.

66 §.

Utskottet har icke funnit anledning till någon erinran mot det sakliga innehållet av de i 66 § meddelade bestämmelserna om de förmåner som tillkomma förvarad eller internerad. Då lagrummet emellertid hänvisar till stadgandena i 54 § om fängelsefånges förmåner, beträffande vilka utskottet föreslagit ändring, måste 66 § omformuleras.

68—74 §§.

Bestämmelser om de intagnas arbetsinkomst och förfogandet över denna ha upptagits i 68—74 §§ i förslaget.

Utskottet har icke något att erinra mot förslagets ståndpunkt, att inlagens ersättning för arbete som han icke själv skaffat sig i likhet med vad som nu är fallet i princip skall utgå såsom arbetspremie, vilken när så lämpligen kan ske beräknas efter ackord och eljest med visst belopp för arbetsdag. I likhet med beredningen och departementschefen anser utskottet att en lönesättning efter den fria marknadens nivå i förening med åläggande för intagen att bidra till kostnaden för sitt uppehälle åtminstone tills vidare endast bör införas försöksvis vid vissa anstalter eller beträffande vissa intagna. Bemyndigande för Konungen att förordna därom har givits i 74 §.

Utskottet ansluter sig även till förslagets bibehållande av principen att arbetspremiemedel som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning icke få tagas i mät och har intet att erinra mot att utmättningsfriheten skall gälla även arbetsinkomst som enligt Konungens förordnande utgår efter andra grunder. Att bibehålla utmättningsfriheten torde nämligen vara erforderligt för att det ej i många fall skall inträffa att den intagne står helt utan medel till familjens underhåll eller till eget uppehälle efter frigivningen.

Utskottet godtar vidare i princip förslagets regler därom att fängelsefånge skall äga fritt förfoga över såväl intjänta arbetspremier som inkomst av eget arbete samt att all arbetsinkomst som tillfaller annan intagen skall uppdelas i en disponibel del, som får användas under anstaltstiden, och en besparad del, som i princip skall sparas till frigivningen eller utskrivningen.

Emellertid har utskottet funnit det otillfredsställande att det icke i de fall där den intagne verkligen har möjlighet att fullgöra försörjningsskyldighet eller betala skadestånd skall kunna utövas någon form av tvång för att förmå honom att fullgöra dessa skyldigheter. Denna synpunkt gör sig särskilt starkt gällande i de fall där en avlöning efter förhållandena på den öppna arbetsmarknaden tillämpas till följd av förordnande som meddelats enligt 74 §. Lagrådet har ansett det böra övervägas att vid utarbetandet av de närmare föreskrifter, som sistnämnda lagrum förutsätter, ålägga intagen att i viss utsträckning tvångsvis utgiva ersättning till den som lidit skada genom brottet. Utskottet, som ansluter sig till vad lagrådet uttalat, hemställer att vid utarbetandet av nämnda föreskrifter även tages hänsyn därtill, att intagen bör kunna åläggas att fullgöra försörjningsskyldighet.

Emellertid är det enligt utskottets mening önskvärt att man även när ersättningen för intagens arbete utgår som arbetspremie söker påverka honom att fullgöra honom åliggande försörjnings- och skadeståndsskyldighet. Utskottet har därvid beaktat att de intagnas arbetspremier sannolikt komma att avsevärt höjas. Strafflagberedningen har föreslagit, att de intagnas ersättning för utfört arbete skall ökas till omkring det dubbla mot den nuvarande inkomsten. Intagens genomsnittliga dagsinkomst skulle efter en sådan höjning uppgå till ungefär en krona med variationer uppåt och nedåt alltefter arbetsprestationens kvalitet och kvantitet. Departementschefen har förklarat det önskvärt att ersättningen, på sätt beredningen föreslagit, höjes, bl. a. för att bereda de intagna bättre möjligheter att spara till frigivningen och att bidra till de anhörigas underhåll. Även utskottet anser det angeläget att ersättningen sålunda ökas.

Enligt utskottets mening bör möjlighet beredas fångvårdsstyrelsen att, när den intagnes inkomst är tillräckligt hög, begränsa hans rätt att använda den disponibla delen av inkomsten till sin personliga förmån, såvida han icke i skälig utsträckning bidrar till sina anhörigas försörjning och betalar ersättning till den som lidit skada genom brottet. Om arbetsinkomsten är hög, bör icke så mycket som hälften av densamma utgöra besparat belopp. Att i lag föreskriva att den disponibla och den besparade delen ovillkorligen skola vara lika synes därför icke ändamålsenligt.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet föreslå dels sådan ändring av 69 §, att arbetsinkomsten efter fångvårdsstyrelsens bestämmande skall fördelas i två delar, disponibla medel och besparade medel, dels sådan ändring av 70 §, att de disponibla medlen endast enligt grunder som fångvårdsstyrelsen bestämmer få av den intagne användas till inköp av varor som tillhandahållas vid anstalten eller till annan personlig förmån. Vid tillämpningen av den fångvårdsstyrelsen sålunda tillerkända befogenheten bör varsamhet iakttagas. Det är nämligen av största vikt att den intagne genom utsikten till en behållen inkomst uppmuntras att utföra ett gott arbete.

Den del av arbetsinkomsten, som enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande kommer att utgöra besparat belopp, bör enligt utskottets mening i största möjliga utsträckning bevaras till den intagnes frigivning eller utskrivning. Utskottet kan således icke förorda det i motionen II: 650 gjorda yrkandet att även besparade medel alltid skola få användas till understöd åt närstående. Syftet med motionärernas yrkande torde emellertid i viss mån ha uppnåtts genom de av utskottet i det föregående föreslagna ändringarna.

75—82 §§.

Propositionen förutsätter att det viktigaste disciplinstraffet, inneslutning i enrum, för att erhålla tillbörligt allvar ofta måste förenas med ett eller flera av de övriga i 75 § behandlade disciplinstraffen. Bland dessa märkes förlust av rätt till tidningsläsning och innehav av annan litteratur. Däremot har,

i motsats till vad som var fallet i strafflagberedningens förslag, icke uttryckligen upptagits förlust av den rätt som intagen jämlikt 31 § äger att skaffa sig eller mottaga annat som kan bereda honom lämplig sysselsättning under fritid. Det torde emellertid ligga i sakens natur att en intagen som skall undergå inneslutning i enrum endast i den omfattning styresmannen medger får behålla materiel för fritidssysselsättning som han innehar och utskottet har därför ej funnit skäl att föreslå någon ändring av ifrågavarande bestämmelse.

Borttagandet i 54 § av fängelsefånges generella rätt att själv skaffa sig eller mottaga underhåll har föranlett en redaktionell ändring av 75 § sista stycket.

För svårare disciplinära förseelser äger fångvårdsstyrelsen jämlikt 76 § att på framställning av styresmannen ålägga strafffånge, fängelsefånge eller bötesfånge särskilt straff genom förlängning av verkställighetstiden med högst 14 dagar. Genom sådan bestraffning eller upprepade bestraffningar må verkställighetstiden ej förlängas med mera än en tredjedel, ej heller med mera än sammanlagt tre månader. I motionen II:650 har med åberopande av rättssäkerhetssynpunkter yrkats att hela denna bestämmelse slopas och att, om så befinnes nödvändigt, en bestämmelse införes som hänvisar svårare disciplinförbrytelser till handläggning vid domstol.

Med anledning härav vill utskottet erinra att den förslagna bestämmelsen i sak icke innebär något nytt. Enligt gällande bestämmelser kan fångvårdsstyrelsen nämligen, sedan styresmannen ålagt intagen inneslutning i straffcell, enligt samma grunder som de föreslagna förordna att straffet skall anses brutet under tiden för sådan åtgärd eller del därav. Enligt utskottets mening torde man icke kunna undvara detta disciplinmedel, som visserligen tillämpats i ytterst obetydlig omfattning men som torde ha en kraftigt förebyggande verkan genom sin existens. Ett särskilt skäl för dess bibehållande är vidare att man i samband med den föreslagna utvidgningen av den öppna anstaltsvården måste lägga särskild vikt vid att förebygga rymningar från de öppna anstalterna. Ur rättssäkerhetssynpunkt torde tillräckliga garantier ha skapats genom den i 84 § upptagna regeln om särskild sammanställning av fångvårdsstyrelsen vid handläggning av dessa frågor.

Efter en hemställan av lagrådet har 81 § första stycket ändrats så, att det icke, såsom var fallet i det till lagrådet remitterade förslaget, utgör en förutsättning för intagens avskiljande från andra intagna att andra medel finnas otillräckliga. Av den lydelse, som lagrummet därvid erhållit, synes det icke otvetydigt framgå att föreskriften att vidtagen åtgärd ej får fortfara under längre tid än säkerheten fordrar hänför sig både till intagens beläggande med fängsel och till hans avskiljande från andra intagna. Utskottet vill understryka att detta är fallet och att sålunda en med stöd av förevarande lagrum vidtagen isolering av intagen skall hävas så snart den ej längre är erforderlig ur säkerhetssynpunkt.

Utskottet får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) Lag

om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Straffarbete och fängelse, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff, ävensom ungdomsfängelse samt förvaring och internering skola i enlighet med vad i denna lag stadgas verkställas i fångvårdsanstalt.

Fångvårdsanstalt eller avdelning därav kan vara öppen eller sluten. Koloni eller förläggning anses som öppen anstalt.

Vad i denna lag sägs om öppen eller sluten anstalt skall ock gälla om öppen eller sluten avdelning av anstalt.

2 §.

Fångvårdsstyrelsen har att leda och öva inseende över behandlingen av dem som intagas i fångvårdsanstalt ävensom att, där ej annorlunda är stadgat, öva tillsyn över eftervården av dem som frigivits eller utskrivits från sådan anstalt.

3 §.

Under fångvårdsstyrelsen beslutar, där ej annorlunda är stadgat, fångvårdsanstalts styresman i frågor angående de intagnas behandling och anordnande av eftervård åt dem.

4 §.

Vid fångvårdsanstalt skall finnas en anstaltsnämnd, bestående av styresmannen, *minst två andra befattningshavare vid anstalten samt minst två av länsstyrelsen utsedda personer, av vilka en bör vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren samt den eller de övriga*

Vid fångvårdsanstalt skall finnas en anstaltsnämnd, bestående av styresmannen *samt fyra av Konungen utsedda personer, av vilka en skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren, en skall vara befattningshavare vid anstalten samt minst en skall äga insikt*

(Kungl. Maj:ts förslag:)

böra äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete.

(Utskottets förslag:)

och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete. Bland de ledamöter av nämnden som icke äro befattningshavare vid anstalten förordnar Konungen en att vara ordförande. Konungen prövar ock behovet av suppleanter.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt att behandla ärende som fångvårdsstyrelsen hänskjuter till nämnden eller vars upptagande påkallas av ledamot.

Nämnden må besluta framställning till Konungen eller fångvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhållandena å anstalten i övrigt.

Utöver vad nu sagts har nämnden att medverka till upprätthållandet av önskvärd förbindelse mellan intagen och honom närstående samt att främja arbetsanskaffning åt intagen som skall lämna anstalten.

De av länsstyrelsen utsedda ledamöterna i nämnden åligger särskilt att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas behandling.

De ledamöter av nämnden som icke på grund av sin tjänst hava att taga befattning med de intagna åligger att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas behandling.

5 §.

Tillfälle skall beredas skyddskonsulenten eller skyddsassistenten i distriktet att deltaga i anstaltsnämndens sammanträden. Jämväl annan, som anses kunna lämna upplysningar av vikt, må av styresmannen eller nämnden kallas att närvara vid sammanträde.

Ledamot av nämnden, så ock vid sammanträde närvarande skyddskonsulent, skyddsassistent eller befattningshavare vid anstalten äger få sin mening antecknad till protokollet.

2 KAP.

Om straffdoms befordran till verkställighet.

6 §.

Har den som dömts att undergå straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår honom ådömt ansvar, må domen i denna del verkställas utan hinder av fullföljd å åklagares eller målsägandes sida.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

7 §.

I vissa fall, varom är särskilt stadgat, må dom som i 6 § sägs verkställas utan hinder av att tiden för fullföljd av talan i målet ej gått till ända. Verkställighet må ock ske, därest den dömde i den ordning nedan stadgas före fullföljdstidens utgång avgiver förklaring att han avstår från talan mot domen såvitt angår honom ådömt ansvar och medgiver att straffet eller skyddsåtgärden må verkställas (nöjdförklaring).

8 §.

Nöjdförklaring av häktad avgives i vittnes närvaro inför styresmannen vid den fångvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befälhavare som har uppsikt över häktet. Är den som sålunda äger mottaga nöjdförklaring ej tillstädes, må förklaringen avgivas inför den som är i hans ställe. Ej må förklaringen gälla utan att domen eller rättens eller domarens bevis om målets utgång, såvitt den dömde rör, finnes att tillgå för den som mottager förklaringen samt den dömde haft betänketid till andra dagen efter den då domen vid rätten avkunnades för honom eller blev honom annorledes delgiven. Tillfälle skall såvitt möjligt beredas den dömde att under betänketiden samråda med sin försvarare.

Myndighet som äger mottaga nöjdförklaring av häktad skall så snart ske kan erinra den häktade om hans rätt att avgiva sådan förklaring och vad därvid är att iakttaga samt å den dag, då nöjdförklaring först kan avgivas, evad det är söckendag eller helgdag, efterhöra huruvida han vill avgiva sådan förklaring.

9 §.

Vad i 8 § är stadgat om häktad skall äga motsvarande tillämpning med avseende å den som undergår straff eller eljest är intagen i fångvårdsanstalt.

10 §.

Den som icke är häktad eller intagen i fångvårdsanstalt må, med avlämnande av domen eller sådant bevis som sägs i 8 §, avgiva nöjdförklaring, om domen skall av militär befälhavare befordras till verkställighet, i vittnes närvaro inför denne och eljest inför länsstyrelse eller i vittnes närvaro inför styresman vid fångvårdsanstalt eller den som är i hans ställe, landsfogde, polismästare eller annan polischef.

11 §.

Myndighet som mottagit nöjdförklaring skall göra anteckning därom å den handling, på grund varav förklaringen avgivits. Anteckningen skall jämväl underskrivas av den dömde och, därest förklaringen avgivits i vittnes närvaro, av vittnet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Om avgiven nöjdförklaring skall underrättelse ofördröjligen avsändas till den domstol hos vilken den dömde ägt fullfölja talan mot domen.

Myndighet som äger mottaga nöjdförklaring skall föra särskilda minnesanteckningar över dylika förklaringar och åtgärder som omförmälas i 8 § andra stycket.

12 §.

Nöjdförklaring som avgivits i enlighet med denna lag må icke återtagas. Har den dömde, innan förklaringen avgives, fullföljt talan mot domen i fråga om honom ådömt ansvar, skall denna talan anses återkallad genom förklaringen.

13 §.

Är den, som skall undergå straff eller skyddsåtgärd som avses i denna lag, häktad i målet, när domen, såvitt angår honom ådömt ansvar, må verkställas, skall styresmannen vid den fångvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte där han förvaras omedelbart befordra domen till verkställighet. Den som hålles häktad annorstädes än i fångvårdsanstalt skall enligt bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen förpassas till lämplig fångvårdsanstalt. Om överflyttning från en fångvårdsanstalt till annan stadgas i 26 §.

Är den dömde icke häktad i målet, skall länsstyrelsen i den ort där han vistas eller, om han avgiver nöjdförklaring, den myndighet som mottager nöjdförklaringen låta för verkställighet förpassa honom till fångvårdsanstalt, vari han enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas. Finnes det kunna ske utan fara för att han avviker, må den dömde i stället för att förpassas till fångvårdsanstalt föreläggas att inställa sig vid sådan anstalt. Mottages nöjdförklaring å den anstalt, vari den dömde enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas, eller är han intagen i sådan anstalt när domen eljest förekommer till verkställighet, skall styresmannen eller den som är i hans ställe omedelbart befordra domen till verkställighet.

För vissa fall är om befordran till verkställighet särskilt stadgat i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

14 §.

Förelägges någon enligt 13 § att själv inställa sig vid fångvårdsanstalt, må ersättning för resekostnaden utgå av allmänna medel enligt grunder som Konungen bestämmer.

15 §.

Visar den som dömts att undergå straffarbete eller fängelse och som ej är häktad, innan verkställigheten börjat, att till Konungen ingivits ansökan att han måtte av nåd bliva befriad från straffet eller få detta nedsatt till böter eller erhålla villkorlig dom, skall, om nåd ej tidigare sökts i målet, med verkställigheten anstå i avvaktan på Konungens beslut i anledning av nådeansökningen.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Den som icke är häktad må på ansökan erhålla uppskov med verkställigheten av straffarbete eller fängelse under viss tid, högst sex månader från den dag då domen må verkställas mot honom, om med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden synnerliga skäl för uppskov prövas föreligga. Kvinna som är havande eller ammar barn må beviljas uppskov under tid som prövas skälig. Beslut i ärende som här avses meddelas av länsstyrelse som enligt 13 § har att befordra domen till verkställighet eller länsstyrelsen i den ort där den dömden har sitt hemvist.

Vad i första och andra styckena sägs skall ej gälla, om skälig anledning förekommer att den dömden avviker. Förekommer sådan anledning sedan uppskov enligt andra stycket beviljats, skall beslutet återkallas.

Beslut, varigenom ansökan om uppskov avslagits eller beslut om uppskov återkallats, skall, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse.

16 §.

Skärpes straff, vars verkställighet börjat, eller dömes i dess ställe till förvaring eller internering, skall bestraffningen fortgå enligt den tidigare domen till dess den dömden avgiver nöjdförklaring i anledning av den nya domen eller denna eljest må verkställas såvitt angår honom ådömt ansvar. Samma lag vare, om i stället för straffarbete eller fängelse dömes till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran samt därvid bestämmes, att domen ej må verkställas innan den vunnit laga kraft.

Har någon börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering och dömes han i stället till straffarbete eller fängelse, skall ock verkställigheten fortgå enligt den tidigare domen till dess den nya domen i nämnda hänseende må verkställas.

3 KAP.

Om beräkning av strafftid m. m.

17 §.

Vid verkställighet av straffarbete eller fängelse skall strafftiden, där ej annat följer av vad nedan stadgas, räknas, om den dömden hålles häktad i målet, från den dag då domen må verkställas såvitt angår honom ådömt ansvar och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fångvårdsanstalt eller, om han utan att vara häktad är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

18 §.

För den som börjat undergå straffarbete på viss tid eller fängelse skall fångvårdsstyrelsen så snart ske kan fastställa dagen för strafftidens slut eller, om 1 § lagen om villkorlig frigivning är tillämplig, den dag då villkorlig fri-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

givning enligt nämnda lagrum skall äga rum, såframt laga hinder däremot ej möter.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, göre styresmannen anmälan därom till fångvårdsstyrelsen, som har att förordna i ärendet.

19 §.

Skall strafftid räknas efter månad eller år, anses som slutdag den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas. Finnes ej motsvarande dag i slutmånaden, skall den månadens sista dag anses som slutdag. Ingår jämväl dagatal i tiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden.

Är tiden för fängelse bestämd allenast i dagar, skall antalet dagar läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Uppkommer vid beräkning av strafftid brutet månadstal, anses månaden utgöra trettio dagar. Brutet dagatal förfaller.

20 §.

Har domstol förordnat, att straffarbete eller fängelse skall anses till viss del verkställt genom att den dömda hållits i häkte eller undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingår dagatal i avdraget, skall det frånräknas sist.

Har avbrott i verkställigheten av straffarbete eller fängelse ägt rum, skall tiden för avbrottet, i den mån ej annat följer av vad nedan i denna lag stadgas, läggas till slutdagen.

21 §.

Förekommer till verkställighet straffarbete eller fängelse, varifrån skall avräknas vad den dömda utstått av honom förut ådömt sådant straff, räknas hela strafftiden från den dag då verkställigheten av sistnämnda straff började. Har den dömda frigivits från detta straff, skall för bestämmande av slutdagen den tid, varunder verkställighet icke ägt och ej heller skall anses hava ägt rum, anses såsom avbrott varom sägs i 20 § andra stycket.

22 §.

Har villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad och är ej sådant fall som avses i 21 §, skall återstoden av straffet vid beräkning av tiden anses såsom nytt straff.

23 §.

Förekommer, sedan den dömda börjat undergå straffarbete eller fängelse men innan han frigivits därifrån, till verkställighet annat sådant straff, varifrån ej skall avräknas vad den dömda utstått av förstnämnda straff, skall för bestämmande av slutdagen sammanläggning ske av de strafftider som han utstått och ytterligare skall utstå.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4 KAP.

Allmänna bestämmelser om de intagnas behandling.

24 §.

Verkställigheten skall ske på sådant sätt att den intagnes tillrättaförande främjas. Han skall sysselsättas med lämpligt arbete och är skyldig att med flit och ordning utföra arbete som ålägges honom samt att ställa sig till efterrättelse för anstalten gällande ordningsregler ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av anstaltens personal.

Intagen skall behandlas med fasthet och allvar och med aktning för hans människovärde. Han skall sysselsättas med lämpligt arbete och i övrigt er-hålla sådan behandling att hans an-passning i samhället främjas. Skad-liga verkningar av frihetsförlusten skola såvitt möjligt förebyggas.

Den intagne är skyldig att med flit och ordning utföra arbete som ålägges honom samt att ställa sig till efter-rättelse för anstalten gällande ord-ningsregler ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av an-staltens personal.

En av fångvårdsstyrelsen utarbetad redogörelse för verkställighetens syfte och organisation samt för de stadganden och föreskrifter som angå de intagnas behandling skall hållas tillgänglig för de intagna.

25 §.

Intagen skall behandlas med akt-ning för hans människovärde. Skad-liga verkningar av frihetsförlusten skola såvitt möjligt förebyggas.

Därest men för intagens kroppsliga eller själsliga hälsa inträder eller up-penbarligen kan befaras inträda genom bestämmelse i denna lag, göres den jämkning som prövas nödig för avhjälpande eller förebyggande av sådant men.

Om det erfordras för upprätthållande av ordning och säkerhet inom an-stalten, äger styresmannen besluta om inskränkning i de förmåner som en-ligt denna lag tillkomma intagen.

26 §.

Vid de intagnas fördelning och behandling skall hänsyn tagas till deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare van-del, arbetsförmåga, anlag och utbildning. Menlig inverkan de intagna emellan skall så långt möjligt förhindras.

Män och kvinnor skola hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda anstalter eller anstaltsavdelningar.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Om placering å anstalt och förflyttning från en anstalt till annan förordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt.

27 §.

Medför kvinna vid intagning spätt barn eller föder hon därefter barn, äger fångvårdsstyrelsen, efter hörande av barnavårdsassistenten i det län där kvinnan har sitt hemvist, medgiva henne att behålla barnet hos sig under amningstiden och, om särskilda förhållanden påkalla det, jämväl utöver nämnda tid.

28 §.

Intagen skall så snart ske kan undersökas av läkare vid anstalten. Sjuknar intagen, skall han vårdas enligt anvisningar av läkaren. Angående överförande till sinnessjukavdelning inom fångvården för vård eller observation är särskilt stadgat.

Enligt bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen må för undersökning eller behandling av intagen anlitas läkare utom anstalten. Kan erforderlig undersökning eller behandling icke lämpligen ske inom fångvårdsanstalt, må intagen enligt anvisningar av styrelsen överföras till allmänt sjukhus eller sinnessjukhus. Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem, och skall kvinnan, om så finnes behöfligt, i god tid före förlossningen överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

När det i särskilt fall finnes erforderligt, skall styresmannen, enligt anvisningar som meddelas av fångvårdsstyrelsen, anordna bevakning av den som för ändamål varom sägs i andra stycket vistas utom anstalten ävensom förordna att han skall vara underkastad särskilda föreskrifter.

Tid, varunder intagen jämlikt denna paragraf vistas utom fångvårdsanstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnar; dock må den som undergår straffarbete eller fängelse icke tillgodoräknas mera än en sjättedel av verkställighetstiden, med mindre synnerliga skäl föreligga. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

29 §.

Intagen som icke sysselsättes med utearbete skall, såvitt hinder ej möter, dagligen vistas utomhus minst en timme.

Om intagens hälsotillstånd det påkallar, bör han få vistas utomhus utöver den tid som i regel medgives. Där det lämpligen kan ske, bör intagen, som under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, helt eller delvis sysselsättas med arbete utomhus.

Gymnastik- och idrottsövningar böra anordnas för de intagna, där så kan ske.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

30 §.

Intagen är skyldig att i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer deltaga i undervisning som meddelas inom anstalten. Han bör uppmuntras till självstudier och annan lämplig fritidssysselsättning.

Gudstjänster och andra andaktsövningar skola hållas enligt föreskrifter som meddelas av fångvårdsstyrelsen.

Främmande trosbekännare må efter styresmannens prövning mottaga besök av präst eller annan själasörjare inom trossamfundet.

31 §.

I den utsträckning det kan ske utan olägenhet må intagen skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig sysselsättning under fritid ävensom äga tillgång till lån ur anstaltens bibliotek. Tillfälle till tidningsläsning bör beredas intagen.

32 §.

Intagen må innehava trolovningsring, vigselring, fotografier av närstående, klocka, artiklar för skrivning och personlig hygien, enklare prydnadsföremål ävensom annat dylikt enligt styresmannens prövning. I övrigt må han icke utöver vad som följer av andra bestämmelser i denna lag eller med stöd därav meddelade föreskrifter innehava annat än vad vid anstalten består honom.

33 §.

Tillfälle skall beredas intagen att omedelbart efter intagningen eller överflyttning till annan anstalt underrätta närstående om sin vistelseort. Det bör tillses, att intagen uppehåller önskvärd förbindelse med närstående.

Intagen skall anmanas att efter förmåga bispringa närstående mot vilken han är underhållsskyldig.

Avlider intagen eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

34 §.

Brev eller annat skriftligt meddelande må icke av intagen avsändas eller mottagas utan styresmannens tillstånd.

Intagen må ej förvägras att till svensk myndighet avsända skrift, som ej är anstötlig till sin avfattning, eller att eljest i den utsträckning det lämpligen kan ske avsända eller mottaga brev, som icke äro anstötliga eller med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan särskild anledning olämpliga. Vill intagen avsända skrift som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen, huruvida skriften må avsändas. Tillstånd må vägras, om skriften är anstötlig eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Brev från intagen till fångvårdsstyrelsen må, om det avlämnas i förseglat skick, icke brytas och skall städse utan dröjsmål vidarebefordras. Styres-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

mannen må i övrigt medgiva intagen som visat pålitlighet att avsända och mottaga brev utan att detta förut granskats.

Om brev till intagen kvarhållles, skall han, där det ej av särskild anledning uppenbarligen kan verka skadligt, underrättas därom, och skall innehållet i brevet, i den mån det ej är olämpligt, meddelas honom. Kvarhållles brev som intagen velat avsända, skall han underrättas därom.

35 §.

Intagen må i den mån det är förenligt med ordningen inom anstalten mottaga besök av make, trolovad, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, om det ej av särskild anledning kan verka skadligt.

I övrigt må intagen efter styresmannens prövning mottaga besök av den som varit hans försvarare, av advokat vars biträde den intagne påkallar i enskild angelägenhet samt av annan person, när det med hänsyn till den intagnes fostran, utbildning eller utkomstmöjligheter eller eljest finnes vara till gagn.

<p><i>Av länsstyrelsen utsedd</i> ledamot av anstaltsnämnd äger besöka intagen utan att tjänsteman vid anstalten är närvarande. Styresmannen må i fråga om annat besök förordna, att tjänsteman vid anstalten skall vara tillstädes.</p>	<p>Ledamot av anstaltsnämnd äger besöka intagen utan att tjänsteman vid anstalten är närvarande. Styresmannen må i fråga om annat besök förordna, att tjänsteman vid anstalten skall vara tillstädes.</p>
--	---

36 §.

<p>Fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen äger meddela intagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevisat närståendes begravning, så ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest <i>vågande</i> skäl äro därtill, lämna anstalten för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk <i>ej anses</i> föreligga.</p>	<p>Fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen äger meddela intagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevisat närståendes begravning, så ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest <i>starka</i> skäl äro därtill, lämna anstalten för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk <i>ej kan anses</i> föreligga.</p>
---	--

Tid, varunder intagen enligt tillstånd som nu sagts vistas utom anstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen av särskild anledning annorlunda förordnar. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

37 §.

Häktas intagen, skall verkställigheten avbrytas. Blir han frikänd för det brott, för vilket han häktats, skall tiden för avbrottet inräknas i verkställighetstiden.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

Finner i annat fall än i första stycket avses överåklagare eller rätten i anledning av åtal mot intagen att dennes personliga inställelse vid domstolen är påkallad, har fångvårdsstyrelsen att föranstalta därom. Sådan inställelse medför ej avbrott i verkställigheten.

Åtalas intagen, bör han på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av talan i målet.

38 §.

Begär domstol eller annan myndighet, efter framställning av part eller eljest, att intagen skall inställas inför myndigheten för annat ändamål än i 37 § sägs, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen, huruvida det må ske.

Tid, varunder intagen i fall som nu sagts vistas utom anstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen av särskild anledning annorlunda förordnar. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

39 §.

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas, att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Det skall särskilt tillses att, om han är belagd med fängsel, detta döljes under hans dräkt. Transport å järnväg bör i regel företagas i vanlig personvagn.

Kvinna skall vid transport åtföljas av kvinnlig befattningshavare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, må sådan ej äga rum utan läkares medgivande. Vad sist sagts gäller även beträffande kvinna som är havande.

40 §.

Det åligger styresmannen att i god tid förbereda intagens frigivning eller utskrivning. För detta ändamål bör han genom hänvändelse till skyddskon-sulent, skyddsförening, arbetsförmedlingsanstalt, allmänt eller enskilt hjälporgan eller enskild person söka bereda den som skall frigivas eller utskrivas lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet ävensom i övrigt vidtaga sådana åtgärder som kunna hjälpa denne att föra ett laglydigt och samhällsnyttigt liv.

41 §.

Är intagen sjuk när han skall lämna anstalten, må han, om det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, i anstalten erhålla fortsatt sjukvård på fångvårdens bekostnad. Om beredande av vård å sinnessjukhus åt intagen, som är i behov därav när han skall lämna anstalten, är särskilt stadgat.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

5 KAP.

Om straffarbete och fängelse.

42 §.

Med avseende å verkställigheten av straffarbete och fängelse skall särskilt iakttagas vad i detta kapitel stadgas.

Här nedan avses med

strafffånge den som undergår straffarbete,

fängelsefånge den som undergår omedelbart ådömt fängelse eller sådant straff i förening med fängelse vartill ådömda böter förvandlats samt

bötesfånge den som undergår enbart fängelse vartill ådömda böter förvandlats.

43 §.

Beträffande straff- eller fängelsefånge skall, om det ådömda straffet uppgår till minst sex månader, till ledning för behandlingen så snart ske kan verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Fångvårdsstyrelsen äger jämväl i annat fall förordna om sådan undersökning.

Undersökningen skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar utföras av styresmannen vid den anstalt, där fången intagits för straffets undergående, under medverkan av anstaltens läkare. Berättelse över undersökningen jämte styresmannens och läkarens förslag angående fångens placering och behandling skall så snart ske kan och senast inom en månad efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen. När särskilda omständigheter påkalla det, må styrelsen medgiva anstånd, högst en månad, med berättelsens avgivande.

44 §.

Strafffånge skall börja undergå straffet i slutan anstalt *men må, om strafftiden överstiger tre månader eller eljest särskilda skäl äro därtill, överföras till öppen anstalt när det finnes lämpligen kunna ske.* Fånge som vid verkställighetens början ej fyllt tjugufem år bör, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, så snart ske kan överföras till öppen anstalt.

Strafffånge skall börja undergå straffet i slutan anstalt. *Efter tre månader må han överföras till öppen anstalt. Äro särskilda skäl därtill, må han överföras till sådan anstalt även före utgången av nämnda tid.* Fånge som vid verkställighetens början ej fyllt tjugufem år bör, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, så snart ske kan överföras till öppen anstalt.

45 §.

Fängelsefånge skall *avtjäna hela* straffet i öppen anstalt, såframt det

Fängelsefånge skall *undergå* straffet i öppen anstalt, såframt det ej

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

ej med hänsyn till hans ålder, hälso- tillstånd eller tidigare vandel, förefintlig möjlighet att bereda honom arbete eller förhållandena i övrigt måste anses olämpligt.

med hänsyn till hans ålder, hälsotill- stånd eller tidigare vandel, förefintlig möjlighet att bereda honom arbete eller förhållandena i övrigt måste an- ses olämpligt.

46 §.

Bötesfånge skall undergå straffet i slutan stalt; dock må han, när sär- skilda skäl äro därtill, överföras till öppen anstalt.

47 §.

Begär fånge, för utförande av lämpligt arbete eller av annan giltig anled- ning, att få undergå straffet eller vad därav återstår i slutan anstalt, må det ej förvägras honom.

48 §.

Fånge som är intagen i öppen an- stalt skall arbeta tillsammans med andra fångar och må jämväl, om ej särskilda skäl äro däremot, tillbringa fritiden med dem.

Fånge som är intagen i öppen an- stalt skall *i regel* arbeta tillsammans med andra fångar och må jämväl, om ej särskilda skäl äro däremot, till- bringa fritiden med dem.

49 §.

Fånge som är intagen i slutan anstalt skall i regel arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Han må dock, när undersökning enligt 43 § skall äga rum, hållas till arbete i enrum till dess undersökningen är avslutad.

Finner styresmannen, med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig inverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning erforderligt att fånge arbetar i enrum, må han förordna därom. Utan fångvårdsstyrelsens medgivande må sådant förordnande ej meddelas för längre tid än en månad varje halvår. Medgivande som nu sagts må ej avse förordnande för längre tid än sex månader varje gång.

Då fånge arbetar i enrum, bör dörren hållas olåst, om det kan ske utan olä- genhet. Jämväl i övrigt må lättnad i isoleringen medgivas under arbetstiden.

50 §.

Under fritid må fånge, som är intagen i slutan anstalt, tillsammans med andra fångar deltaga i undervisning, gudstjänst, utomhusvistelse, gymnastik och dylikt, såframt ej särskilda skäl äro däremot. Finnes det kunna ske utan fara för menlig påverkan, må fånge även eljest tillbringa fritiden eller del därav tillsammans med en eller flera andra fångar. Fånge som visat pålitlig- het må medgivas att hava rumsdörren olåst under fritid.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

51 §.

I den mån ej annat följer av vad i 49 och 50 §§ sägs böra fångar som äro intagna i slutan anstalt hållas skilda från varandra.

Önskar fånge arbeta eller tillbringa fritid i enrum, må det icke vägras honom, såframt ej synnerliga skäl äro däremot.

52 §.

Styresmannen skall anvisa fånge lämpligt arbete. Det bör såvitt möjligt vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Fängelsefånge som arbetar i enrum må själv skaffa sig arbete som styresmannen godkänner.

Som belöning för arbetsflit och gott uppförande må fånge medgivas att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt studier eller annan utbildning.

53 §.

När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk *ej anses* föreligga, må fångvårdsstyrelsen eller, efter dess be- myndigande, styresmannen till förbe- redande av frigivningen medgiva, att fånge utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk *ej kan anses* föreligga, må fångvårdsstyrelsen eller, efter dess be- myndigande, styresmannen till förbe- redande av frigivningen medgiva, att fånge utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

54 §.

Straffånge äger i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer för sin arbetsinkomst köpa varor som för ändamålet tillhandahållas vid anstalten. Styresmannen må i enlighet med fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva straffånge, som ådagalagt arbetsflit och gott uppförande, att i större myckenhet än eljest är medgivet köpa sådana varor *eller att åtnjuta annan förmån eller bekvämlighet som är förenlig med god ordning.*

Straffånge äger i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer för sin arbetsinkomst köpa varor som för ändamålet tillhandahållas vid anstalten. Styresmannen må i enlighet med fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva straffånge, som ådagalagt arbetsflit och gott uppförande, att i större myckenhet än eljest är medgivet köpa sådana varor.

Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om bötesfånge.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Fängelsefånge må utöver vad som tillhandahålles honom vid anstalten själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Han må dock ej mottaga gåva varigenom givaren uppenbarligen oskäligt betungas. Då han arbetar eller tillbringar fritid i enrum, må han använda egna kläder, om de äro av tillfredsställande beskaffenhet.

Fängelsefånge äger för arbetspremier eller egna medel köpa varor som i första stycket avses i samma omfattning som enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar högst kan medgivas strafffånge. Han må själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Då han arbetar eller tillbringar fritid i enrum, må han använda egna kläder, om de äro av tillfredsställande beskaffenhet.

Styresmannen må i enlighet med fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva fånge att åtnjuta annan särskild förmån som är förenlig med god ordning.

6 KAP.

Om ungdomsfängelse.

55 §.

Ungdomsfängelse skall verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara ungdomsanstalt.

56 §.

Den som skall undergå ungdomsfängelse skall intagas å särskild motagningsavdelning. Å avdelningen skall till ledning för den intagnes behandling enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt, därvid synnerlig vikt skall fästas vid utrönande av hans förståndsutveckling, anlag och kunskaper. Berättelse över undersökningen skall så snart ske kan insändas till fångvårdsstyrelsen.

Intagen må icke kvarhållas på motagningsavdelning utöver två månader, där ej fångvårdsstyrelsen finner

Den som skall undergå ungdomsfängelse skall intagas å särskild motagningsavdelning. Å avdelningen skall till ledning för den intagnes behandling enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt, därvid synnerlig vikt skall fästas vid utrönande av hans förståndsutveckling, anlag och kunskaper.

Berättelse över undersökningen skall så snart ske kan och senast två månader efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

särskilda skäl föranleda till annat, och ej i något fall utöver fyra månader.

57 §.

I ungdomsanstalt intagna skola av styresmannen fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling som bör komma var och en till del.

Intagen skall, om ej särskilda skäl äro däremot, arbeta gemensamt med andra intagna. Han äger åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten.

Om det med hänsyn till intagens uppförande eller eljest finnes lämpligt, äger fångvårdsstyrelsen förordna, att intagen skall överföras till särskild övervakningsavdelning. Å denna må han dock ej kvarhållas mer än två månader, där ej fångvårdsstyrelsen efter förnyad prövning finner det erforderligt. Beslut om hans kvarhållande utöver nämnda tid må för varje gång ej meddelas för längre tid än två månader.

58 §.

Styresmannen skall anvisa intagen lämpligt arbete. Det bör vara ägnat att bereda den intagne tillfälle till sådan teoretisk och praktisk utbildning som kan främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Fångvårdsstyrelsen äger efter samråd med ungdomsfängelsenämnden meddela närmare bestämmelser angående medgivande för intagen att utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

59 §.

Undervisning och utbildning skola meddelas män i hantverk, industriellt

Sedan undersökning enligt 56 § verkställts, skola de intagna fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling som bör komma var och en till del. Intagen skall vårdas i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans sinnesbeskaffenhet eller av annan särskild anledning måste anses olämpligt.

Intagen skall arbeta tillsammans med andra intagna och må jämväl tillbringa fritiden tillsammans med dem, allt såframt ej särskilda skäl äro däremot.

58 §.

Styresmannen skall anvisa intagen lämpligt arbete. Det bör vara ägnat att bereda den intagne sådan teoretisk och praktisk utbildning i industriellt arbete, hantverk, jordbruk, husligt arbete eller annat yrke som kan främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Undervisning skall meddelas de intagna i de ämnen fångvårdsstyrelsen

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

yrke eller jordbruk samt kvinnor i husligt arbete och, där det låter sig göra, i annat lämpligt yrke. I övrigt skall undervisning meddelas de intagna i de ämnen fångvårdsstyrelsen bestämmer.

Särskild uppmärksamhet skall ägnas de intagnas fritidssysselsättning samt gymnastik och idrott.

60 §.

Prövas det vara till gagn, må tillstånd enligt 36 § meddelas intagen jämväl under andra omständigheter än där sägs.

59 §.

Prövas det vara till gagn, må tillstånd enligt 36 § meddelas intagen jämväl *för längre tid och* under andra omständigheter än där sägs.

60 §.

Fångvårdsstyrelsen äger meddela bestämmelser angående intagens rätt att köpa varor som för ändamålet tillhandahållas vid anstalten ävensom angående medgivande för honom att själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet.

7 KAP.

Om förvaring och internering.

61 §.

Förvaring och internering skola verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara säkerhetsanstalt.

62 §.

Den som skall undergå förvaring eller internering skall intagas i slutan anstalt. Är han att anse såsom synnerligen vådlig för annans personliga säkerhet, må fångvårdsstyrelsen förordna om hans intagning i särskild slutan avdelning.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

63 §.

Till ledning för den intagnes behandling skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av den intagnes levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Berättelse över undersökningen, som skall utföras under medverkan av anstaltens läkare, skall så snart ske kan och senast två månader efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen.

64 §.

Förvarad eller internerad skall hållas avskild från andra intagna till dess den i 63 § angivna undersökningen är avslutad. Därefter må han under dagen hållas avskild endast i den utsträckning som påkallas av hänsyn till hans behandling eller till fara för menlig inverkan de intagna emellan eller till ordningen och säkerheten inom anstalten.

Förvarad eller internerad som visat pålitlighet må vårdas i öppen anstalt.

65 §.

Styresmannen skall anvisa förvarad eller internerad lämpligt arbete. Det bör vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till den intagnes håg och fallenhet. Med styresmannens medgivande må den intagne själv skaffa sig arbete.

Till förberedande av utskrivningen må fångvårdsstyrelsen efter samråd med interneringsnämnden, såframt fara för missbruk får anses utesluten, medgiva att förvarad eller internerad utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

66 §.

Förvarad eller internerad *skall dt- njuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten.* Vad i 54 § är stadgat beträffande fängelsefånge skall gälla jämväl förvarad eller internerad. Förvarad eller internerad *må därjämte själv skaffa sig eller mottaga underhåll, som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Han må ej mottaga gåva, varigenom givaren uppenbarligen oskäligt betungas.*

67 §.

Styresmannen har att rörande behandlingen av förvarad eller internerad samråda med anstaltens läkare. Uppkommer meningsskiljaktighet i fråga som sägs i 64 §, skall frågan hänskjutas till fångvårdsstyrelsens avgörande.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

8 KAP.

Om arbetspremier m. m.

68 §.

Intagen skall för arbete som han icke själv skaffat sig erhålla arbetspremie. Arbetspremie utgår antingen efter ackord eller med visst belopp för arbetsdag. Vid bestämmande av arbetspremie skall hänsyn tagas till den intagnes flit och arbetskicklighet. Arbetspremie skall utgå även när intagen under arbetstid deltagar i undervisning som anordnats vid anstalten.

Är intagen helt eller delvis arbetsoförmögen, må han erhålla arbetspremie enligt särskilda grunder.

Närmare bestämmelser om arbetspremier meddelas av fångvårdsstyrelsen.

69 §.

Fängelsefånge äger fritt förfoga över intjänt arbetspremie, så ock över inkomsten av arbete som han själv skaffat sig.

Annan intagens arbetspremiemedel eller inkomst av arbete som han själv skaffat sig fördelas i två *lika* delar, disponibla medel och besparade medel. Annan intagens arbetspremiemedel eller inkomst av arbete som han själv skaffat sig fördelas *efter fångvårdsstyrelsens bestämmande* i två delar, disponibla medel och besparade medel.

70 §.

Disponibla medel må av den intagne användas till understöd åt närstående, till gäldande av skadestånd eller fullgörande av annan förpliktelse samt till inköp av varor som tillhandahållas vid anstalten eller till annan personlig förmån, vartill han är berättigad.

Disponibla medel må av den intagne användas till understöd åt närstående, till gäldande av skadestånd eller fullgörande av annan förpliktelse samt, *enligt grunder som fångvårdsstyrelsen bestämmer*, till inköp av varor som tillhandahållas vid anstalten eller till annan personlig förmån, vartill han är berättigad.

71 §.

Besparade medel skola bevaras till den intagnes frigivning eller utskrivning; dock må, efter fångvårdsstyrelsens bestämmande, medlen användas för fullgörande av underhållsskyldighet eller för tillgodoseende av annat för den intagne eller honom närstående trängande behov ävensom till anskaffande av böcker eller annat som kan bereda honom nyttig sysselsättning under fritid. Fångvårdsstyrelsen äger medgiva att den som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering förfogar över besparade medel även för annat ändamål än nu sagts.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Vid den intagnes frigivning eller utskrivning må, i händelse han saknar andra tillgängliga medel, enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande av hans besparade medel anvisas främst skäligt belopp för hans uppehälle under den närmaste tiden samt därefter vad som åtgår till hans nödiga beklädnad. Beträffande återstoden skall styresmannen pröva, huruvida medlen skola överlämnas till den intagne eller för dennes räkning insättas i bank eller överlämnas till skyddsförening eller till skyddskonsulent eller annan lämplig person att i skäliga poster tillställas honom.

72 §.

Av intjänta arbetspremier må ersättning uttagas för vad intagen uppsåtligt eller av vårdslöshet skadar eller förstör av anstaltens tillhörigheter.

Arbetspremiemedel som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning må ej tagas i mät för hans gäld.

73 §.

Intagen som överförs till sinnessjukavdelning vid fångvården må förfoga över arbetspremiemedel enligt grunder som fångvårdsstyrelsen bestämmer.

74 §.

Konungen äger beträffande viss anstalt eller vissa intagna förordna att ersättning för utfört arbete skall utgå efter andra grunder än i 68 § sägs, så ock meddela de närmare föreskrifter som i samband därmed erfordras.

Har förordnande meddelats enligt första stycket, skall i fråga om den intagnes arbetsinkomst vad i 72 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

9 KAP.

Om disciplinära åtgärder m. m.

75 §.

Bryter intagen mot anbefalld ordning eller visar han eljest klandervärt uppförande, skall styresmannen göra honom lämpliga föreställningar.

Låter den intagne ej rätta sig eller är förseelsen av allvarlig beskaffenhet, må han av styresmannen bestraffas med

1) förlust under viss tid eller tillsvidare av honom särskilt tillerkänd förmån,

2) förlust under viss tid, helt eller delvis, av rätt att inköpa varor som tillhandahållas vid anstalten,

3) förlust under högst fjorton dagar, i den omfattning styresmannen bestämmer, av rätt till tidningsläsning och innehav av annan litteratur, eller

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4) inneslutning i enrum under högst en månad eller, i fråga om den som undergår ungdomsfängelse, under högst sju dagar.

Fängelsefånge, förvarad eller internerad må jämväl bestraffas med förlust under viss tid av rätt att själv eller annan bekvämlighet. *Intagen, som enligt 54 eller 66 § äger själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet eller underhåll*, må jämväl bestraffas med förlust under viss tid av sådan förmån.

76 §.

Har straffånge, fängelsefånge eller bötesfånge gjort sig skyldig till förseelse som avses i 75 § och är förseelsen sådan att den påkallar svårare disciplinstraff än där sägs, må på framställning av styresmannen fångvårdsstyrelsen ålägga fången särskilt straff genom förlängning av verkställighetstiden med högst fjorton dagar. Ej må genom sådan bestraffning eller upprepade bestraffningar verkställighetstiden förlängas med mera än en tredjedel, ej heller med mera än sammanlagt tre månader.

77 §.

I 75 och 76 §§ angivna bestraffningar må efter förseelsens beskaffenhet och övriga föreliggande omständigheter åläggas i förening. Föreligga flera förseelser, skall gemensam bestraffning för dem äga rum.

78 §.

Har någon jämlikt 75 § varit innesluten i enrum oavbrutet under en månad eller, om han undergår ungdomsfängelse, under sju dagar, må han allenast efter uppehåll av minst sju dagar underkastas fortsatt inneslutning i enrum.

79 §.

Begår intagen förseelse under transport, under vistelse utom anstalt eller eljest under sådana förhållanden att förseelsen icke kan omedelbart beivras, må förseelsen bestraffas i den anstalt där han intages.

80 §.

Innan beslut meddelas om bestraffning varom sägs i 75 eller 76 §, skall förhör hållas med den intagne. Anstaltens läkare skall såvitt möjligt höras, innan någon bestraffas med inneslutning i enrum, så ock eljest i bestraffningsärende när omständigheterna föranleda därtill. Över vad som förekommit vid förhör och annan undersökning skall föras protokoll.

Beslut om bestraffning skall omedelbart gå i verkställighet, där ej annorlunda förordnas.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

81 §.

För betvingande av våldsamt uppträdande, så ock eljest, när säkerheten inom anstalten så kräver, må styresmannen hålla intagen skild från andra intagna samt, där andra medel finnas otillräckliga, belägga honom med lämpligt fängsel, dock ej under längre tid än säkerheten fordrar. Anstaltens läkare skall så snart ske kan underrättas om sådan åtgärd samt yttra sig däröver.

Under transport må intagen efter styresmannens förordnande beläggas med fängsel, där det finnes nödigt.

82 §.

Har disciplinär bestraffning ålagts intagen eller har åtgärd enligt 81 § vidtagits, skall styresmannen göra anmälan härom vid anstaltsnämndens nästa sammanträde.

Om ålagd bestraffning samt om åtgärd enligt 81 § och läkares yttrande däröver skall anteckning göras i särskild liggare med angivande av anledningen till bestraffningen eller åtgärden.

10 KAP.

Om besvär m. m.

83 §.

Fångvårdsstyrelsen äger efter framställning av intagen, så ock eljest när anledning förekommer ändra vad styresman eller läkare jämlikt denna lag beslutat.

Över fångvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag må klagan hos Konungen föras genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöill del av beslutet.

Över länsstyrelses beslut i fråga om uppskov med verkställighet må klagan hos Konungen i justitiedepartementet föras i den ordning som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

84 §.

Vid handläggning av ärende som avses i 28 § fjärde stycket, 36 § andra stycket, 38 § andra stycket eller 76 § skall fångvårdsstyrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla den mening som är lindrigast för den intagne.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

85 §.

Den som i annat fall än i 53 § sinnessjuklagen avses olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat, varmed denne lätteligen kan skada sig själv eller annan, straffes, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med högre straff, med dagsböter eller fängelse.

Lämnar någon åt intagen alkoholhaltiga drycker eller hjälper någon eljest intagen att åtkomma dylika drycker, straffes med dagsböter.

Böter tillfalla kronan.

86 §.

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av fångvårdsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Genom denna lag upphävas

lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid;

lagen den 26 mars 1909 (nr 16 s. 1) angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag;

lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff;

lagen den 10 mars 1922 (nr 83) om anstånd för visst fall med verkställighet av straff;

lagen den 22 april 1927 (nr 109) om verkställighet av förvaring och internering i säkerhetsanstalt;

19 och 20 §§ strafflagen för krigsmakten;

21 § första stycket lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning;

så ock vad eljest finnes i lag eller författning stridande mot nya lagens bestämmelser.

Vad i 17 § stadgas skall ej tillämpas med avseende å tid före lagens ikraftträdande.

Har före den 1 juli 1946 beslut om beräkning av strafftid meddelats enligt då gällande bestämmelser, skall beslutet alltjämt lända till efterrättelse.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

2) L a g

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas dels att 2 kap. 6 och 7 §§ samt 4 kap. 8 och 15 §§ strafflagen skola upphöra att gälla, dels ock att 2 kap. 5 § samt 4 kap. 4, 5 6 och 12 §§ nämnda lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 KAP.

5 §.

Om verkställighet av straffarbete och fängelse är särskilt stadgat.

4 KAP.

4 §.

Förekommer till verkställighet utslag, varigenom någon dömts till fängelse eller straffarbete på viss tid, och finnes att brottet förövats innan den dömde börjat undergå dylikt straff som för annat brott blivit honom ålagt; då skall, sedan utslagen vunnit laga kraft, gemensamt straff för brotten bestämmas med tillämpning av stadgandena i 3 §. Om förening av straff som nu sagts göre allmän åklagare, efter anmälan av fångvårdsstyrelsen, framställning hos första domstol i något av målen.

Domstolen må — — — straffet verkställas.

5 §.

Dömes någon — — — tillika förskyllt.

Förekomma till verkställighet på en gång utslag, varigenom någon dömts till straffarbete på viss tid, samt utslag, enligt vilket han har att undergå fängelse, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff, skall, där ej sådant fall föreligger som i 4 § avses, fängelsestraffet eller, om detta delvis verkställts, vad därav återstår övergå till straffarbete. Beslut härom meddelas av fångvårdsstyrelsen.

6 §.

Vid tillämpning av 2—5 §§ anses viss tids fängelse svara mot straffarbete under hälften så lång tid, dock att, när straff som den dömde undergått skall avräknas å annat straff, fängelse och straffarbete räknas lika.

Vid beräkning — — — en dagsbot.

Uppkommer vid — — — dagatal förfaller.

¹ Senaste lydelse, se betr. 2 kap. 5 § och 4 kap. 12 § SFS 1906: 51 s. 1 samt betr. 4 kap. 4, 5 och 6 §§ SFS 1938: 251.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

12 §.

Har den, som är för brott tilltalad, varit för något brott, varom i målet rannsakats, i häkte hållen, och dömes han i det mål till frihetsstraff på viss tid eller till böter, må domstolen, om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt, förordna, att straffet skall anses till viss del eller helt och hållet verkställt genom den dömdes hållande i häkte. Ej må dock frihetsstraff, som omedelbart ådömes, anses verkställt till större del än som mot häktningstiden svarar. Dömes någon, som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering, i stället till frihetsstraff på viss tid eller till böter, skall vad nu stadgats äga motsvarande tillämpning.

Föres i högre rätt klagan angående ådömt straff, vare den rätt ej bunden av den lägre domstolens beslut i fråga som i denna paragraf avses, ändå att talan emot beslutet ej fullföljes.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag straffskärpning ej längre må verkställas.

3) L a g

angående ändrad lydelse av 17 och 18 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119)
om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 17 och 18 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

17 §.

I mål om förvandling av böter må förordnas, att beslutet skall verkställas utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft. Om verkställigheten är särskilt stadgat.

18 §.

Förekomma till — — — gång förvandlats.

Har någon — — — böternas förvandling.

Beslut som i denna paragraf avses meddelas av fängvårdsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

¹ Senaste lydelse av 18 §, se SFS 1938: 254.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4) L a g

om ändrad lydelse av 38 § strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, att 38 § strafflagen för krigsmakten¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

38 §.

På vederbörande — — — av disciplinstraff.

Är den straffskyldige tillika förfallen till annat frihetsstraff, eller förekomma eljest på en gång till verkställighet flera beslut genom vilka någon blivit fälld till särskilda frihetsstraff, göra befälhavaren om förhållandet anmälan hos fångvårdsstyrelsen eller, där överkrigsrätt är inrättad, hos överkrigsrätten, varefter i fråga om straffens förening eller sammanläggning förfares efter de i denna lag och allmänna strafflagen stadgade grunder. Vad nu sagts gälla ock där hos befälhavaren blott ett straffbeslut förekommer till verkställighet, såframt anledning föreligger därtill att straffet bör förenas eller sammanläggas med annat straff samt fråga ej är allenast om disciplinstraff.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

---

5) L a g

angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs samt att 8—11 §§ samma lag skola upphöra att gälla.

7 §.

Om verkställighet av ungdomsfängelse är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

---

¹ Senaste lydelse, se SFS 1938: 262.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

6) L a g

angående ändrad lydelse av 7 och 8 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461)
om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 7 och 8 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

7 §.

När, i — — — femton år.

För förvaring — — — tids utgång.

Vid beräkning av minsta tid skola tillämpas de grunder, som gälla för beräkning av strafftid; dock skall vid förvaring enligt 3 § denna tid räknas från den dag, då beslutet om förvaring meddelades.

8 §.

Om verkställighet av förvaring och internering i säkerhetsanstalt är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

7) L a g

angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325)
om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 82 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

82 §.

Krigsdomstols utslag — — — Konungens befallningshavande.

Vad förut i denna § är stadgat är icke tillämpligt, då den dömde hålles häktad. I sådant fall skall utslaget, om han förvaras i militärhäkte, befordras till verkställighet av den befälhavare, som har uppsikt över häktet, och gälla eljest vad i allmänhet är stadgat om verkställighet.

Med utmätning — — — befatta sig.

Har någon — — — stadgade grunder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

¹ Senaste lydelse se, SFS 1938: 263.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

8) L a g

angående ändring i 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Härigenom förordnas, att i 19 § förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall 8 och 28 punkterna skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

19 §.

8. Ej må — — — grundad är.

Kvinna, som är havande i framskridet tillstånd eller som fött så kort tid förut, att häktning kan antagas medföra allvarligt men för henne eller barnet, må ej häktas, med mindre synnerliga skäl därtill äro.

Ej heller må den, som är intagen i fångvårdsanstalt för undergående av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering, häktas, med mindre särskilda skäl därtill äro.

28. Häktad person — — — nödigt finnes.

Konungens befallningshavande äge meddela häktad tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligga, lämna häktet för viss kort tid, allt såframt missbruk får anses uteslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

---

9) L a g

angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Har någon — — — villkorlig dom.

Ej må till straffarbete i sex månader eller däröver eller till fängelse under tid som nu sagts eller till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse dömas

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

eller anstånd enligt 1 § lagen om villkorlig dom beviljas, utan att särskild förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

I mål som anhängiggjorts före den nya lagens ikraftträdande skall dock äldre lag tillämpas.

B) att motionerna I: 433, I: 434, II: 649, II: 650 och II: 651 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 28 november 1945.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Westman, Linnér, Ahlqvist, Krügel* och *Siljeström* samt fru *Sjöström-Bengtsson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Gezelius, Hedlund* i Östersund, *Werner, Berg, Lindberg, Rylander* och *Andersson* i Mölndal.

Reservation.

Herrar *Linnér, Gezelius* och *Rylander* förenade sig om följande yttrande:

I det föreliggande förslaget har den omständigheten huruvida straffverkställigheten äger rum på öppen eller sluten anstalt erhållit betydelse. Skillnaden mellan de båda anstaltsformerna är dock icke klart angiven. Strafflagberedningen yttrar härom (s. 8): »Det torde knappast vara möjligt att exakt definiera skillnaden mellan öppen och sluten fångvårdsanstalt. Den ligger i den olika grad i vilken de intagnas rörelsefrihet är genom yttre medel begränsad till visst område (anstalten, del därav). Kännetecknande för en öppen anstalt är i regel, att den icke är omgiven av mur eller annat stängsel som tillkommit för att förebygga rymning, att ytterdörren ej hålles låst under dagen, att de intagna ha visst fritidsområde, att fönstren ej äro försedda med galler etc. Inom samma kategori av anstalter måste de intagnas rörelsefrihet bli olika redan på grund av de lokala förhållandena (anstaltens läge, storleken av dess område etc.). Mellanformer mellan sluten och öppen vård måste

givetvis förekomma.» Propositionen innehåller icke någon närmare definition på den öppna och den slutna anstalten.

Enligt strafflagberedningens nyssnämnda uttalande ligger skillnaden mellan de båda anstaltsformerna huvudsakligen i graden av de intagnas rörelsefrihet, sådan denna är bestämd genom yttre medel, men däremot icke principiellt i olika arbetsformer. Vid de slutna anstalterna kunna förekomma — och förekomma faktiskt — verkstäder, hantverk, trädgårdsskötsel, på samma sätt som dylika slag av arbete tillämpas på de slutna sinnessjukhusen och icke endast under frigång eller familjevård. T. o. m. ladugårdsskötsel förekommer vid slutna fångvårdsanstalt. I vilken omfattning arbete av det ena eller andra slaget står till förfogande på de slutna anstalterna beror således på den utrustning och organisation dessa erhålla. Den blivande utveckling av anstaltsväsendet som förutsättes i propositionen bör uppenbarligen rätta sig efter verkställighetslagens innehåll, icke tvärt om. Därigenom bör det tydligen i än högre grad än för närvarande bli möjligt att bereda de intagna lämpligt arbete på slutna anstalt, men skillnaden mellan de båda anstaltsformerna torde fortfarande komma att huvudsakligen bestå i den större eller mindre skärpa, varmed frihetsberövandet markeras genom yttre anordningar.

Då det gällt valet mellan verkställighet å öppen och å slutna anstalt ha inom utskottet framträtt delade meningar beträffande vissa korttidsfångar, varmed i detta sammanhang förstås fångar med en strafftid av högst 3 månader. Meningsskiljaktigheten gäller icke straffångarna. Beträffande dem har inom utskottet vunnits enighet därom att de skola börja undergå straffet i slutna anstalt och — bortsett från fångar som vid verkställighetens början icke fyllt 25 år — överföras till öppen anstalt först när tre månader av strafftiden förflutit, såframt icke särskilda skäl göra annat förfarande lämpligt. En strafffånge med högst tre månaders strafftid kommer således i regel att avtjäna hela sin strafftid på slutna anstalt. Av 2 354 under år 1944 nykomna straffångar utgjorde korttidsfångarna 616 eller 26,1 %.

Så vitt angår korttidsfångarna med straffarbete har man således icke ansett svårigheten att bereda dem sysselsättning utgöra hinder för verkställighet på slutna anstalt.

I fråga om fängelsefångar bör till en början anmärkas, att med nuvarande straffskalor och praxis korttidsfångarna utgöra en större andel än av straffångarna. Bland år 1944 nykomna 2 373 fängelsefångar hade icke mindre än 2 240 eller 94,3 % ådömts en strafftid av högst tre månader och 1 353 eller 57 % en strafftid under två månader. Behandlingen av ifrågavarande fångar har således stor betydelse. Undersöker man brottens art, finner man att rattfylleriet representerar den avgjort största gruppen. Under åren med normal biltrafik uppstod inom denna grupp en stegring från år 1935 med ett antal av 432 till år 1939 med ett antal av 1 360. Det kan befaras, att denna grupp visar samma tendens, när motortrafiken på nytt kommer i gång. Övriga betydande grupper äro våldsvärkare, vinningsförbrytare och personer, som dömts till fängelse enligt strafflagen för krigsmakten. Den sistnämnda gruppen synes stå i proportion till inkallelserna och kan således förväntas nedgå.

Det torde vara allmänt erkänt, att utsikten att under en strafftid av tre månader eller därunder bryta en asocial inställning, framkalla arbetsflit, bibringa yrkesutbildning eller överhuvud åstadkomma nya och bättre förutsättningar för den intagnes anpassning i samhället är ringa. Men man kan räkna med, att ett stort antal av ifrågavarande personer efter straffets avtjänande utan vidare kan återgå till ett normalt arbetsliv. Man torde vidare kunna antaga, att de risker, som anses förbundna med isoleringen från yttervärlden under strafftiden, äro ganska obetydliga, då det gäller så kort tid som tre månader eller mindre, och att i den mån sådana risker finnas de kunna ytterligare reduceras genom hänsyn till fångens ålder, hälsotillstånd, m. m. Den avgörande synpunkten synes därför böra vara den preventiva. Verkställigheten får icke ha en så föga allvarlig och från den brottsliges normala livsföring så litet avvikande form, att verkställigheten hos fången själv och hos allmänheten minskar respekten för själva straffet och därmed i sista hand för det lagbud, som genom straffet skall sanktioneras. Någon skillnad mellan verkan i detta avseende beträffande straffarbete och fängelse synes icke föreligga. Den möjlighet, som härvid står till förfogande inom verkställighetslagens ram, torde vara att uppehålla frihetsförlusten under korttidsstraffet i den strängare form, som utmärker de slutna anstalterna. I fråga om rattfylleristerna torde detta i princip överensstämma med den av allmänpreventiva skäl motiverade och allmänt tillämpade grundsatsen, att rattfyllerister icke erhålla villkorlig dom.

Enligt denna tankegång bör med avseende å fängelsefångar med en strafftid av högst tre månader huvudregeln vara, att straffet skall avtjänas i slutna anstalt. Härvid bör uppmärksammas, att enligt vad fångvårdsstyrelsen meddelat, en på individuell prövning beroende överflyttning från en anstaltskategori till en annan knappast kan ske under en så kort strafftid som tre månader. Undantag bör dock stadgas för fånge, som vid verkställighetens början ej fyllt tjugofem år. För fängelsefånge med längre strafftid än tre månader bör huvudregeln i överensstämmelse med propositionen vara, att straffet avtjänas i öppen anstalt med undantag i enlighet med propositionen. Det må tilläggas, att även om bland undantagen skulle upptagas »brottets beskaffenhet», detta ur de preventivsynpunkter, som här understrukits, ej kan anses tillfredsställande. Brottsarterna för det överväldigande flertalet av dem, som ådömas korttidsfängelse, äro nämligen icke sådana, som särskilt skilja sig från genomsnittet.

Godkännes här framlagda förslag, följer därav, att de slutna anstalterna måste utrustas så, att de i möjlig mån kunna bereda korttidsfångarna lämplig sysselsättning.

På grund av vad sålunda anförts, föreslås,
att 45 § erhåller följande lydelse:

Fängelsefånge som ådömts en strafftid icke överstigande tre månader bör undergå straffet i slutna anstalt, såframt det icke av särskilda skäl finnes lämpligt, att han undergår straf-

fet i öppen anstalt. Beträffande fånge som vid verkställighetens början ej fyllt tjugofem år gälle vad i 44 § stadgats. Fånge med längre strafftid än tre månader skall undergå straffet i öppen anstalt, så framt det ej med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd eller tidigare vandel, förefintlig möjlighet att bereda honom arbete eller förhållandena i övrigt måste anses olämpligt.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Straffverkställighetens nuvarande gestaltning	4
Gällande bestämmelser	4
Verkställighetsorganen och anstaltsorganisationen	10
Huvudgrunderna i strafflagberedningens förslag	11
Förslagets omfattning och systematik	11
Straffverkställighetens uppgift och funktion	12
Särskilda verkställighetsfrågor	16
Öppen och slutan anstaltsvård	16
Enrum och gemensamhet	20
De intagnas rättigheter och förmåner	22
De intagnas arbete och arbetsinkomst m. m.	23
Skillnaden mellan straffarbete och fängelse	27
Förvaring och internering	30
Disciplinära åtgärder	31
Verkställighetsorganen	32
Departementschefen	35
Lagrådet	46
Speciell motivering	47
Reformens ikraftträdande och genomförande	61
Utskottets yttrande	63
Utskottets hemställan A)	83
Utskottets hemställan B)	111
Reservation	111